

COMMENTATIO
IVRIS GERMANICO-SAXONICI
DE ^{12.}
ADDICTIONE AD
MANVS

SEV
Von der
Gebung an die Hand und Halfter,

EX
HISTORIA ET ANTIQVITATIBVS
ERVTA
NEC NON
OBSERVATIONIBVS PRACTICIS
ET INDICE INSTRVCTA.

I E N A E,
SVMTIBVS CROEKERIANIS
M DCC XXXVII.

12.

PRAEFATIO.

L. B.

um proposuissem additionem ad manus Germanico - Saxoniam tractare, undique subsidia, & praeambulatorem, qui materiam ex professo tractasset, quaesivi, talem vero nunquam, loco subsidiorum vero pauca, iisdem fere verbis repetita, in multis Doctolibus dispersa, invenire potui. Plurimi etiam amici dehortabantur, materiam abrogatam sine utilitate, me tractaturum afferentes. Verum magis me accendebat ardor sciendi, cur nemo praeambulaverit & praedicabant pauca illa, quae autores unus ab altero, & plurimi sine augmento, descripserant, magnam negligentiam, interdum etiam contradictionem contra reliquos & textus originales; unde suspicabar, hoc, ut spinosum, deterruisse multos a tractatione sufficienti, additionem autem abrogatam esse aperto erroneum erat, uti in hoc ipso tractatu Cap. V. satis monstratum, imo multae constitutiones novae, quae in Cap. VIII. recensentur, eam, licet in quibusdam a vera Saxonica immutatam, late praxi commendaverunt. Utilitatem ejus quod attinet, nemo nisi qui fidem juridicam & publicam in commerciis & vita communi non utilem esse affirmat (quam insaniam ipsa summa necessitas in Republica & vita humana respuit,) negare poterit, imo haec utilitas & necessitas tanto magis vera, & commendabilis est, quanto certius per deducta in hoc tractatu apparebit, unicam additionem esse verum remedium, in extremo quoque casu, & contra proverbium

illud: Wo nichts ist, hat der Kayser sein Recht verlohren, consequendi suum. Laborem dum aggrediebar, obviam statim fuit maxima illa confusio juris Civilis cum Jure Saxonico, quam glossa & DD. ad textus Saxonicos incaute admiserunt, porro glossæ illius Saxonicae damnanda audacia, dum ipsis textibus expresse sæpe contradicebat & Doctorum, qui relictis textibus illam secuti sunt, coeca temeritas, unde magnorum virorum errores ferme incredibiles. Quæ obstacula maxima summa, qua potui, diligentia transcendere conatus sum, & quo maiora erant, tanto majorem esse necessitatem eruendi veritatem tot sæculis suppressam, in materia hac satis nobili & necessaria, arbitrabar. Præbuit præterea hic labor, dum originem additionis in Cap. II. perscrutabar, occasionem in §. XXIV. seqq. d. c. aliquot Leges civiles considerandi, quarum verum sensum absque scientia & historiæ suæ ætatis & autorum nemo assequi poterit. Apparuit hinc necessitas historiæ Legum particularis, quæ illis, qui antinomias ferre non possunt, maximum adjumentum, sine tortura sui alias præsentissima, afferre potest, & hætenus paucis cognita fuit; Nec dicat quis immensum hoc mare fore, cum GEORGII EBERLINI tractatus de origine Juris & omnium magistratuum, & successionem prudentium, illud maximam partem exantlaverit. Sed hæc obiter. Cæterum in hoc tractatu sequentem tenuimus ordinem: In Cap. I. tractavimus Prolegomena; Cap. II. Originem Additionis; III. Justitiam additionis Saxonicae intrinsecam; IV. Sedem Additionis Saxonicae; V. Præxin Additionis Saxonicae perpetuam; VI. Illius Definitionem seu Descriptionem; VII. Ejus Processum; VIII. Affinia; IX. Contraria. Fruatur his omnibus B. L. quantum velit, & cum beneplacito.

A & Ω.

CAPVT I.

Prolegomena tractat.

§. I.

Addictio ad manus, an Hand und Halfter geben, in Jure Saxonico præcipue nota est, justissima & æquisima, sed aut parum aut fere nunquam hætenus practicata, ita ut plerique practici illam aut pro penitus abrogata, aut minimum pro injusta & iniqua habeant.

§. II.

De Etymologia, Homonymia, Synonymia harum vocum parum sumus solliciti, rarissime enim inveniuntur, cum jus & actus, an Hand und Halfter geben, nunc tantum sit juris Saxonici, quod Doctores latina versione donaturi, additionem vocarunt. Equidem addictio in diem ex toto tit. ff. de in diem additione non ignota est, nec titulus in Institut. de eo cui liber-

A

tatis

tatis causa bona addicuntur; sed nihil hic agunt, neque tantam vim habet ibi vox additionis, quam in an Hand und Halfter geben. Et si quis adjudicationem pro synonymo additionis vult habere, nos non sumus contrarii, praesertim si fiat cum adjecto: ad manus. Nec etiam defunt, qui in hac ipsa materia voce mancipationis utuntur. Ceterum an Hand geben nihil aliud est, quam aliquem alterius potestati subicere, de cuius limitibus hic non disputandum, cum ipsa dispositio Saxonica nihil hic praetermittat indeterminatum; an Halfter declarat ipsa glossa per ein leidlich und bequehmlich Gefässe, in verbis: Daß ein leidlich und bequehmlich Gefässe oder Halfter niemand martere. Et sicuti an Hand cum appposito und Hals, aut an Hand und Hals und Fuß merum imperium indicat, Wehner sub voc. Hals und Hand, ita hic: an Hand und Halfter potestatem creditoris detinendi debitorem ad operas etiam in vinculis denotat. Vid. quoque §. 3. & 4. Cap. IV. infra.

CAP. II.

De Origine Additionis.

§. I.

ANtequam ad definitionem seu descriptionem hujus juris transeamus, de Origine ejusdem aliqua praetermittere forsitan non erit incongruum. Et statim se offert in sacris Bibliis Levitic. Cap. XXV. v. 39. 40. Wenn dein Bruder verarmet neben dir und verkauft sich dir, so sollt du ihn nicht lassen dienen als einen Leibeigenen, sondern wie ein Tagelöhner und Gast soll er bey dir seyn, und biß an das Jahr bey dir dienen. Ubi venditio sui ipsius profecto non erat voluntaria, cum e libertate sua sponte & sine causa in servitutem se tradere, dementiae signum fuisset, ergo coacta (2.) fiebat propter debita, nam si tantum pauper fuisset absque debitis, alia regula in vers. preced. 35. erat praescripta: Wenn dein Bruder verarmet und neben dir abnimmt, so sollt

solltu ihn aufnehmen als einen Fremdling und Gast. Nec interest, an Emptori ipsi an vero aliis debitis fuerit obstrictus, quo collimat illud Salvatoris nostri Matthæi XVIII. v. 25. Da er nun nicht hatte zu bezahlen, hieß der Herr verkaufen ihn und sein Weib und seine Kinder und alles was er hatte und bezahlen. Itaque si debitor seipsum nolebat vendere, per electionem, quam spe boni domini habebat, uti ex textu dicto Levit. XXV. haud obscure apparet, a creditore vendi, imo & incarcerari poterat, dict. Cap. XVIII. Matthæi. (3.) Servitus erat tolerabilis non tanquam hominum priorum, sed ut Tagelöhner und Gäste. (4.) Itidem ea non erat perpetua, sed finem habebat cum principio des Hall-Jahrs.

§. II.

An hæc species singularis servitutis personalis concivium pro debitis, a Judæis ad Ægyptios, ab Ægyptiis ad Græcos, a Græcis ad Romanos cum aliis juribus transierit, asserere non audeo, videantur tamen, quæ ex Zeppero & Seldeno notavit Cyprian. Regner. Censur. belg. ad §. 10. in fine Instit. de I. N. G. &c. Interim hanc Legem divinam neutiquam ratione materiæ, nempe solutionis debiti, solummodo fuisse ceremonialem, & ad Rempublicam Judaicam unice pertinentem, ex eo constat, quod solutio debiti sit juris naturalis, & ad omnes gentes etiam ethnicas pertinens; Ratione formæ vero tam facile fuit, ut exteræ gentes per modum argumentandi rationalem: licito nempe modo, qui, ceteris deficientibus, labor debitoris est, & sine perditione personæ debitoris, cui alimenta præbentur, ad suum pervenire, hujus legis tenorem per se invenerint, quam per libros Moïsis, quos Ægyptii, & Græci, exemplo Platonis, notorie habuerunt, adepti fuerint.

§. III.

Certe apud Athenienses, a quibus humanitas, jura & Leges ortæ atque in omnes terras distributæ putantur, Cicerone oratore, sed non historico, teste in Orat. pro L. Flacco, ante Solonem hoc jus in debitores suos habuit creditor, ut corpora eo-

rum abduceret & operas sibi præstare cogeret, id quod ex Plutarchi Solone & aliis probat Balduin. in Comment. ad LL. XII. tabb. n. 46.

§. IV.

Sed hanc legem aut consuetudinem apud Ægyptios viguisse negant illi, qui eorum Legem sequentem Bochoridis ex Diod. Sicul. lib. I. tradunt. Corpus debitoris Creditori appropriari non poterat, nam credebant Ægyptii debita solummodo bona afficere, & hæc sola creditoribus esse subjecta, corpora vero, quorum servitiis in bello & pace utebantur, civitatum vel communionis esse. Iniquum illis videbatur, milites, qui pro patriæ salute vitam ponebant, propter usuras & fœnus in carcerem ire debere, quam Legem forte Solon ex Ægypto Athenas traduxit, ubi nullus Civis Atheniensis propter debita corpore luere debebat; Sed cum certo sciamus, illos ipsos Ægyptios etiam Legem habuisse, quæ solutionem debitorum necessario imponebat, hæc utpote juris naturalis, sine dubio erat vetustior. Amasis etiam Ægyptiorum Rex statuit: ut per magistratus totius sui regni singulis subditis quotannis rationes vitæ & quæstus deposcerentur, & illis qui malis artibus se nutriverant, pœnis, qui bonis, præmiis afficerentur, itaque cum contractio & retentio debitorum esset contra Legem priorem, & inter malas artes computanda, per unius anni rationis redditionem detegebatur & statim pœnis restringebatur, ita ut amplius exerceri non poterat, quo factum ut aut plane nulla debita, aut parum importantia & creditoribus secuta invenirentur, propter quæ corpora libera salutis publicæ detrahare injustum erat. Et cum quilibet tandem, licet non promisso tempore, ad suum perveniebat, appropriatio debitorum non adeo fuit necessaria. Hanc ultimam Legem, de redditione rationum annuæ ab Amasi mutuata Solon etiam suis Atheniensibus præscripsit, & simul propositæ ambæ, apud Athenienses eundem effectum habuerunt, quem apud Ægyptios. Nec etiam omittenda est Lex illa Æsydui Ægypti Regis: Ne aliter pecuniæ mutuo acciperetur, nisi debitorum patrum cadavera pignori

pignori obligarentur, nec antea eadem sepelire licuit, quam ari alieno esset satisfactum. Herodot. Lib. II. Diodor. Sicul. Lib. II. Nam cum iis licitum non esset, corpora libera obligare, & Ægyptii majorum cadavera ac defunctorum parentum sepulturas magna semper religione coluerint, contractioni debitorum magnus obex erat positus.

§. V.

Interim certum est, sublata prima lege, de rationis redditione, alteram fuisse perniciosissimam, & in destructionem Reipublicæ abiisse, nam quilibet ex fiducia militiæ debita poterat contrahere, proximum defraudare & perdere, violationem fidei pro nihilo aut potius licito habere, eamque pro lubitu exercere.

§. VI.

Dubium restat, an, cum appropriatio corporis, quæ servitutem personalem strictè sic dictam involvit, & morte solvitur, in hac lege sit vetita, addictio etiam debitoris ad operas creditoris, quæ, uti supra monstratum, apud Athenienses antea erat in usu, fuerit prohibita? Sane licet negativa absolute defendi non possit, tamen ex his quæ sequuntur colligi potest, aut per conniventiam hanc consuetudinem contra legem Solonis toleratam fuisse, utpote illi directo non contrariam, cum libertatem debitoris penitus non extingueret, aut per necessitatem status & temporum rursus invaluisse contra Solonis statutum, hoc in desuetudinem abeunte aut abolito.

§. VII.

Nam apud Athenienses ipsos lex hæc Solonis diu viguisse non videtur, cum Romani qui Atheniensium Leges per Legatos accerferunt, & suas Leges 12. Tabb. exinde formarunt, plane contrarium statuerint, imo *gradatim* per vincula debitorum ad eorundem mortem & dissectionem corporum iverint.

§. VIII.

Sed cum jam ad Romanos ventum sit, ob servandum ordinem considerandum erit, quid in ortu eorum Reipublicæ ra-

tione huius juris fuerit in usu. In servitutem debitores adductos fuisse probat diserte oratio Servii apud Dionys. Halicarnass. in qua se non permissurum regia voce promittit, ut qui pecuniam fœnore sumserint, ob debitum in servitutem rapiantur, sed Lege cauturum, ne cuiquam liceat sub pignore liberorum corporum mutuum dare. Ut adeo recte moneat Salmas. in lib. de mod. usurar. Cap. XVIII. p. 806. non ambiguum esse debere, quin ab ultima origine Reipublicæ Romanæ mos nectendorum & oppignorandorum propter debita corporum & in servitutem abducendorum fuerit receptus. Hæc ex Wegnero de Banci-ruptoribus Cap. VII. n. 4.

§. IX.

Hæc igitur promissa Lex prohibere debuit mutuum dare sub pignore liberorum corporum. Ergo ante eam oppignoratio corporum & addictio pro mutuo fuit in usu. Sed estne etiam hæc Lex promissa promulgata. Et quid juris fuit in casu, ubi mutuum datum, ut debita aliter contracta sine oppignoratione corporum?

§. X.

Post Reges in carcerem debitores a Romanis coniectos & flagris ad vibices & cicatrices usque cæsos fuisse, documento esse dicitur debitor ille apud Livium decad. I. Lib. II. qui alienum æs cumulatam primo se agro paterno avitoque, deinde fortunis alijs exuisse, postremo velut tabem pervenisse ad corpus, ductumque se a creditore non in servitium, sed in ergastulum & carnificinam esse, coram populo conqueritur, & tergum recentibus verberum vestigiis fœdum ostentat.

§. XI.

Verum sollicite hic notanda sunt verba: **Se a creditore non in servitium, sed in ergastulum & carnificinam ductum.** Nam inde colligi potest (1.) jam dum eo tempore usitatum fuisse debitorem a creditore in servitium duci. (2.) Debitorem gravatum hic de ductu in servitium non conqueri, & (3.) cum servitium & ergastulum cum verberibus sibi hic opponantur, servitium proprie sic dictum seu servitutem perpetuam, cum omnibus

bus suis qualitatibus non posse intelligi. (4.) Ex hoc unico casu consuetudinem Romanorum carceris & flagrorum non esse inferendam, sed quia contra jus aut consuetudinem a creditore actum, querelam locum invenisse.

§. XII.

Wegnerus quidem supra allegatus dicto loco scribit, statu Reipublicæ sic exigente consuetudini nectendorum & oppignrandorum ac in servitutem abducendorum corporum aliquando derogatum fuisse, & apparere hoc ex edicto P. Servilii consulis, quo edixit, ne quis civem Romanum vinctum aut clausum teneret, quo minus ei nominis edendi apud Consules potestas fieret, teste Livio d. l. Sed utut hoc ita sit, & hoc edictum ex causa & immediate, querelam dicti debitoris secutum fuerit, tamen non sequitur: Nemo civem Romanum vinctum aut clausum teneat, quo minus ei nominis edendi apud Consules potestas sit. E. nullus debitor creditori ad operas & servitia addici debet. Nam de servitiis non conquerebatur gravatus, & Consulis edictum, uti contextus monstrat, penitus ex necessitate habendi militem, cum Volsci prope ad portas essent, & nemo ex plebe rebellante nomen dare vellet, oriebatur, quod ex reliquis edicti verbis quoque sequitur, quæ sunt: Ne quis militis, donec in castris esset, bona possideret, aut venderet, liberos nepotesve ejus moraretur &c. Quo edicto proposito & qui aderant nexi profiteri extemplo nomina & undique ex tota urbe proripientium se ex privato, cum retinendi jus creditori non esset, concursus in forum, ut sacramento dicerent, fieri magna ea manus fuit, neque aliorum magis in Volscis bello virtus atque opera enituit, & Consul magna clade Volscos affectos, repulit. Haftenus Livius.

§. XIII.

Permanfit igitur in Romana Republica jus & consuetudo addicendi debitores, quiolvere non poterant, ad creditoris servitia (imo etiam, licet paulo post Servilium M. Valerius dictator ob novum tumultum creatus, teste Livio dict. L. II. edictum

Etum Serviliano fere conveniens proponeret, nexus corporum liberorum paulatim rediit) usque ad alterum & trecentefimum annum, quam Roma condita erat, in quo decemviri creati & ex allatis Articis Legibus XII. Tabb. Leges factæ sunt, per quarum unam dicta consuetudo ita confirmata est, ut maiorem deinde licentiam creditores expresso Legis suffragio, quam tacita antehac conniventia, concessam habuerint. En textum: *ÆRIS. CONFESSI. ÆRISQUE. DEBITI. IUDICATIS. TRIGINTA. DIES. IUSTI. SUNTO. POST. DEIN. MANVS. INJECTIO. ESTO. IN. IUS. DVCITO. NI. IUDICATVM. FAXIT. AVT. QVIS. ENDO. EM. IURE. VINDICIT. SECVM. DVCITO. VINCITO. AVT. NERVO. AVT. COMPEDE. QVINDECIM. PONDO. NE. MINORE. AVT. SI. VOLET. MAIORE. VINCITO. SI. VOLET. SVO. VIVITO. NI. SVO. VIVIT. QVI. EM. VINCTVM. HABEBIT. LIBRAM. FARRIS. ENDO. DIE. DATO. SI. VOLET. PLVS. DATO. NI. CVM. EO. PACIT. SEXAGINTA. DIES. IN. VINCVLIS. RETINETO. TRINIS. NVNDINIS. CONTINVIS. IN. COMITIVM. PROCITATO. ÆRISQUE. ÆSTIMIAM. IUDICATI. PRÆDICATO. TERTIIS. NVNDINIS. CAPITE. POENAS. LVITO. AVT. TRANS. TYBERIM. PEREGRE. VENVM. ITO. AST. SI. PLVRES. ESUNT. REI. TERTIIS. NVNDINIS. PARTES. SECANTO. SI. PLVS. MINVSVE. SECVE. SVNT. NESI. FRAUDE. ESTO.* Ubi obiter notandum, nervum proprie esse vinculum, quo collum vincitur, compedes, quibus pedes includuntur. Itaque in nervo vinciri, durius erat, in compedibus haberi, levius. vid. Besold. Thes. pract. in addit. sub voc. *Schuld. Thurn.*

§. XIV.

Aliter quodammodo huius Legistenorem recenset ex Gell. 20. noct. attic. I. Dionys. Gothofred. ad rubr. de cess. bonor. & Didac. Covarruvia, Lib. II. var. resolut. Cap. I. Freyer in tract. de Solut. Cap. VII. Membr. 5. n. 140. nempe quod debitoribus obaratis, iisque confessis & convictis decem dies ad quærendam pecu-

pecuniam dati fuerint, intra quos si solutionem non fecissent, eos vincire, verberare & in carcerem conjicere licuerit, carcerum postea vinculis triginta diebus detentos, & quasi enecatos publice venum exponebant, redemptore autem nullo comparente, solutionis loco miseros illos debitores servituti mancipare, aut in partes secare, & pro numero creditorum partiri ac dividere permittebatur.

§. XV.

In hac Lege duplex maxime licentia videtur creditori concedi, ut liceat (1.) debitorem post rem judicatam & exactum justitium in vinculis habere, (2.) si plures sint creditores, ejus corpus secare & in partes dispertiri. Sed posterior hæc Legis pars, uti notat Wegnerus d. l. nunquam usu recepta est, neque quenquam se legisse vel audivisse ait Jctus Cæcilius apud Gell. d. l. qui antiquitus dissectus sit, quod ipsum etiam ex Quintiliano Lib. III. Instit. Orat. Cap. VI. (ubi verba: Sunt quædam non laudabilia naturæ sed jure concessa, ut duodecim Tabulis debitoris corpus inter creditores dividi licuit; quam Legem mos publicus repudiavit,) & Tertulliano in Apolog. Cap. IV. confirmat Balduinus in Comm. ad LL. XII. Tabb. n. 47. Ratio desuetudinis hujus duplex assignari potest, altera quod creditores vel operibus seu operis detenti, vel pretio venditi debitoris damnum sibi illatum sarciri maluerint, quam incommoda ejusdem internecione omnem recuperandi crediti spem sibi met ipsis præscindere. Quis enim pirata tam barbarus, inquit Cic. in Orat. pro Rosc. circa finem, ut cum integram prædam sine sanguine habere posset, cruenta spolia detrahare mallet. Altera, quod ipsa pænæ atrocitas creditores deterruerit, quo minus morte punirent eum, qui alteri cuiquam mortem intulisse convictus non erat, ut loquitur Imperator Leo in Nov. 105. maxime cum tam horrendo supplicio debitor secandus esset ab iis, quibus alias in causis criminalibus etiam unum membrum hominis, citra mortis licet periculum mutilare religio fuit. Nunquam quippe in Republica Romana mutilatio seu abscissio membri

bri observata est, sed semper homo aut in totum occisus aut in totum servatus est, si vera sunt, quæ tradit ex Cyno ad L. III. de Jurisdic. Sutholt in Tract. de Jurisdictione aph. 397. unde & pœnam illam talionis, quæ ex LL. XII. Tabb pro Membro rupto sancita erat, per desuetudinem abrogatam esse notat Justinian. in §. 7. Instit. de Injur. qua de re vide Scipion. Gentil. 3. de Jurisdic. 8.

§. XVI.

Manferunt igitur vincula debitorum Lege approbata, multo magis in hac non expressa leniora servitia & operæ eorum propter debita. Interim non dubium est, occurrere in his LL. exemplum, quo Legislatores interdum asperiores & atrociores pœnas delicturis comminantur, quam quas exequi vel exigere in animo habent, ne scilicet unquam ad tam atrocem aliquam pœnam perveniatur, sed homines magnitudine ejus deterri a maleficiis summoveantur. Rittershus. ad LL. XII. Tabb. Class. III. P. III. Cap. XI. Et forte Romani præprimis debitores malæ fidei, decoctores &c. tempore, quo condebatur hæc Lex, præ oculis habuerunt, & cum illis satis perspectum esset, fallentiam fidei præ omnibus aliis vitiis proximam ad Reipublicæ interitum viam aperire, æsque ac bona tanti, quanti vita, æstimari solere, quod e seditionibus propter agrarias leges factis satis videri poterat, severissimis Legibus & pœnis huic perfidiæ in non reddendis debitis & defraudatione æris seu bonorum prævenire voluerunt. De vindicativa Legislatorum, præsertim Appii Politici subinterveniente, qua primates divites pauperi plebi vigore hujus Legis insultandi habebant potestatem, jam loqui supersedeo. Sat est id, quod Livius Lib. VI. habet: Patribus frequenter a plebe objici solitum, ubicunque patricius habitaret, ibi carcerem privatum esse.

§. XVII.

Sane sit quicquid sit, duravit nexus usque ad tempora C. Poetelii & L. Papirii Mugillani Consulium, ubi iterum per
abusum

abufum Legis, & confuetudinis, feditio orta & mutatio facta, audiamus verba Livii Lib. VIII. Eo anno plebi Romanæ velut aliud initium libertatis factum eft, quod neæti defierunt, mutatum autem jus ob unius fœneratoris fimul libidinem fimul crudelitatem infignem. L. Papirius is fuit, cui cum fe C. Publius ob æs alienum paternum nexum dediffet, quæ ætas, formaque mifericordiam elicere poterat, ad libidinem & contumeliam animum accenderunt, & florem ætatis ejus adventitium fructum crediti ratus, primo perlicere adolescentem fermone incefto eft conatus, dein poftquam afpernabantur flagitium aures, minis territare atque itendidem admonere fortunæ, poftremo cum ingenuitatis magis quam præfentis conditionis memorem videret, nudari jubet, verberaque afferri, quibus laceratus juvenis, cum fe in publicum proripuiſſet, libidinem crudelitatemque conquerens fœneratoris, ingens vis hominum cum ætatis miferatione atque indignitate injuriæ accenfa, tum fuæ conditionis, liberumque fuorum refpectu, in forum, atque inde agmine facto ad Curiam concurrit, & cum Conſules tumultu repentino coacti ſenatum vocarent, introeuntibus in Curiam patribus laceratum juvenis tergum, procumbentes ad ſingulorum pedes oftentabant. Victum eo die ob impotentem injuriam unius ingens vinculum fidei, juſſique Conſules ferre ad populum: Ne quis niſi qui noxam meruiſſet, donec pœnam lueret, in compedibus aut in nervo teneretur, pecuniæ creditæ bona debitoris, non corpus obnoxium eſſet. Ita nexi ſoluti, cautumque impofterum ne neæterentur.

§. XVIII.

Ad eruendam veram hujus liberationis qualitatem, jungenda ſunt verba initialia textus Liviani cum illis fere finalibus: victum eo die &c. Nam in his ultimis per victum ingens vinculum fidei nequaquam liberatio debitorum a debitis, ſed tantum, uti in initialibus, nexus corporum intelligitur. Interim vinculum fidei multorum debitorum etiam rumpebatur,
B 2
cum

cum ipsi debitores aut sub oppignoratione corporum ad vincula expressa, aut in LL. XII. Tabb. & consuetudine fundata debita contraxerant, nunc autem contra promissa, legem & consuetudinem, occasione ex unius Creditoris & quidem fœneratoris iniqui arrepta, e vinculis liberabant. Et hæc est illa Lex Petilia, cujus meminit Mynsing. ad §. fin. J. de action. n. 18. & 19.

§. XIX.

Ast nec hæc quidem Lex diuturna, aut inter omnes usu recepta est, multi enim nihilominus a Creditoribus suis vinciri & addici consueverunt, quod de sui adhuc seculi more expresse testatur Gell. XX. Noct. Attic. I. addici, inquit, nunc & vinciri multos videmus, qui vinculorum pœnam deterrimi homines contemnunt. Idem colligitur ex Senec. 7. de benefic. 10. (& ita etiam post Legem Juliam) O miserum si quem delectat liber magnus & vasta spatia terrarum colenda per vinctos. Et præcipue ex oratione C. Mallii ad Quin. Martium Regem apud Salusti. in Catil. ibi: plerique patria sed omnes fama atque fortunis expertes sumus. Neque cuiquam nostrum licuit more majorum lege uti, neque amisso patrimonio corpus liberum habere. Ex quo ultimo loco simul apparet Legem illam Syllanam, qua cautum fuisset, ne debitores ob æs alienum carceribus includerentur, & quam Mynsing. d. I. etiam adduxit, fabulam & nullam esse. Enimvero si nova quædam Lex a Sylla lata fuisset, Mallius inepte vetera ignotæ Legis Pœtiliæ rudera & interruptam tot contrariis actibus majorum consuetudinem allegasset, cui ad exaggerandam, quam perpeffus sibi videbatur, injuriæ atrocitatem, præsentissimum argumentum ex nova Lege Syllana, suppetebat, imo præter Varronem in Lib. VI. de lingu. Latin. nullus historicorum illius Legis Syllanæ mentionem facit. Neque ullo modo credibile est Syllam, tanquam infestissimum Romanæ plebis inimicum adeo favorabilem illi Legem condidisse, sicuti etiam nulla alicujus Popilii Consulis vel Tribuni, per quem tamen nova Lex lata dicitur, in annalibus extat me-

tat memoria. Unde recte locum Varronis correxit Salmasius Cap. VIII. de mod. usurar. p. 835. seqq.

§. XX.

Quemadmodum igitur ex his certum est, etiam post Legem Pœtiliam, quæ magis quam Servilia de tempore futuro prospiciebat, debitores a creditoribus in vinculis habitos esse, ita hæc præprimis de debitoribus præfractis, malitiosis, qui non solum plane nihil in bonis habebant, sed etiam post additionem laborem recusabant, intelligendum est. Nam contra ceteros alia remedia aderant, nempe Sectio bonorum, & vetustissima illa nec mutata addictio ad laborem.

§. XXI.

Sectionem bonorum a Sectione corporum ex LL. XII. Tabb. nomen habere indubium est, & nihil aliud erat, quam publica bonorum sive debitoris, sive damnati alicujus sectio, & quasi extraordinaria venditio. Fundamentum etiam habere videtur in L. Pœtilia, & quidem in verbis: pecuniæ creditæ bona debitoris, non corpus obnoxium esset. Ita capitis pœna in pudoris notam conversa est, adhibita bonorum proscriptione, quæ multis circumstantiis ignominiam augmentibus fiebat, adeoque a cessione bonorum postmodum inventa multum differebat, de qua sectione bonorum & defensione illam proponentium Hotomanni, Contii & Rævardi contra Salmasium vid. Wegner. Cap. VII. n. 12. seqq.

§. XXII.

Addictio magis nota est, & per ea, quæ supra diximus, dubio procul antiquissima, nec per ullam Legem tacta aut mutata. Et licet certum sit, illam etiam nexum, verbera, & carcerem secutum esse, neque hisce debitores gravari potuisse, nisi addictio judicialis antecesserit, quod etiam innuunt verba L. XII. Tabb. *Dein manus injectio esto, in jus ducito*, tamen nexus carcer

& verbera proprie effectus additionis non erant, nam uti supra dictum, hæc pro excessibus tenebantur, & occasionem novis Legibus dabant, itaque additio alium finem habuit, nempe operas & servitia debitorum, usque dum pro debitis esset satisfactum. Et hoc inde quoque liquet, quod debitores additi servi proprie sic dicti non fiebant, inde etiam vincula & verbera ferre nolebant.

§. XXIII.

Hac de additione extant verba in Livii Lib. VI. jam olim tempore Manlii Capitolini usitata: *Et gregatim quotidie de foro addictos propter debita duci.* De Scipione Asiatico vide exemplum apud Valer. Maxim. Lib. IV. Cap. I. Et maxime notabilis est ille locus Terentii, coætanei Asiatici & Africani Scipionis in Phormio. Act. I. Scen. II. ubi Phormio ita introducitur:

Aliis aliunde est periculum unde aliquid abradi potest,
Mihi sciunt nihil esse. Dices: ducent damnatum domum,
Alere nolunt hominem edacem.

Inde Heraclides, cum judicatum non solveret, Hermippo addictus fuit. Cic. pro Flacco. Nec absimile de Cæsare in Hispaniam eunte Suetonius in Julio, Cap. XVIII. refert.

§. XXIV.

Jam probandum erit, addictos non fuisse vere servos. Et putat Wegnerus Cap. VIII. n. 24. seqq. cum Hotomanno: Veteres nonnullos debitorem plane servum creditoris asserere non dubitasse, & id colligi ex Quintilian. Lib. VII. Instit. Orat. Cap. V. ubi: *Circa propria inquit ac differentia magna subtilitas, ut cum queritur, quem Lex servire donec solverit, jubet, servus sit? Altera pars finit ita: Servus est qui est jure in servitute. Altera: qui in servitute est eo jure quo servus, aut, ut antiqui dixerunt, qui servitutem servit.* Et movisse eos sine dubio tum quod debitores vendi possent ex L. XII. Tabb. cum alias liberi hominis perinde atque rerum sacrarum & religiosarum non esset commercium, L. VI. pr. ff. de

ff. de contrah. emt. & ne quidem sub conditione : cum servus erit, hominem liberum vendere liceret. L. 34. §. 2. ff. eod. tum quod eadem quoque L. XII. Tabb. illos necere & vincire concessum esset, cum tamen Lege Porcia & Sempronia civem Romanum vincire vel cedere non liceret. Actor. XXII. v. 25. & seqq. quæ posterior difficultas etiam Hottomannum torfisset illustr. Quæst. XXVI. neque satis a Salmasio in Tractat. de mod. usurar. C. ult. p. 845. expedita esset. Verum nulla difficultas neque aliquos veteres neque Hottomannum torfit, sed semetipsos torserunt. Nam licet nervorum & compedum ea Lex XII. Tabb. mentionem faciat, tamen in eodem loco nihil de Servitute dicit, in fine autem : debitor aut pœnas capitis luito, aut trans Tyberim peregre venum ito, disponit, ubi pœna capitis aut vera servitus alternative injuncta. Igitur addictio ad vincula (multominus ea, quæ fiebat ad laborem & servitia) erat sine servitute vera, & sicuti per supradicta nullum exemplum est, quod debitor capite plexus sit, ita de venditione ejusdem ad externos, quæ cum morte pari gradu ambulabât, etiam nullum extat. Imo legem illam quoad hunc passum nunquam in usum venisse, aut brevi tempore in defuetudinem abiisse supra ostensum est. Ergo ratio dubitandi exinde sumi non potuit. Neque ulla contradictio ex L. 6. pr. ff. de contrah. emt. & L. 34. §. 2. eod. fuit, cum Celsus filius ex quo Pomponius principium L. 6. sumsit sub Hadriano, Paulus vero autor §. 2. L. 34. sub Alexandro cum collegis Papiniano & Ulpiano vixerint, & secundum LL. novas, de quibus infra, responderint. Iterumque falso infertur : Liber homo non potest vendi. E. addictio debitoris fieri non potuit, nisi ille servus servitutem serviens fieret. Addictio itidem nequaquam est Venditio. Male quoque Lex Portia & Sempronia & Cap. Actor. XXII. v. 25. hic allegantur, cum in illis de accusatis ob crimen, sed non condemnatis civibus Romanis sit sermo. Et conferantur hic verba Legis Pœtiliæ supra §. 17. adductæ : *Neque quis nisi qui noxam meruisset, donec pœnam lucret, in compedibus aut in nervo teneretur.*

§. XXV.

Imo Quintilianus, qui sub Galba & Vespasianis vixit, ipse subtilitatem a se memoratam magnam, uti vocat, seu potius nugas JCtorum subtilissimas, dicto loco, per differentias veri servi & addicti (ex quo iterum sequitur, etiamnum suo tempore additionem viguisse) refellit. *Servus, ait, cum manumittitur, libertinus, additus recepta libertate est ingenuus, Servus invito domino libertatem non consequeretur, additus solvendo citra voluntatem domini consequeretur. Ad servum nulla Lex pertinet, additus Legem habet, propria liberi, quæ nemo habet nisi liber, prænomen, nomen, cognomen, tribum, habet hæc additus.* Ex quo etiam apparet & bene notandum est, post L. Juliam quoque additionem & addictos fuisse. Ex hisce Quintiliani quoque Bachovius ad §. 4. Inst. de jur. person. n. 4. colligit: debitores hosce addictos, quasi medium quoddam inter vere servos & vere liberos obtinuisse.

§. XXVI.

Ex hac medietate Leges illæ Civiles, quæ de operis hominum loquuntur, melius explicari poterunt. Et illa ingens inter antiquos præsertim Azonem & Accursium, tanquam partium antesignanos, controversia, quam Corasius in tractat. de Servitut. prædior. in Rubr. ff. de Servitut. n. 26. seqq. describit, decisa erit. E. g. verba L. 2. ff. de usu & usufruct. leg. hæc sunt: *Homini opera legata, capitis diminutione, vel non utendo, non amittuntur. Et quoniam ex operis mercedem legatarius percipere potest, etiam operas ejus ipse locare poterit, quas si prohibeat hæres capi, tenebitur. Idem est si Servus se locaverit.* Et verba seq. L. 3. eod. ita sonant: *Homini quoque liberi opera legari possunt, sicut locari & in stipulationem deduci.* In L. 2. non est sensus, quod hominis operæ operis animalium opponantur, nam non solum de operis hominis, sed etiam servi ibi est locutio. E. sub hac voce hominis aliud quid latet, quod patebit, si Legem 3. Legi 2. uti ordo & ratio requirit, anteponamus. Homo liber non est in commercio, ergo nunquam vere servus, tamen secundum hanc Legem

gem ejus operæ legari possunt. Sine summa absurditate dici non potest, sensum esse, quod ipse homo liber suas operas legare possit, cum legatum sit mortui, sed non minor erit absurditas, si dicamus, testatorem de hominis liberi operis disponere & eas legare posse, cum eum non habeat in potestate, E. alia obligatio suberit, qua liber homo alteri, nempe testatori obstrictus est. In nostro Jure vero nullam cum tanto effectu invenimus quam additionem debitoris factam creditori, hic, debitor, liber homo est, & tamen ejus operæ legari, locari, & in stipulationem deduci possunt, donec aut solvat, aut operis suis pro debitis satisfaciat. Restat alia absurditas in dict. L. 2. verbis: Idem est & si servus se locaverit, cum servus ut servus de jure Romano hoc nunquam facere potuerit. Igitur homo & servus addicti sunt, sequitur tunc sensus: Ex operis hominis & servi, improprie sic dicti seu addicti, mercedem legatarius percipere & operas ejus ipse locare potest, & idem est, quod nempe mercedem legatarius percipere possit, si ipse servus se locaverit & mercedem in solutionem debiti assignaverit. Et sic omnia plana sunt. Neque objici potest, sensum esse de servo, qui se voluntate sui domini alteri locavit, nam hoc nec ex syllaba textus nec ex bona argumentatione constat, & verba: se locaverit, voluntatem propriam indicant, quam, ut ad libertatem pertinentem servus in jure Romano non habet. Nec miretur quis addictum hic servum appellari, nam supra ex Quintiliano monstratum est, nonnullos eo tempore debitorem addictum plane servum creditoris asserere non dubitasse, quid mirum igitur, si alii, ut Papinianus & Paulus in his LL. 2. & 3. nomine hominis & servi promiscue usi fuerint, sub utroque addictum intelligentes.

§. XXVII.

Aliud quid mirandum: Legatæ sunt operæ hominis, quisnam tunc fuit dominus hominis cujus operæ legatæ, hæres aut legatarius? Si hæres, ubinam Legis de hoc dispositio, & quid
C inde

inde habuit, cum nequidem secundum d. L. 2. impedire potuerit locationem operarum tertio a legatario factam, & non nisi extincta persona servi, in qua operam habuit legatarius, servitus (uti hic loquuntur Jcti) finita sit? Si legatarius, post cuius mortem hæc servitus adhuc durat & ad hæredem transit L. 2. in fin. ff. de Usu & Usufruct. leg. quæ juris inter personæ servi, & ejus operarum ad dies vitæ, proprietatem, differentia? Certe hic dominium personæ servi osibus hæredis non inhærebit, nisi inane & ridiculum, Legatarius vero tantum est dominus operarum, E. persona servi, cujus operæ legata, amplius non habebit dominum nisi fictum & sine effectu. Unde hæc absurditas? Resp. Jcti confuderunt Leges, quæ addictos & eorum operas attinent, cum illis, quæ servos κατ' ἐξοχήν sic dictos concernebant, separa has, & ingens illa controversia: An operæ & ministeria servorum sint personarum aut rerum servitutes, erit frustranea & inanis. Ceterum obliviscendum non est, textum L. 3. de Usu & Usufruct. leg. ubi opera liberi hominis legari potest, & L. Titio centum §. 2. ff. de cond. & demonstr. ubi in libero homine servitus haberi nequit, Corasium, alias satis subtilem, adeo urfisse, ut tertium quid, nempe ejusmodi operas non servitutes, sed obligationes quasdam personales esse, d. l. n. 27. excogitarit, sine ratione aut fundamento juris.

§. XXVIII.

Objicienti Leges supra dictas 2. & 3. ff. de Usu & Usufruct. leg. non amplius esse responsa prudentum Papiniani & Pauli sed Leges Justiniani, per insertionem in Pandectas factas, itaque de servis proprie sic dictis intelligi debere, cum addicti tempore Justiniani amplius non fuerint, Respondetur hoc ultimum negari, quod tempore Justiniani addicti adhuc fuerint, ex his textibus potius concludi debere. Nam si illas Leges de servis proprie sic dictis intelligimus, absurditates illæ absurdissimæ supra dictæ exinde oriuntur, & negare nemo poterit, Tribonianum multa sine intellectu & ratione corrasisse, quæ conclusio in
auri-

auribus multorum tanquam hæretica pejus sonabit, quam explicatio illa Legum de addictis.

§. XXIX.

Sed revertamus unde discesimus. Contemporaneus Ciceronis fuit Cæsus Julius Cæsar, qui non tam ex aliis rationibus, quam in favorem plebis duas Leges de minuendis debitorum pœnis, post L. Poetiliam tulit, quarum altera possessiones debitorum, quanti quæque ante bellum (civile cum Pompejo, quo pulso ex Italia, fides tota Italia angustior erat, & pecuniæ non solvebantur) fuissent, æstimari, & creditoribus tradi voluit, cuius etiam meminit Brissotius de Solution. Lib. I. p. m. 35. & Cicerone in Epist. ad Attic. ubi sæpius æstimationes appellat, altera beneficium cessionis bonorum introduxit. Priorem Legem a se latam ipse Cæsar fatetur Lib. III. de Bell. Civ. in princ. & illum alias etiam multas Leges de modo credendi & rebus creditis tulisse refert Tacitus Lib. VI. Annal. Sed prior illa Lex Julia de æstimatione possessionum nec eo ipso quidem tempore, quo lata est, valere potuit, contranitente M. Cælio Rufo, Præ-tore, qui sella juxta Trebonii, Prætoris Urbani, tribunal collocata, auxilio fore promisit, si quis de æstimatione & de solutionibus, quæ per arbitrium fierent, appellavisset (quod creditoribus opportunum satis erat) & subinde sublata Lege Julia, duas alias promulgavit, unam qua mercedes habitationum annuas conductoribus donavit, aliam tabularum novarum, prout ipse Cæsar refert d. l. 3. de Bell. Civ. n. 17. seqq. Posterior vero Lex Julia de cessione bonorum communi usu in foro civili in hæc usque tempora approbata est, cujus hæc summa est: *Quod debitoribus fortune injuria depauperatis licere debeat, citra metum carceris & aliorum cruciatuum bona sua creditoribus cedere & tradere. Ceteri vero qui non fortune, sed proprio aliquo vitio non solvendo facti sunt, ad redhibitionem debitæ quantitatis congrua atque dignissima suppliciorum acerbitate cogi possint, sicut expressum est in L. 1. Cod. Theodos. qui bon. ex L. Jul. ced. poss.*

§. XXX.

Ex quo igitur pro principio & fundamento notandum est, quod Lex illa Julia non omnem carcerem, non omnia vincula, nec omnem nexum in personis debitorum sustulerit, sed illos tantum debitores, qui sine culpa sua non solvendo sunt facti, h. e. debitores casuales, ab illis immunes esse voluerit, ceteros iustis suis suppliciis commiserit. Regula ergo est, quæ veteri Romanorum consuetudine nititur, debitores posse neci, posse addici. Exceptio est, quæ Lege Julia fundatur, debitorem casualem non posse neci, non posse addici, sed habere beneficium cessionis bonorum. Hæc iterum Wegnerus. d. I. n. 41.

§. XXXI.

Junge nunc hæc, quæ in d. I. i. C. Theod. qui bon. ex L. Jul. ced. poss. continentur, cum illis, quæ supra in §. XXV. & XXVIII. dicta sunt, & satis clarum fiet, sub omnibus Imperatoribus Romanis, usque ad Theodosium additionem debitorum in usu fuisse. Nam licet Spartianus de Hadriano memoret, *eum decoctores bonorum suorum, si suæ authoritatis essent, catamidiari in amphitheatro ac dimitti jussisse*, tamen hæc Lex ut specialissima, decoctores malignos concernens, alias & additionem debitorum non sustulit, imo cum qualitate suæ pænæ in obscuro mansit. Videtur tamen hoc verbum catamidiari proxime a græco *πεδιδα* derivari, quod est risui habere, indeque non improbabilis erit conjectura Budæi, qui catamidiari hoc propemodum ludibrii genus esse putat, quo Polygami nonnulli afficiuntur, qui mithellati in scalaris suggestu, lascivientis plebeculæ scurrilitates perfricta fronte, ad aliquot horas audire coguntur, quod mithræ appellatur, teste eodem Budæo ad L. si hominem §. quoties ff. deposit. In quam sententiam etiam inclinare videtur Gothofredus ad L. 7. ff. ad L. Jul. de vi publ. & expressius consentit Wissenbach. diss. 46. ad Instit. Th. ult. Aliter tamen Salmasius catamidiari idem esse dicit, quod cædi, in tract. de mod. usur. pag. 847.

§. XXXII.

§. XXXII.

Jam vero simillimum est additionem hanc cum extensione Romani Imperii in provincias quoque extensam, imo etiam apud finitimas licet non devictas gentes receptam fuisse. Quamvis non negem, nonnullas etiam ex sacris literis tanquam primo fonte eam haurire potuisse. Hinc illam apud Polonos in praxi observari testatur Andr. Lipsky. Cent. I. pract. Observ. 33. n. 13. Hispani debitorem suum prævia incarceratione cum torque ferreo crassitudinis digitalis (en speciem nervi Romani) quem ille publice & aperte in collo gestare tenetur, creditoribus ad serviendum tradunt, de quo testantur ipsi Hispani. Covarruv. Lib. 2. var. resolut. C. I. n. 5. Molin. Tom. II. de Justit. & Jure disp. 572 n. 14. Gomez. Tom. II. variar. resolut. C. XI. n. 52. Jure Prutenico provinciali constituta est in debitores pœna turris. Land. N. Lib. 1. Tit. 47. Art. 4. §. 10. & condemnatio ad operas. Land. N. Lib. 1. Tit. 24. Art. 15. §. 4. Ita ut optio detur creditori, utra pœna malitiosum suum debitorem punitum velit. d. Tit. 24. §. 4. in fine. Imo hæc additio aut in nexum & operas datio ad universam Africam & ad Insulas Americanas usque transit, autore Bodino I. de republ. C. V. circa fin.

§. XXXIII.

Et jure quoque Justiniano licitum esse debitores non solvendo existentes in carcerem conjicere, & ad operas addicere, asserendum ac supra §. XXVIII. monstratum est. Et quomodo beneficium cessionis bonorum debitori, cui plane nihil superest, applicari potuit? Fatendum igitur, Justinianum eandem distinctionem, qua Theodosius supra §. XXIX. L. Juliam intellexit, adhibere voluisse, id quod ulterius ex L. 1. C. qui bon. ced. poss. confirmatur, ubi beneficium cessionis bonorum ad hoc tantum prodesse dicitur, ne judicati detrahantur in carcerem, inde argumentum: quibuscunque debitoribus beneficium cessionis bonorum non prodest, illi judicati in carcerem detrahi possunt, At debitoribus sua culpa & dolo non solvendo factis beneficium

cessionis bonorum non prodest, quod supra principii loco notavimus, & insuper manifeste probavimus, tum ex ratione L. 2. §. 3. ff. ad SCtum Vellei. Quod scilicet deceptis non decipientibus LL. opitulentur, tum etiam per communissimam DD. sententiam, teste Bachov. ad Treutler. Vol. II. disp. 24. Th. 4. Lit. B. circa fin. ex qua natum est illud Brocardicon: *Cessionem bonorum esse miserorum subsidium, non doloſorum praesidium*, quod ex Iohann. Baptist. & ex Bald. roborat Boër. Decis. 215. n. 6. vid. Bald. ad L. 1. C. qui bon. ced. poss. col. ult. ibi: iusta autem renunciatio tacita &c. Ubi debitores sua culpa & dolo inopes factos per contrarium ipsius beneficii actum, tacite cessioni bonorum renunciasse videri ait. Adde gl. in L. fin. ff. qui in fraud. credit. quam communiter approbatam dicit Brun. de cess. bon. qu. 28. part. pr. 4. & qu. 5. ibid. Idem porro de mittendis in carcerem malignis debitoribus corroborari potest ex L. ult. C. qui bon. ced. poss. Ubi qui cessionem bonorum vel quinquennales inducias petunt, illud petere dicuntur, ut omnes corporales cruciatus amoveantur. Alii ergo qui nec bonorum cessionem nec quinquennales inducias petere possunt, a corporali cruciatu immunes non manent, sed creditorum arbitrio ad verbera usque conceduntur. Accedit tertium argumentum a tempore desumptum. L. 1. 2. 3. 4. 5. qui bon. ced. poss. ab Imperatoribus Alexandro, Philippo, Valeriano, Gallieno, Diocletiano, cum collegis conditæ sunt. Jam vero supra satis dictum eorum temporibus additionem & nexum viguisse, ergo contra additionem & nexum illæ explicari non possunt. Omnium vero optime hic notandum, Justinianum quidem de carcere & cruciatibus malitiosorum debitorum loqui, sed non de operis & servitiis, quæ creditoribus ab illis debitoribus, qui, quod nihil habebant, bonis cedere non poterant, exigere liberum mansit.

§. XXXIV.

Obstare videtur L. 2. C. de exact. tribut. ubi *debitores a carcere omnique alia corporali pœna omnino liberari videbantur*. Itemque L. 12.

L. 12. C. de obl. & Action. *ubi nemo ob res alienum in servitutem creditoris compellendus esse dicitur.* Sed recte ad d. L. 2. C. de exact. tribut. respondit Hotomann. illustr. qu. 26. eam tantum agere de debitoribus fisci, tributa non solventibus, quorum sublevatio vel ideo singularis esse potest, quod sub bono Principe mala fisci causa esse soleat, & alias invidiosum fit ita collectis & tributis onerare subditos, ut iis solvendis non sufficiant. Bachov. ad Treutler. Vol. II. disp. 24. Th. 4. Lit. C. in verb. debitor fisci. in fin. Facilius utique potuit Constantinus a fisci jure recedere, quam subditorum suorum jura & consuetudines infringere, ut adeo nihil abscondi sit, rigorem exactionum fiscalium ab eo correctum, privatarum autem antiquo vigori relictum esse. Et alias juvat hanc interpretationem ipse textus, *ubi carcer plumbatarumque verbera aut pondera &c.* vel a perversis vel ab iratis iudicibus non a creditoribus venire dicuntur, & totius tituli rubrica. Ad hæc adjecta in d. L. 2. ratio (ob cujus generalitatem Hunnius ad Treutler. Vol. II. disp. 24. qu. 22. ibi: etsi porro rigido jure &c. allegatam Hotomanni responsionem rejicit, quam ipse tamen paulo post, ibi: Sic etiam non obstat &c. comprobat) non est adeo diffusa & ampla, ut dolosos etiam & sua culpa factos bancruptores comprehendat. Ecquid enim impedit eos, qui furibus non sunt absimiles, Hotomann. d. l. inter homines noxios numerare? Manz. in patroc. debit. depauperat. dec. 1. qu. 5. n. 53. de his autem sola hic est quaestio, in qua alias varie distingui solet, quas distinctiones non sine fructu videre est apud Bartol. in L. cum eo ff. ad L. Jul. peculat. n. 2. & distinct. 417. & apud Johann. Fabr. ad §. ult. Inst. de Action. n. 2. Imo non improbat d. L. 2. carceres tædiales, ut vocant DD. qui scilicet eo fine habentur, ut tantisper ibi hæreat reus, donec creditori satisfecerit. Besold. in Thes. pract. verb. Schuld-Thurn, sed tantum carcerem hominum pœnalem, hoc est eorum, qui pro futuræ capitalis pœnæ executione intra claustra continentur, quem ne ipsi quidem in puncto debiti admittimus. Et quid huic Legi 2. C. de exact. tribut. cum operis debitorum.

§. XXXV.

Ad L. 12. C. de O. & A. respondet Rævard. 4. Varior. 18. vocem: *servire*, ibi pro præstatione operarum accipiendam, & supposita hac acceptione, *voculam*: *compelli*, in d. l. *presius urgendam* esse, ut sensus sit: *Jura non pati*, ut quis ob æs alienum *servire* compellatur i. e. *invitus serviat*, & *invitus præstet operas creditori*, licet recte in carcerem *invitus trahatur*, & recte item illam carceris pœnam voluntaria servitute effugiat. Sed nimis coacta hæc Legis solutio, & nusquam legitur, electionem liberam carceris aut operarum debitori competiisse. Aliter respondet Wegnerus d. tract. Cap. X. n. 9. in fine: hanc legem de debitoribus casu non solvendo factis, accipiendam esse, ne scilicet hoc vitio laborare incipiat, ut dolum alicujus etiam sublevare videatur, maxime cum dolus in omni contractu & omni constitutione exceptus intelligatur. Sed & hæc responsio non satis quadrat. Nam licet post Legem Juliam aliqua distinctio inter obæratos malignos & debitores casu non solvendo factos facta esse possit, tamen exinde non liquet, illos, exceptis his, propter debita in servitutem perpetuam datos fuisse, contra naturam additionis, qua uti supra ex Quintiliano monstratum addicti libertatem certo modo servabant, & operis ad satisfactionem debiti præstitis, omne jus creditoris finiebatur, quod in quolibet debitore sive maligno sive casuali, verum manet. Igitur iterum Hotomanni d. l. factæ responsioni, quam etiam sequi videtur Scipio Gentil. de Jurisdic. 13. adstipulamur, vocem: *servire*, ibi proprie accipi, & significare idem quod *servum esse*, vel *servitutem servire*, adeoque Legis, quam Diocletian. & Maximin. composuerunt, sensum esse, quod *jura non patiantur*, ut debitor ob æs alienum ad perpetuam servitutem trahatur, & ad sordidissima quæque obeunda urgeatur. vid. Vital. de Camban. in Tract. Clausul. in quæst. an possit renunciari beneficio Cessionis bonorum. n. 33. Petr. Peck. de jure sistend. C. IV. n. 3. ex Salyc. & Fulgos.

§. XXXVI.

§. XXXVI.

Post resurrectionem juris Romani in Italia, Germania &c. DD. iterum carcerem, servitia, & proinde additionem debitorum agnoverunt. Ratio erat, Leges & statuta potissimum considerare, ne creditores credito suo fraudarentur, ut ait Paris. Conf. 99. n. 2. Lib. 3. unde dixit Peck. d. 1. n. 1. regulariter constare debitorem cujusque quacunque legitima ex causa fisci & detineri posse, teste Mansuero in sua praxi Tit. de execut. vel subhast. circa init. adeo ut plerique existiment nihil referre, etiam si constet debitorem illum propter manifestam inopiam solvere non posse, cum ex operis suis & mercede diurna, deductis tamen prius alimentis, tantum corradere posset, unde creditori fiat satis. Rom. n. 8. & Ange. cum aliis ad L. pro hærede §. si quid tamen ff. de acquir. hæred. non multo aliter quam is, qui ab alio redemptus est, donec pretium redemptionis solverit, detinetur. L. Senatus §. fin. ff. de Legat. 1. L. qui testamento §. potestatis. ff. de testam. Quid igitur si ex eo nulla utilitas sperari possit? quid si nihil penitus artis sciat? Angel. cit. loc. & Angelum ibi n. 7. secutus Romanus in simili respondent, quod creditor non potest petere se immitti in jus vel rem debitoris, si ea immissio nullum ipsi lucrum adferret. Atqui mores nostri acerbiores sunt, etiamque hi aut carceri mancipantur, aut bonis cedunt. Cedere vero non possunt, si nequitia profusione culpave sua in paupertatem inciderint, dolove malo, cum se solvendo non esse scirent, contraxerint. L. sunt ff. de re judic. DD. ad L. 2. & ult C. qui bon. ced. poss. Sunt etiam interdum, qui in carcere manere, quam aut creditori servire aut bonis cedere mallent. Sed ad servitium præstandum quod attinet, audiendos non esse respondit Rodericus del. 2. foro II. Lib. 3. Cap. incip. quæro tertio, existimatque præcedenti capite statutum valere, quo cautum est, debitorem operari debere creditori, donec satisfactum debitum fuerit, cum secundum L. XII. Tabb. etiam dilaniandus creditoribus datus fuerit. Videtur itaque adversus Bartol. &

Roman. sentire, ex juris communis dispositione illud non licere, quia ob æs alienum servire liberos creditoribus jura compelli non patiuntur, respondit Imperator in L. ob æs C. de O. & A. tum quia hoc valde extraneum & diversum est ab obligatione contracta, ut ibi ait Baldus, tum quia hæc servitus contraria est libertati, cui debitum pecuniarium æquari non potest. L. plane 2. de Leg. 2. Sed hoc intelligunt alii, si vellet creditor debitorem vel in perpetuam servitutem trahere, vel ad fordidissima quæque obeunda urgere Salyc. & Fulg. ibi. Tum vero constitutio illa de liberis debitoris loquitur, de debitore vero, qui promissum facere non potest, & cedere bonis non vult, non loquitur, aliasque qui solvendo non sunt, carceri de jure mancipari possunt. L. 2. §. tutores. ff. de suspect. tutor. quapropter in ea opinione versor, ut existimem, debitorem, si aliud non habet, & bonis cedere non vult, aut non possit, in hoc damnari posse, ut deductis alimentis ex operis suis satisfaciat, aut creditori liberaliter, moreque aliorum inserviat, juxta ea quæ notat Baldus ad d. L. ob æs. in vers. extra glossam; & alii ad dict. §. tutores. & ad L. nemo. de exact. tribut. C. Lib. 10. Haftenus Peckius. Cujus verba hic apponere ideo lubuit, quod non solum antiquorum DD. assensum exprimant, sed etiam ea, quæ diximus, partim illustrent, partim confirment. De debitore incarcerato quoque videatur Wurmser. pract. forens. Lib. 1. Tit. 28. Obs. 8.

§. XXXVII.

Sed unde & quonam tempore addictio ad Saxones pervenerit, accurate definiri nequit. Ex sacris literis hoc factum fuisse difficulter credendum, cum illæ & Christiana religio ante Carolum Magnum Saxonibus fuerint incognitæ, additionem vero Saxoniam, cum reliquis ejusdem populi consuetudinibus longe antiquiores fuisse, satis notum sit. Pro magis certo igitur tenendum, Saxones a Romanis additionem didicisse. Scimus enim Legiones Augusti sub Varo, in Westphalia deletas esse, Westphali autem sunt Saxones. Scimus etiam Varum a Germanis

manis ibi circumventum esse, dum magis tribunali incumbibat, quam armis intentus erat. Subditi Romanorum tunc temporis erant Saxones Westphali, & Romano Jure, Romanisque utebantur advocatis, unde illud inquilini militis, qui in eadem victoria linguam romani advocati execrans dixit: tandem vipera sibilare desine? Proinde aut additionem a Romanis acceperunt talem, qualem nunc habemus, nam eam illo tempore quoque & perpetuo ad laborem solum, apud Romanos viguisse supra deductum, aut nexum, carcerem & verbera, ut germanæ libertati nimium ignominiosa rejecerunt, illud quod in additione justum & æquum erat, retinentes, quod Saxonibus Ostphalis ceterisque itidem gratum & acceptum fuit.

CAP. III.

De Justitia intrinseca additionis Saxonicæ.

§. I.

Satis ex supradictis perspectum erit, apud Romanos ante Legem Juliam nullam, post hanc aliquam sed non semper observatam differentiam inter obæratos, qui per infortunia, & illos qui sua culpa non solvendo facti sunt, fuisse. Et prius, nempe nullam differentiam fuisse, etiam de nostra additione Saxonica, ut in Cap. seq. apparebit, dicendum erit. Hinc factum ut multi DD. eam pro nimis dura venditent, inter quos Bocerus in Orat. de priv. Doctorum ita querulatur: *Quod jus additionis in servitute rigidissimum, quamvis Legibus Romanis abrogatum sit, apud Saxones tamen etiamnum usurpatur, qui non modo carcerem sed etiam additionem veterum, cujus meminerunt Gellius & Quintilianus, excluso*
D 2
sessio-

cessionis beneficio admittunt. Wesenbec. de bonor. cess. n. 3. Colerus de process. exec. Part. I. C. III. n. 150.

§. II.

Omnes hic involutos errores Bocerii & multorum aliorum, etiam Heigii, quæst. 35. p. 1. explicare jam nolo, hoc tantum noto illos in genere servitutis maxime errare; Aliam, ut supra abunde monstravimus, servitutem efficiebat addictio ex L. XII. Tabb. aliam addictio, quæ tempore Quintiliani erat usitata, & hæc ultima neutiquam servitutem proprie sic dictam; cum hac vero convenit nostra addictio Saxonica fortasse ratione alimentorum addicti & in computando operarum pretio illa adhuc mitior.

§. III.

Sane jus naturæ ex principiis: Suum cuique tribuere, & neminem lædere redditionem debitorum per se facit indispensabilem, concurrit cum illis: promissa esse servanda. Jam vero qui accepta non refert, non solum creditori suum non tribuit, sed ultro illum lædit, suum detrahendo, porro promissa non servat, nam omnia debita præsupponunt promissionem redditionis, modo quodam correlativo, alias debita non essent. Certum posthinc est, hominem tamdiu obligationem & promissionem suam, ad evitationem læsionis alterius præstare debere, quamdiu ipse in salute animæ & corporis non læditur. Non autem læditur addictus Saxonicus in anima, cum nullam in religione coactionem sentiat, non in corpore, cum laborem non squalidum, sed instar aliorum hominum liberorum conductorum præstet, alimenta que necessaria habeat, imo ab extraneo creditore, qui cum addicto debitore sub eodem iudice addicente non vivit, cautio pro his & læsionis ergo præstetur. Igitur justitia naturalis hujus additionis satis fundata est.

§. IV.

§. IV.

Cur ni iustitiam hanc Leges positivæ sequi potuerunt? Fortasse quia multis debitoribus labor insolitus & durus? utique qui ita sentit, hoc ante contractionem debitorum pensitare debuisset. Nam qui sub Lege vivit, ejus effectibus quoque futuris satis notis subjectus est; qui igitur in locis habitans ubi additio viget, debita contrahit, eo ipse scit & scire debet, si non reddat, se additioni & labori subjectum esse. Neque labor in se, & non squalidus, ignominiosus est.

§. V.

Singulariter notandum, quod illi qui redimunt captivos ab hostibus, possint eis deposcere id quod illis solverunt, vel uti eorum labore vel opera quinquennali, juxta L. fin. C. de postlim. reversis, & redemt. ab host. cujus verba: *Exceptis his quos barbaris vendentibus emtos esse docebitur, a quibus status sui pretium propter utilitatem publicam emtoribus æquum est, redhiberi. Ne quando enim damni consideratio in tali necessitate positus negari faciat emtionem decet redemptos aut datum pro se pretium emtoribus restituere, aut LABORIS OBSEQVIO VEL OPERE QVINQVENNII vicem referre beneficii, habituros incolumem (si in ea nati sint) libertatem.* Imperatores Christiani Honorius & Theodosius hujus Legis auctores sunt, & secundum illam justum est, redemptum ab hostibus adigere aut ad restitutionem pretii, aut ad laboris obsequium vel opus quinquennale. Sed ubi major requiritur Christiani misericordia & æquitas, erga miserum & summe cruciatum captivum apud barbaros, aut erga debitorem, qui in plena libertate constitutus pecuniam mutuo sumit, & aut negligenter, aut nimia in se fiducia, aut petulanter perdit? Homo vel tralatitiae rationem adhibens pro captivo respondebit, & ipsum Jus Civile redemptionem captivorum causis piis annumerat, & ob illam §. Sacræ. de R. D. alienationem rerum sacrarum admittit. Et tamen redemptus captivus aut litrum restituere, aut laborare, aut

quinquennali opere pro se solutum compensare debet. Cur ni & debitor, in tali necessitate qua captivus, tempore facti debiti, laborare debet? En absurdum! Hic in eodem, vel altiori gradu utilitas publica subest, quo major numerus debitorum in Republica quam captivorum apud hostes, etiamque damni consideratio in necessitate positus negari facit dationem mutui, & habet debitor laborans incolumem libertatem. Restituat ergo debitor debitum aut laboret. Ubi obiter observandum, non abundanter esse posita verba: aut laboris obsequio, vel opere quinquennii, nam sicuti disjuncta sunt, ita laboris obsequium obtinere videtur, si litrum sit parvum, & labore brevi, intra quinquennium compensari possit, opus quinquennale vero, si magna summa pro captivo sit soluta, quæ si etiam quinquennali labore redemptus compensare non possit, eo tamen præstito, extinguatur. Apparet simul ex hoc satis vetusta æstimatio laborum.

§. VI.

Sed quid si debitor absque sua culpa aut dissipatione bonis exuatur? etiamnum de jure naturali quoque modum solutionis per additionem recusare non potest. Nam creditor sola ea intentione, ut suum recipiat, debitorem juvit, & ei fidem habuit, ergo ejus consensus tacitus, in remissionem debiti, eo casu, quo debitor fit per infortunia non solvendo, absurdissime fingitur, debitor vero absque conditione futurorum infortuniorum (quam si dixisset, creditor mutuum non dedisset) se obligavit. E. infortunia eum a solutione liberare non possunt.

§. VII.

Scivit quoque debitor Legem positivam, seu statutum Saxonicum, quod nullam exceptionem in casu obversæ fortunæ facit. Ideo cum illi voluntarie se submisit, de jure audire postea necesse habet: quod prius fuit voluntatis, postea fit necessitatis, volentique non fieri injuriam.

§. VIII.

§. VIII.

Deinde pactum valet, quo quis se obligat ad carcerem, Bürgerliche Gefängniß. Modestin. Pistor. p. 1. qu. 39. Paris de Puteo in tract. de Syndic. Cap. penult. incip. Quæro de uno notabili n. 3. vers. tamen Baldus dixit. Gail. Lib. II. Obs. 65. n. 3. qui tamen Lib. II. de P. P. Cap. II. n. 21. sibi ipsi contradicit, nisi credamus, illum in primo loco practice, in secundo vero theoretice, & de carcere pœnali locutum esse. Stammerus de servit. person. Lib. I. Cap. IV. n. 13. pactum & obligationem ad carcerem admittit, & id valere statuit, si per locorum magistratus debitores ad carcerem ducantur, sed non valere, si creditor extra ullum necessitatis casum propria autoritate debitorem includere velit. Gœden. Conf. 103. Myns. VI. Obs. 51. vid. idem Stamm. Lib. 3. Cap. XII. n. 6. item valet pactum, quo quis creditori ad operas diurnas, donec debitum dissolvat, deductis tamen quotidianis alimentis, se obligat. Gail. d. l. II. Cap. II. n. 23. Köppen. p. 1. dec. 29. n. 4. Si vero hæc ita sunt, cur nique quoque debitor debita contrahens & non solvens, vi Legis, cui non solum tanquam subditus subjectus est, sed quam etiam cum omnibus clausulis ipso facto dum debita contrahit, sciens agnoscit, obligatus erit ad operas carcere longe tolerabiliore.

§. IX.

Interim iniquissima audit hæc juris Saxonici dispositio de addictione apud multos etiam Saxonicos Doctores. Ita Colerus in decis. 135. n. 2. verbis utitur: *At de jure Saxonico iniquissime statuitur &c.* & n. 3. *Quod licet valde iniquum sit & crudele &c.* Sed tantam iniquitatem nullibi video, nam de adversa futura fortuna ipse debitor ab initio contractionis debiti cogitare debuit ac potuit, & si de hac tempore contractionis, conditionem non posuit, ipse sibi effectum notæ Legis imputet. Et quid de tali homine cogitandum, qui sciens quantitatem debiti & suorum bonorum, humeris plus oneris imponit, quam quod ferre possunt.

sunt. Plurimi mortalium volare audent, antequam habeant pennas. Et omnia fortunæ committere fatuum est.

§. X.

Opponitur fragilitas humana, & quod idem quod creditor debitori facit, ipsi obveniri possit. Verum redit hoc ad petitionem principii. Applica quæ dicta sunt ad creditorem. Hic aut debitor aliorum est, & ipse per amissionem eorum, quibus alios iuvit, non fit solvendo, aut si non est, in ruinam incidit amissione sustentationis propriæ. Utrumque summa fit iniquitate. Hinc lacrymæ illa tot familiarum, tantarum urbium, tantarum regionum, summa reipublicæ pernicies subest. En pulchram illam æquitatem. Et licet interdum detur tertius casus, quo aliqui non sunt debitores aliorum, nec per amissionem debitorum activorum in ruinam incidant, tamen hic inter tantam multitudinem hominum valde rarus est, & hi ipsi deterrentur in posterum, ne plura aliis credant, quod iterum in perniciem reipublicæ vertitur. Si vero ob æquitatem debita remittere debeant, ansam dabunt debitoribus defraudandi. Si igitur aliqua hic debet esse æquitas, relinquenda est discretioni creditorum, & Legibus aut iudici nulla imputanda iniquitas, neque etiam indistincte creditoribus.

§. XI.

Pertinet huc maxime consiliariorum quorundam Saxoniorum Electoralium post discussionem dicasteriorum Electoratus ad ulteriorem exactionis debitorum deliberationem deputatorum resolutio de mense Augusto 1644. quam verbotenus referre necessitas postulat: Denn obzwar nicht allein die Creditores aus Liebe und Erbarmung gegen die verarmten Debitores sich der Christlichen Billigkeit zu bescheiden, und bey gegenwärtigen Zustande auf eine Zeitlang mit Gedult beruhigen lassen sollten, besonders auch derer durch den Krieg, Raub, Brand, Plünderung und andere Unglück verderbter und zu Grund ausgesogener Debitorn erbärm-

erbärmliche Zustand an sich selbst die schleunige und würckliche Execution nicht unbillig removiret; So will doch hingegen dasselbe die Qualitas und Eigenschafft justitiæ distributivæ nicht zulassen, als welche fürnehmlich hierinnen bestehet, daß einem jedweden ohne Ansehen und Unterscheid das Seinige gegeben und zuerkannt, und den Creditoribus zu ihren Anlehn hinwiederum schleunig verholffen werde, wann zumahlen dieselbe viel Jahr und Zeit lang in rechtlichen Process gelegen, grosse Unkosten aufgewendet, und mit saurer Mühe und Arbeit dermahleins zum Definitiv-Urthel gelanget, und zur Execution angeländet, welche in solchen Fall weder salva judicis conscientia, noch ohne Hindansetzung der Göttlichen, Natürlichen und Weltlichen Rechten den Creditoribus versaget oder verzögert werden mag, denn sonst unter den Scheine der Rechte die höchste Ungerechtigkeit fortgesetzt, vielerley Muthwillen, Falsch und Betrug böser Bezahler nachgesehen, die allgemeine Christliche Liebe in Ausleihung und Aushelffung des bedrängten Nächsten gefährcket, alle Conventiones und Pacta durchlöchert, die Commercia mit grossen Nachtheil geschwächet, finis & effectus processuum, so allein auf würcklicher Execution bestehet, aufgehalten, und dadurch ipsa justitia, als das fundamentum & fulcrum salutis reipublicæ ganz übern hauffen geworffen würde, zugeschwiegen, daß viele arme Wittben und Waisen, so wohl andere bedrängte Personen ihre Alimentation und Unterhalt nirgend anders her als von den Zinsen der ausgeliehenen Gelder zu nehmen, welche, wenn sie durch Verschiebung und Verzug der Execution abgeschnitten werden sollten, in Wahrheit ihnen alle Lebens-Mittel benommen werden. Wie nun dahero Ew. Churfürstl. Durchl. Hof-Gerichte, Juristen-Facultäten und Schöppen-Stühle zu Leipzig und Wittenberg, in ihren eingeschickten Bedencken einhellig dahin zielen, damit Ew. Churfürstlichen Durchl. Gros Herrn Vaters Churfürst Augusti höchstseeligsten Andenkens, mit Seiner Churfürstl. Gnaden allgemeinen Landschafft reifen, guten, und heilsamen Rath gefassete, und von Ew. Churfürstlichen Durchl. nachmahls wiederhohlte und confirmirte Landes-Ordnung und Ausschreiben von

E

schlen-

schleuniger Execution über Brief und Siegel in suo vigore & effectu gelassen werde; also erachten Wir gleichfalls dasselbe den Rechten, der Billigkeit und Aufnehmung allgemeiner Landes Wohlfarth ganz eben und gemäs, nicht allein weil Ew. Churfürstliche Durchl. bey unterschiedenen und noch jüngst gehaltenen Landtügen, Dero getreuen Landschaft und Unterthanen bey den einmahl publicirten und beliebten Landes-Constitutionen verbleiben zu lassen gnädigst versprochen, auch unangesehen Anno 1633. bey ebenmäßiger Landes-verderblichen Kriegs-Calamität, bemeldte Landes-Constitution biß zu geruhigerer erspriesslicherer, Zeit interimis weise zu suspendiren Anregung gethan worden, Ew. Churfürstliche Durchl. jedoch, allen ungeachtet es dabey bewenden lassen, sondern auch und in fürnehmlicher Erwägung, daß solche heilsame gefassete Landes-Constitution und Ordnung, nunmehr über 80. Jahr, mit grossen Nutzen des Landes und allgemeiner Einwohner, practiciret, von männiglichen, auch des Landes und Römischen Reichs auswärtigen hoch gerühmet, dadurch die Commercias, Handlungen und Contracte mit guten Aufnahmen der Unterthanen, so wohl Ew. Churfürstlich. Durchl. und des ganzen Landes Wohlfarth befördert worden. Was nun hingegen mit Hindansetzung solcher höchst löblichen, nützlichen und ganz heilsamen Constitution und Ordnung vor mancherley Inconvenientien, Unheil und Verderbniß Ew. Churfürstlich. Durchl. Landen zu besorgen, ist aus deme, so vorerwehnt, unschwer abzunehmen, geben es auch voriger Zeit, da etwa von einer oder der andern allgemeinen Constitution und Rechten interimis weise abgewichen worden, Exempla und die Erfahrung. Was insonderheit bey dem L. Schuld-Wesen aus geschwächter dieser Landes-Constitution für grosse Ungelegenheit sowohl in und außer Landes, Lamentiren und Klagen super denegata iustitia, auch andere ungleiche Nachreden entstanden, ist männiglichen unverborgen, wie auch hierdurch des Raths zu L. Credit geringert, Dero Unterthanen und Bürger propter jus talionis an auswärtigen Orten angehalten und die Repressalien wieder sie vorgenommen worden, ist gleichfalls offenbahr und bekandt, welche
und

und dergleichen mehr Inconvenientien, wann gleich nur auf eine Zeit lang die Landes-Ordnung suspendiret werden sollte, Em. Churfürstl. Durchl. allgemeinen Landen und Unterthanen ausser Zweifel gleichfalls zugezogen, dasselbe auch ohne merkliche Em. Churfürstlich. Durchl. Disreputation nicht geschehen würde, dergleichen aber als ein Damnum universale und sonderbahres Nachtheil des ganzen Landes bey gegenwärtigen statu turbulentissimo, da zusehends männiglich des Credits und Vorschusses benötigt, und dahero Treu, Aufrichtigkeit und Glauben zu erhalten, mit eines oder des andern Debitoris Privat-Nutzen und Aufnehmen, wiewohl auch hierdurch demselben nicht allwege geholfen wird, keinesweges zu compensiren oder zuersetzen.

§. XII.

Provocat itaque hoc consilium summa cum deliberatione & diligentia elaboratum, secundum Carpzov. in asylo debitorum Cap. III. n. 27. ad ordinat. provinc. de Anno 1555. rubr. verfasst Brief und Siegel, & Ord. proc. judic. Tit. 39. Sed nec exclusa est Constit. 22. P. 2. vom Schuld-Thurn, utpote quæ etiam 80. Annos ante hoc consilium fuit. De quo infra. Unicum hoc ex illo ad scopum trahimus, unumquemque debitorem, sive infortunatum sive decoctorem vera & laudabili cum justitia ad solvendum tempore præscripto teneri, & id æquitatem quoque postulare. Lectuque digna sunt, quæ Carpzov. ibid. a n. 22. usque 41. inclus. pro declaratione hujus consilii, late adducit.

§. XIII.

Sed nec transeunda sunt, quæ idem Carpzov. d. I. a n. 42. usque 114. pro stabiliendo suo æquilibrio latissime scripsit. Percurramus brevissimis ejus argumenta. (I.) Novum haud esse in Jure Civili, ut in favorem debitorum pro ratione status ac temporis de rigore quid remittatur, & a regulis executioni præscriptis recedatur &c. Sed quid hoc ad justitiam intrinsecam debitorum redditionis & mediorum proindeque etiam addictionis Saxo-

nicæ, quibus debitores coguntur ad solvendum. Et licet (n. 51.) concedamus, quod in gratiam egenorum peculiares condi possint Leges ac conditæ emendari, tamen cum hoc fiat de facto restat quæstio: an de jure, præsertim naturali, de quo supra, fieri possit, & annon hæc lenitas Juris Civilis, quæ portam aperuit perfidiæ & luxuriæ, ansam præbuerit interitui Imperii Romani, de quo videatur Salvianus. (2.) ad jus divinum provocare licebit, quod rigorem adversus debitores depauperatos valde detestatur. Deut. 15. v. 7. Levit. 25. v. 35. & 36. Luc. 6. vers. 45. Sed textus illi Veteris Testamenti aperte loquuntur de eleemosynis erga pauperes. Vid. quoque Balduin. Lib. 4. de casib. conscient. Cap. III. cas. 4. Et licet vers. 36. d. c. 25. Levit. de usuris loquatur, nihil tamen dicit de remissione mutui. Vers. 45. Luc. 6. plane per errorem hic allegatus est. Nec idem est pauperibus aliquid dare, & credita, interdum magna, cum sua pernicie, remittere, cum illic statim ab initio plane alia voluntas dantis subsit, nempe libera donandi quantum vult, hic vero coacta, quantum non vult, aut sine proprio detrimento remittere non potest. Remissionem usurarum aut partis ipsius crediti Carpzov. n. 61. præscribere non potest ipse agnoscens multitudinem & varietatem personarum & casuum nullam in hac materia admittere regulam. Jus Divinum nihil hic præscribit per deducta. E. ex hoc creditores debitoribus credita remittere non sunt obstricti. E. ex hoc conscientia per legalem executionem non læditur. E. ex hoc magistratus (n. 62.) ac principes creditores refractarios de rigore (seu potius de jure) nil remittentes per Legem publicam compescere & in charitatis officio coactive continere non possunt. Imo ex ipsis sacris literis & quidem Levitic. 25. v. 39. 40. supra Cap. II. §. I. additionis nostræ fundamentum demonstravimus, quæ non fuisset dabilis & approbata, si DEVS in versib. anteced. 35. & 36. remissionem debitorum creditoribus absolute præcepisset, aut rigorem in exequendo prohibuisset. (3.) Charitas christiana non debet esse coacta, alias non esset charitas, & incipit a se ipsa, libera est, nec opus
habet

habet æquilibrium & Lege magistratus quoad exercitium. Sed crudelis foret Lex, imo Legi naturali & christianæ charitati repugnans, quæ creditoribus reclamationem rerum creditarum prohibeat, ipsos summæ necessitati & fami exponens. Pergit Carpzov. n. (4.) addamus privilegium necessitatis, quæ nullam agnoscit Legem, cujusque ea vis est & dignitas, ut sæpe rei non licitæ jus & æquum tribuat. Verum quid si creditor eadem necessitate urgeatur? Tunc certe privilegiatus contra privilegiatum non utitur suo privilegio. Et licet non negetur quod n. 69. dicit: Legem quampiam tuendæ & conservandæ reipublicæ causa latam si eidem præjudicet, Legem esse desinere, & a scopo suo toto cælo aberrare, tamen hoc huc non quadrat, etenim veræ rationis trutina rem perpendens, facile deprehendet, quod e solutione debitorum promissa & accurata, salus reipublicæ generalis magis dependat, quam si a specialitate casuum & singularium debitorum aut familiarum incommoditate & ruina, imo a remissione tam quoad debitum, quam quoad tempus, spe incerta creditoribus pro consolatione relicta, ad eandem salutem argumentemur. (5.) Argumentatur Carpzov. a remissione speciali tributorum a nonnullis Principibus subditis suis, qui per terræ motum, bella & sterilitatem aliquot annorum multa passi erant, facta. Sed quid hoc ad scopum? Videantur quæ supra Cap. II. §. XXXIV. diximus. Longe differunt tributa a Principibus sæpe ex pura libidine, aut certe vera necessitate, præsertim in quanto, non exigente, imposita, a debitis, ubi debitores reddere debent, quæ acceperunt. Et quomodo Princeps subdito jus suum auferre potest. (6.) Ait Carpzov. Quisnam tam severus ac rigorosus audire cupiet magistratus, qui saltem pœna carceris exemptos non judicat debitores calamitate belli, aliove casu fatali lapsos. Nullibi forsan tantum animadvertere licebit rigorem. Verum relinquo B. L. quam vim concludendi exinde colligere velit aut possit, conferendo antecedentia.

§. XIV.

In summa Carpzovii dicta habent aliquam vim persuadendi sed non concludendi & convincendi. Et ex illis probe consideratis neminem latere potest, quod non firmo & adamantino, uti scribit n. 86. sed cereo nitatur fulcro æquilibrii sui structura. Rem totam tribus distinctionibus n. 87. 88. 89. salvare conatur. (1.) Nimirum non tollit æquilibrium executionem, sed vel ad tempus saltem ejus rigorem suspendit & executionis processum ad regulas æquitatis charitatisque christianæ revocat, ut non residuis facultatibus penitus debitores excutiantur, sed spes aliqua ad meliorem perveniendi fortunam iis relinquatur. Ex quo (2.) & id expeditum est, æquilibrium totale nequaquam repudium dare Legibus præscriptis & saluberrimis Principum sanctionibus, quibus consultum creditoribus contra ingratitudinem debitorum, nunquam quod mutuo acceperere restituentium, sed eas saltem explicare, restringere, & pro ratione status ita interpretari, ne ex generali ac sinistro legum & constitutionum intellectu salus reipublicæ periclitetur. Et quod (3.) ex necessaria hinc profluit consequentia, nec omnes juvat debitores, nec etiam creditores omnes gravat. Sed ita æquilibrium volumus structum, ut saltem per id debitoribus præter culpam suam belli calamitate casuque fatali alio ad incitas reductis aliquantulum succurratur, & nihilominus creditoribus egenis, privilegiatis aliisque, qui non tam ex intempestivo rigore, quam necessitate coacti suum repetunt, tantum præstetur, unde necessaria, pro conditione sui status habeant alimenta, nec super eorum defectu contristantur, spe certissima illis relictæ se credita sua non amissuros, nec temperamentum executionis sorti restituendæ præjudicaturum, quantumvis dilatio temporis modico eos gravet onere. Observato triplicis hujus distinctionis libramento absque negotio repelli queunt tela, quibus vulgo destrutum eunt nostrum æquilibrium.

§. XV.

§. XV.

Verum ad (1.) cum creditor aut semper aut communissime mutuum det ad certum tempus, quo finito ad propriam salutem & aliis fidem habendam illud destinavit, certe si solutio debitoris præfixo & promisso tempore non sequatur, idem expectandum habet, quod canis ille, qui spe & promissionibus domini, sine cibo, alitus, expiravit. Hic itaque nulla æquitatis charitatisque regula est. Insuper experientia docet, inter tot millia debitorum, quibus pars facultatum & spes aliqua ad meliorem perveniendi fortunam relicta fuit, vix unum aut alterum scopum quæsisse, & tamen non semper consecutum fuisse. Ad (2.) salus reipublicæ in eo vertitur, ut non tantum ingrati debitores ad solutionem cogantur, sed & alii, licet non ingrati hoc faciant, nam debitorum quorumcunque inopiam cum detrimento creditorum sublevare injuriam & læsionem creditoris secum fert, imo ex uno malo facit duo, cum hinc quoque a parte debitorum incuriæ ac perfidiæ hominum plus una fenestra aperiatur, quod sane contra reipublicæ utilitatem pugnat. Ad (3.) Casus sub hoc numero positus facillime & feliciter fictus est, sed in rei veritate aut nunquam aut rarissime dabilis, de quo iterum provocamus ad experientiam, præsertim cum illis conditionibus inseparabilibus, ut (a.) debitoribus præter culpam ad incitas reductis succurratur, & (b.) nihilominus creditoribus egenis, privilegiatis, aliisque tantum præstetur, unde necessaria pro conditione sui status habeant alimenta (c.) spe certissima illis relicta, se credita sua non amissuros. Nonne etiam distinctio inter culpas, debitoribus erit applicanda? quanta difficultas hujus applicationis? quanta differentia & multitudo casuum? Unde spes illa certissima creditoribus relicta, se credita sua non amissuros? quanta negligentia judicum in perscrutanda veritate casuum fortunæ adversæ, sine antecedente culpa? neminem namque latet, multos, non dicam omnes, comessatores prætextu infortuniorum se tanquam communi clypeo tue-
ri, &

ri, & in numerum æquilibriatorum, ut ita loquar, recipi, quid si ignavia, quid quoque si libidinosa prodigalitas & comessatio, uti hodie plerumque fit, antecedit, & verus etiam casus fortuitus sequatur? Certe hæ solæ quæstiones, quarum adhuc magnus numerus restat, & hodiernus ex lenitate erga debitores superflua, ortus pessimus fidei commercialis status, nocivos æquilibrii Carpzoviani effectus satis clare indicant.

§. XVI.

Jungantur nunc hæc cum illis, quæ supra §. III. seq. hujus Cap. dicta sunt, & de justitia interna additionis nostræ Saxonicæ, nemo dubitabit, imo hæc & aliæ hujus generis Leges, non nisi cum offensione reipublicæ in desuetudinem abire possunt. Et si tandem ullo modo præsertim eo casu, quo debitor, alias homo bonus, solum per adversæ fortunæ casum non fit solvendo, sub specie æquitatis, dispensare liceat, hæc potestas dispensandi solum ad creditorem non ad Legem aut judicem pertinere debet, erga quem persuasio quoque sed non coactio locum habebit. Et hoc modo Lex justa & observata multos improvidos a contractione debitorum deterrebit, perfidiæ non supererit occasio, suum cuique tribuetur, florebunt commercia, salvus erit reipublicæ status, & christianæ charitati ac misericordiæ non præcludetur locus.

CAP. IV.

Sedem additionis Saxonicæ ad
manus demonstrat.

§. I.

TExtum habemus expressum in Land-Recht Artic. 39. lib. III. :
Wer

Wer do Schuld fodert vor Gerichte, auf einen Mann der nicht gelten mag, noch Bürgen setzen, der Richter soll ihm den Mann antworten für das Geld, den soll er halten gleich seinen Gesinde mit Speiß und mit Arbeit. Will er ihn dann spannen mit einer Halde, oder mit einen Fessel das mag er thun, anders soll er ihn aber nicht peinigen, läßt er ihn loos gehen oder entläuft er ihm sonst, damit ist er des Geldes nicht ledig, dieweil er ihm nicht vergolten hat, und die Bezahlung auch nicht vollbringen kan, so ist er immer sein Pfand vor das Geld.

Latine ita :

Qui debita in iudicio petit, & ab eo qui solvendo non est nec poterit habere pro eo stipulantem, iudex eum pro debitis creditori debet præsentare, cui cum laboribus & cibariis (æque suæ familiæ) teneretur providere, &, si velit, compedi eum includat, aliter eum non debet tormentare. Et si effugerit, propter hoc non est a debitis non persolutis liberatur, quamdiu debitorum solutionem nequiverit comprobare.

S. II.

Porro im Weichbild Artic. XXVII.

Wird aber ein Mann um Schuld beklaget, die er selbst bekennet, und hat er Erb binnen dem Weichbild, das besser ist denn die Schuld, er mag sich wohl damit ausbürgen, biß zu den nechsten Tagding. Hat er aber kein eigen nicht, so muß er Bürgen setzen, hat er der auch nicht, mann antwort ihm jenen bey der Hand, ist er denn ein Gast, er soll ihn mit ihm führen (ob er ihn nicht behalten mag binnen Weichbild, er muß aber Bürgen setzen, daß er ihn unverderbet (an seinen Leib oder an seinen Gesund) wieder antworten wöll. Hat er aber der Bürgen nicht, er soll ihn lassen binnen dem Weichbild, in des Richters Haus, mit solcher Hafte, daß er ihm nicht entlauf, mit einen Fesser mag er ihn wohl span-

spannen, anders soll er ihm keine Wein anlegen, seind daß er sich mit Willen in das Gefängniß selbst geantwortet hat. Und er soll ihn halten mit Kost und mit Arbeit gleich seinen Gefund, sentemahl daß er kein Dieb noch Diebs-Genosß nie ward) Entläuft er ihm aber wieder, ehe er ihm das Geld vergolten hat, er soll ihn aber aufhalten wo er ihn ankommet (vor das Geld daß er ihm schuldig ist) und er soll ihn auch wieder antworten für das Gericht.

§. III.

Mirari quis posset, in his textibus mentionem vocis: Halfter, nusquam fieri. Sed jam dudum glossa ad d. Artic. 39. verba textus: Mit einer Halden oder mit einen Fesser 2c. per: leidlich oder bequehmlich Gefässe oder Halfter, in verbis: So sprechen wir auch, daß ein leidlich und bequehmlich Gefässe oder Halfter niemand martere, explanavit. Observavi quoque in sententia quadam Lipsiensium de Anno 1548. In eine Halfter oder Fessel spannen, it. an H. G. zu D. Anno 1549. expressionem: Daß er seinen Gläubigern an die Hand gereichet, und mit Fesseln von ihnen gespannt, item in alia, de Anno 1555. von der Helde oder Halfter, davon das Sachsen-Recht Meldung thut, nit erretten. In alia: Mit einen Helter oder mit einen Fessel spannen.

§. IV.

Vicit tamen inter hæc synonyma die Halfter, & communissima remansit dictio: An Hand und Halfter geben. Ac licet negari non possit in sensu legali die Halfter esse speciem compedis, eines Fessels, tamen non peccabit, qui credit, antiquos JCTos, Juri Civili, secundum eorum opinionem æquiori intentos, substituisse hanc vocem ad recordandum creditorem, ut compedis quam levisfima specie erga debitorem uteretur. Nec plane sine fundamento hoc dicitur; nam ut supra dictum, glossa ad Art. 39. L. 3. Land-R. non alia occasione verba: So sprechen wir auch, daß ein leidlich Gefässe oder Halfter niemand martere! posuit,

posuit, quam cum ipsa conciliationem Juris Saxonici in additione cum Jure Civili quaerit.

§. V.

Ceterum non ignoscendum huic glossæ, & plurimis, non dicam omnibus Jctis Saxonis, quod Legem hanc Saxoniam, cujus justitia & æquitas Cap. præced. satis deducta, per Leges Civiles quovis modo declarare & limitare voluerint. Hoc etiam factum in glossa ad Weichbild d. l. quæ cessionem bonorum, contra Jus Saxonicum, & juramentum debitoris de facienda solutione, si ad meliorem fortunam pervenerit, expresse admittit, & debitorem malignum ab infortunato distinguit, contra expressi textus sensum. Sed sicuti absurdum est Legem a glossa corrigi, ita male huic adhæserunt Doctores, illa relicta. Hinc confusio Juris Saxonici & Civilis, & interpolatio illa Doctorum ex propria imperiosa autoritate.

CAP. V.

De Praxi Additionis Saxonicæ perpetua.

§. I.

DE hac testantur Fachs. Lib. I. diff. 10. Reinhard. Lib. II. p. 4. diff. 12. Christoph. Zobelius p. 2. diff. 30. n. 1. Schneidevvin. in §. fin. J. de Act. Math. Coler. de proc. execut. P. 1. C. III. incip. viso de manus injection. n. 160. incip. est & alia species executionis. item Cap. VI. n. 125. incip. etsi vero per jus nostrum seqq. Chilian. König. in pract. C. 103. sub Tit. von dem gerichtlichen Pfande. n. 11. Andr. Gail. Lib. II. de pace publica Cap. II. n. 23. vers. Jure vero Saxonico. Rotschütz. in Pract. Part. I.

Artic. 44. rubr. von der Hülfe n. 14. Zanger. de Except. P. III. C. I. rubr. de exceptione solutionis n. 60. Valentin. Franc. de Fidejussor. C. III. n. 128. Wesenbec. in Commentar. ff. de cessione bonor. n. 3. Moller. Semestr. Lib. II. Cap. XXXVI. n. 3. & 4. Coler. Decis. 135. n. 2. seqq. Köppen. Decis. 29. n. 2. & Decis. 46. n. 9. P. I. Stamm. de servitut. person. Lib. I. Tit. 4. n. 5. & Lib. III. Cap. VI. n. 5. Zasius Lib. II. fing. resp. Cap. VIII. Heigius P. I. qu. 35. n. 38. Jacob Schultes. in addit. ad Modestini. Pistor. qu. 110. P. III. n. 50. Hering. de Fidejussor. Cap. VI. n. 257. Hufanus de hominibus propriis Cap. IX. quæst. princip. 6. n. 19. seqq. Ummius disp. ad process. 23. n. 25.

§. II.

E novioribus DD. Mevius ad Jus Lubec. L. I. T. 3. Art. 1. n. 28. seqq. item in discus. levam. inop. debit. C. I. n. 45. seqq. Carpzov. Const. 22. d. 1. Berlich. P. II. concl. 28. n. 15. 49. & 69. Philippi ad proc. Electoral. Tit. 52. Confid. I. Richter de Jur. & Privil. cred. in prælim. n. 73. ubi verba: Imo debitor non solvendo existens, de Jure Saxonico communi ad manus creditorum adhuc tradi debet, qui eum in compedibus vel vinculis inclusum tenere, ejusque servitiis tamdiu uti possunt, donec is operis suis, vel alia ratione integra debita solverit. Et præjudicium informatorium in Scabinatu Jenensi Mens. Octobr. 1637. conceptum.

Do in euers Pacht-Manns ganzen Vermögen, auf vorgehende Excursion nicht so viel befunden würde, daß er selbst zahlen, noch derowegen Bürgschafft oder Caution euch bestellen und aufrichten könnte, so seyd ihr euch wieder ihn des in gemeinen Sächsisch. Rechten nachgelassenen eusersten Mittels zu gebrauchen, und bey der Obrigkeit, damit euch dieser euer Schuld- und Pacht-Mann entweder die Schuld abzuverdienen, oder in Banden und Gefängniß abzusügen in die Hände gegeben werden möge, gebührliehen anzusuchen und zu begehren wohlbesugt. Worauf er sodann
jeden

jeden Tag an seiner Schuld so viel mit seinen Dienst oder Arbeit verdienet, oder mit dem Gefängniß absetzet, als er seiner Person Zustand und Gelegenheit nach, des Tages über erwerben und verdienen kan.

Idem Richter. P. I. Dec. 41. n. 52. Theodoricus in judic. criminal. pract. Cap. X. p. 1278. n. 13. Struvius in S. J. Civ. diff. 44. Thes. 28. ubi sententia Mens. Novembr. 1657. ad Consult. P. J. in Scabin. Jenensi lata:

Daß Beklagter vermöge gemeiner Sächsischen Rechte die Schuld abzuverdienen, oder in Banden und Gefängniß abzusetzen denen Klägern nicht unbillig an die Hände gegeben wird.

Novissime Dn. Baro de Lyncker. resolut. 272. ubi verba:

Daß die Ubergabe des Schuldners an Hand und Halfter in denen gemeinen Sächsischen Rechten gegründet, auch solche Verordnung in denen Sächsischen Landen ausser dem Chur-Fürstenthum annoch in Observanz gehalten wird. Immassen auch verschiedentlich also in denen Dicasternis daselbst gesprochen worden.

Item Resolut. 304. Stryck. in U. M. P. Lib. 42. Tit. 3. §. 6. & 9. Posner de citat. real. Dec. 3. n. 11. & Dec. 48. n. 22. Berger. in Elect. ad proc. Elector. Tit. 52. p. 1766. Martin. ad proc. Elector. Tit. de carcer. debit. §. ult. n. 7. seqq. Et nusquam nisi in Electoratu Saxonico invenitur addictionem esse abrogatam.

§. III.

Hæc cum ita sint, admiratione dignum est exercitium hujus addictionis adeo rarum esse factum, ut inter centum advocatos vix unus aut alter ejus nomen adhuc sciat. Et hoc exinde venisse puto, quod cum in Constitut. Elector. 22. p. 2. addictio ad manus abrogata dicatur, plurimi distinctionem inter Jus Saxonicum Electorale & commune ignorantes eam ubique sublatam esse crediderint, contribuit quoque dubio procul ad

hoc civilistarum etiam DD. Saxonorum declamata illa sed per-
 versa accusatio innocentis additionis, tanquam nimis rigorosa
 & iniqua esset, pręnantissima vero ratio videtur, quod vitio di-
 ctorum civilistarum addictio contra claros textus Juris Saxonici
 tam angustis terminis e. g. per jus competentię & reciprocam obli-
 gationem Superiorum creditoris, qui in ditionibus Saxonis
 non vivit &c. de quibus infra, fuerit inclusa, ut multi exinde
 damnum potius verentes quam commodum & justitiam speran-
 tes, plane abstraxerint.

§. IV.

Interim oblivioni non tradenda sunt verba Molleri. I. se-
 mestr. Cap. XXXVI. n. 3. & 4. sequentia: *Sane cum Jus Saxoni-
 cum, quo debitor non solvendo factus in manus creditori tradi jubetur
 ut illi in compedibus & vinculis tamdiu serviat, donec illi satisfecerit,
 ut nimis durum, per constitutionem Augusti sublatum sit, & ejus loco
 pœna carceris publici constituta; par erat, hoc præsertim tempore, vel
 hoc remedio, vel si id non placeret altero illo malitiam illorum, qui
 multorum bonorum virorum officiis etiamnum hodie, non sine magno &
 privatarum & publicarum rerum detrimento abutuntur, tandem coërceri.*

CAP. VI.

De Definitione seu Descriptione Additionis Saxonicę ad manus.

§. I.

Definimus seu describimus additionem ad manus, quod sit
 actus judicialis, quo creditori debitor confessus aut con-
 victus

viſtus, qui non eſt ſolvendo, nec fidejufforem habere poteſt, datur ad manus, ut ei laborem præſtet ſeu ſerviat, donec pro debito ſit ſatisfactum.

§. II.

EST ACTVS JUDICIALIS. Qui hic pro genere ponitur. Indeque hic omnis vis privata erga debitorem prohibita, cum cognitio præliminaris de certitudine debiti, tam neceſſaria ſit, ut ſine illa addictio debitoris fieri non poſſit, cognitionem vero illam creditori relinquere idem ſit ac illum in propria cauſa judicem conſtituere, quod propter affectus varios & impotentes hominum, non tam periculolum, quam nocivum, & vindictæ privatæ omnes fenestras aperit. Et ſicuti ſine hac certitudine debiti judicialiter cognita, nulla ſit addictio, ita non obſtabit, quod cum per hanc debitor in poteſtatem creditoris venerit, vis privata creditori in debitorem conceſſa videatur. Nam licet ille hunc ad laborem cogere & in vinculis habere poſſit, tamen jus hoc ita circumſcripſit, ut de alimentis quoque & ne damnum ejus corpori inferatur, diligenter proſpexerit. Hinc Zobel. ad Artic. 39. Land. N. Lib. 3. ſub lit. b. Licet factum ſit tale pactum, quod debitor capi poſſit pro debito, quod fieri poſſe notat Alciatus in repetit. rubr. de judic. n. 74. & in rubric. de jurejur. n. 210. tamen eo non obſtante creditor propria autoritate eum capere non poteſt, ſed debet hoc fieri autoritate judicis.

§. III.

Subjectum addictionis eſt CREDITOR, ergo quilibet, qui debitum clarum, quod amplius negari nequit, ex quacunque cauſa hoc ortum ſit, exigere poteſt. Exinde liquet, quod ex confeſſione pura debitoris, quæ judicato tunc non habet opus, aut re judicata, creditor agere debeat, nec interſit an ex mutuo, an ex contractu (de quo vide exemplum in locatione conductione, in Cap. præced. V. §. II.) vel quaſi, delicto vel quaſi ſit

si sit debitum. Quo pertinet sententia Lipsiensium de Anno 1548. M. April. an Andreas Pfl. Amtmann zu W.:

Ist Jacob K. durch etliche beschädiget, und hat in solcher Beschädigung 7. Kampfer-Wunden, eine Lähmde an der linken Faust und 4. Blut-Wünste und Floß-Wunden empfangen, so ist einer unter den Thätern ihm ein halb Wehrgeld zu geben, und sie alle zugleich seynd ihm das Arzt-Lohn, desgleichen andere Schäden und Versäumniß, die er durch solche Beschädigung erlitten, und hinfort an seinen Gewer, darinnen er in Zeit der Beschädigung gewest, erleiden möchte, so auf Ermäßigung und Erkänntniß des Richterlichen Amts zu erlegen und zu erstatten schuldig, da sie aber solches zu erlegen nicht vermöchten, so würden sie vermöge Sächsis. Recht dem Beschädigten an die Hand gegeben, ihm dasselbe abjudienen, iedoch daß Versicherung geschehe, daß er sie, wie man pflegt Gefinde zu halten, auch versehen und halten wolle. R. R. W.

§. IV.

Limitat hoc assertum glossa ad Land-Recht Artic. 39. Lib. 3. sub n. 5. & ad Weichbild Artic. 27. in fine, quod donator non teneatur ex donatione nisi in quantum facere possit. Imo prima illa glossa hanc limitationem latissime extendit in verbis:

Doch soltu wissen, ob jemand aus guten freyen Willen einem andern was schuldig würde, oder sich gegen ihm eines Dinges verpflichtet, als ob ich einem aus guten Willen ichts gebe oder zusagte, als zur Mitt-Gabe vor meine Töchter oder eine andere Person, oder desgleichen ichts anders, ob man den gleich eine solche Gabe oder Zusag wieder einen beweisen möchte, mag man ihn doch darum zur Zahlung desselben höher nicht dringen, dann so viel ihm des zu thun wohl möglich ist, und daß er gleichwohl seines Leibes Nothdurft darum nicht mangeln müsse.

Sed hæc e Jure Civili sumta sunt, L. qui ex donatione. cum con-
cor. in

cor. in glo. ff. de donat. L. in condemnatione. & L. divus Pius. ff. de R. J. & rursus limitationibus habent opus. Ratio vera & pura Juris Saxonici est: Solve quod debes. Proinde licet contra promissorem sine causa ratio debendi tantum in promissione nuda sit fundata, tamen propterea agi potest, sed iniqui quid videbatur, illum qui sine causa, tantum ex benevolentia quid promisit, servitute quadam & laboribus suis illud præstare debere, unico verbo, suo damno lucrum alterius promovere. Sed quid dicendum de donatore reciproco & remunerante, de promissore dotis &c. hi profecto ex causa sunt obstricti, & quod quoad hos de textu Saxonico non sit recedendum, asseverare adstricti sumus, & regula persistet: *Quoties de damno vitando certat creditor, toties addictio ad manus contra quemcunque habebit locum.* Nec ludibrio promissionum, quod facile in perfidiam cadit, connivendum est.

§. V.

Nil interest, an creditor sit civis ejusdem cum debitore loci, an extraneus, modo servet ordinem processus, vel executionis, inde ponitur regula: quandocunque agitur de ordinativis judiciorum, in qua nempe forma processus sit instituentus, semper attendendus est locus fori, ubi agitur, sive loquamur de ordine processus, sive de ordine faciendæ executionis, quicumque tandem ille sit, qui agit vel executionem petit, sive civis ejus loci, sive forensis. Baldus in L. un. n. 4. C. ne filius pro patre, ubicunque enim postulatur executio, ibi servatur stylus & consuetudo illius curiæ. Vid. Coler. P. I. Cap. III. n. 210. ubi hanc regulam in Electoratu & Ducatu Saxoniz aliisque vicinis locis, a quibuscunque creditoribus etiam forensibus quotidie in executivis practicari testatur. Philippi ad Ord. Proc. Elect. Tit. 52. consid. 7. n. 1. 2. *Quadrat huc quoque textus Saxonicus im Weichbild Artic. 27. ubi permittum est creditori extraneo addictum præstita cautione abducere extra Weichbild in alium districtum & sub alium judicem.* Coler. Cap. III. P. I. n. 167.

Electo vero Serenissimus ratione carceris publici, des Schuld-
Thurns, cum pro pœna habeatur, in Tit. 52. Ordin. Proc. illud
sub hac declaratione solum admittit, ut prius literis reversalibus
a magistratu ejus loci datis forenses caveant, eundem incarce-
rationis processum incolis Electoratus adversus suos debitores
ibidem non denegatum iri. Jam cum carcer publicus ad pœ-
nam publicam, addictio vero ad satisfactionem privatam cre-
ditoris tendat, multum a scopo errant, qui putant, extraneum
addictionem debitoris in locis, ubi valet, non posse assequi, nisi
prius literas tales reversales a suo magistratu aportarint. Ma-
gnus hoc hodiernum in vicinis urbibus fidei & negotiationi de-
trimentum attraxisse, vidimus, cum tamen creditor extraneus,
uti dictum, cautionem præstare, aut debitorem apud judicem
suum relinquere obstrictus sit.

§. VI.

Actionem ad addictionem hæredibus creditoris compete-
re, non est quod dubitandum, neque etiam quod illa cedi pos-
sit. Agnovit hoc Zobelius in sua glossa ad Artic. 39. Land-R.
Lib. 3. sub lit. b. ubi verba: Et hoc non solum expeditum est in
creditore principali, sed etiam in cessionario, per ea, quæ dicit
Jafon. in §. fuerat. de action. Et per regulam: quod omnis
actio regulariter cedi possit. L. fin. C. de hæred. vel Act. vendi-
ta. tot. Tit. ff. eod. Tiraquell. de retr. consang. §. 26. gl. 3. n. 1. Joh.
Petr. Surdus de aliment. Tit. 8. privil. 55. n. 1. Brunnem. de Ces-
sion. action. C. IV. n. 1. tam reales quam personales actiones
d. l. fin. Brunnem. ibid. n. 2. præsertim cum res judicata, licet
etiam executio nondum facta, res litigiosa aut nomen litigio-
sum dici non possit. Idem ibid. n. 17.

§. VII.

Itaque non solum actio ad addictionem, sed etiam post
jus a creditore quæsitum, debitor ipse addictus, quoad illud,
cedi potest. Nec obijciendum est: debitorem apud cessiona-
rium

rium durius, quam apud cedentem teneri posse, nam per legem satis cautum est, ut debitori, sit ubicunque sit, de victu necessario, labore non inhumano, & sanitatis conservatione prospiciatur, quod uti in genere & ubique servari debet; non est querendum nec de cedente nec de cessionario, quorum ille tam facile quam hic pro duriori venditari posset, & ita neuter unquam additioni obnoxio placeret. Vid. quoque Colerus P. I. C. IX. n. 41.

§. VIII.

Sed si plures creditores unicum habeant debitorem, cui addicendus debitor? Respond. distinguendo, aut omnes uno tempore concurrunt, aut unus post alterum agit. In posteriori casu, qui prior tempore, potior jure, imprimis cum hæc actio personalis sit. In priori autem major difficultas, si dicas debitorem creditoribus in eo ordine addici debere, quo per sententiam locati sint, facile deprehendes subdistinguendum esse: aut omnes creditores habent actiones personales, & tunc iterum ordo temporis, ut semper antiquiori debitor tradatur, observandus erit, aut aliqui creditorum actiones reales (quod sæpissime occurrit, debitorem nempe aliquid in bonis habere, & præterea multa debita alia personalia contraxisse) habent, sed hæc bona non sufficiunt, & tunc quis dicat hypothecaries suis hypothecis contentos esse, & debitorem reliquis creditoribus addici debere. Verum, pace rectius sentientium, dicam quod credo: Habeant hypothecarii bona, & si inde satisfactionem plenam consecuti non fuerint, rursus ordo temporis prævalebit, ita ut quoad reliqua inter personales, ut ita dicam, creditores mixti, additionem debitoris secundum prioritatem suarum obligationum expectent. Ratio est: quod extra suam hypothecam majus jus, quam alii personales prætendere non valeant, minus tamen non habeant, penitus vero quoad reliqua excludi non possint. Et econtra posteriores tempore sibi ipsis imputent, ex supina ignorantia aut etiam negligentia & credulitate debito-

res nimium obaratos sibi obligasse, spe tamen suffulti, additionem debitoris ad se quoque esse peruenturam, & ita se suum consecuturum, quæ in concursibus hodiernis ut plurimum plurimis absolute denegatur.

§. IX.

Creditor invitus non tenetur eum an die Hand zu nehmen. Ita Lipsienses ad H. L. zu N. Anno 1558. M. Augusto:

Daß euch euer Gläubiger wieder seinen guten Willen an die Hand zu nehmen nicht schuldig, sondern da ihr euch entweder eurer Güter verzeihen und dieselben dem Gläubiger, sich daran, so weit sie sich erstrecken, der Schuld zu erheben lassen, oder aber begehren würdet, daß er euch 5. Jahr lang zu Bezahlung der Schulden Frist und Anstand geben sollte; So wäre er auch dieser beyden Vorschläge einen zu erwehlen schuldig, und ihr werdet darauf des Gefängniß billig entlediget, und da gemeldter euer Gläubiger zur Cession oder Verzeihung der Güter erkiesen würde; So weret ihr eure Güter alle stückweise anzuzeigen und ihm folgen zu lassen, und anneben gnugsame Caution mit Bürgen oder Pfanden, und in Mangelung dessen, vermittelst euren Eyde zu bestellen verpflichtet, daß ihr auf den Fall da ihr zu Aufnahme eurer Nahrung wieder kommen möchtet, ihm das hinterstellige, dessen er sich an euren Gütern also nicht zu erhohlen, so weit sich euer Vermögen erstrecket, auch bezahlen wollet, iedoch daß ihr gleichwohl nicht darben, und keine Noth leiden dürftet. B. R. W.

§. X.

Verum plurima in hoc præjudicio notanda sunt. Cum creditor additionem Saxoniam debitoris non vellet, concipientes ejus satisfactionem quæsiere e jure civili, & quidem e cessione bonorum. At sine dubio a parte creditoris, additionem recusantis, magnus subfuit error. Quamdiu namque supersunt bona, ex quibus solutio fieri potest, medio tempore quidem

dem cessatur ab adjudicatione personæ in manus creditoris, si vero debitoris bona omnia non adæquant debitum, vel forsan offerantur res inutiles futuræ creditori, quæ pro nullis sunt habendæ, tunc demum, quoad residuum succedit adjudicatio Saxonica ad manus creditoris, sicut de jure responderunt etiam veteres Scabini Lipsienses Senatui Mitvverdensi, Anno 1543. illis verbis:

Wenn nach geschעהener Hülfe zu den Gütern, der Gläubiger nicht bezahlet wird, mag er in dem Ubrigen, was zu voller Bezahlung mangelt, sich an des Debitors Person, wie Recht, halten, darmit nach Sächsisch. Rechten zu gebahren.

Quemadmodum post paucos menses M. Otto Hutmann. Pegavienfis, in simili causa similem decisionem eodem Anno accepit. Vid. Coler. de proc. exec. P. I. Cap. VI. n. 128. & 129. Vid. tamen infra §. 15. Cap. VII. Et ab altera parte non video, quomodo Scabini Lipsienses excusari possint, quod scientes in foro Saxonico cessionem bonorum non valere, uti infra ostendemus, veram Juris Saxonici contra debitores viam non ostenderit, sed cum damno creditoris (nam in additione etiam suppletoria, præsens commodum, & in cautione juratoria de solvendo reliquo, spes futura & incerta est:) cessionem bonorum, aut etiam petitionem moratorii, debitori indulserint.

§. XI.

Sed fingamus casum, quod creditor neglecta scienter mancipationis petitione, secundum jus commune carceri publico includi debitorem petierit, tunc etiam hic in foro Saxonico per cessionem bonorum a carcere se liberare potest, secundum Colerum de proc. exec. P. I. C. III. n. 164. incip. ac si creditor. Quo casu sententia Lipsiensium, ex hypothesi, salvari posset. Et quod tale petium in foro Saxonico secundum jus civile fieri possit, asseverat Jacob. Schultes in notis ad Modest. Pistoris quæst. 110. n. 52. p. 3.

§. XII.

Objectum additionis est DEBITOR. Ubi jus Saxonicum ratione personarum earundemque qualitatum nullam facit distinctionem. Equidem Fachsius in differentia 10. Lib. 1. dicit, quod addictio tantum in solis plebejis & vilioribus locum habeat, secus sit circa personas in dignitate constitutas, sed sine ratione & dispositione juris præsertim Saxonici. Allegat Coler. de proc. execut. P. I. C. II. n. 82. & multis sequentibus, & Cap. III. dict. Part. I. n. 110. Verum nihil in his locis invenitur, sed in Lib. 1. Cap. VI. n. 146. seqq. & in Part. II. Cap. III. n. 153. hic autor multa ex DD. Juris Civilis, non vero Saxonici, & cum multis restrictionibus adducit. it. Beustium de jurejur. fol. 331. & 505. sed in ultimo loco nihil de hoc dictum, & fol. 333. non 331. verba Beustii sunt: Et sic videntur isti articuli loqui tantum de personis humilibus & non privilegiatis. Et ita istud statutum generale generaliter loquens videtur restringendum. Non enim statutum, quale hoc est, comprehendit causam, seu personam privilegiatam, præsertim in odiosis &c. Per hoc VIDENTVR & VIDETVR tamen artic. 39. Lib. 3. Land-Recht, & articulo 27. Weichbild, alius sensus quam habent, non extorqueri nec affingi, multominus ex glossa argumentum a contrario contra sensum textus formari potest. Petitur principium in hoc quod statutum, quale sit jus Saxonicum, non comprehendat personam privilegiatam, nam adhuc non satis liquet, quæ sint personæ privilegiatæ, nec solutio debitorum per operas, odiosum quid est. Ipse Beustius statim subjungit: Verum hac in re diligenter omnes circumstantiæ harum personarum privilegiatarum perpendendæ essent, an scilicet fraude vel dolo usi fuissent. Quo casu privilegio quo abusi essent iuvare non deberent, C. quia frustra. de Usur. En novum opus in investigandis circumstantiis. Allegat porro Gail. Lib. 1. obs. 26. sed nihil ibi invenitur, neque etiam quicquam in C. II. Lib. 2. de pace publ. n. 23.

§. XIII.

§. XIII.

Carpzov. P. II. Const. 22. def. 18. statuit : quod Illustres, Nobiles, Doctores, Clerici, ac similes personæ, siue ex suis erga Rempublicam meritis, siue ab origine natalium in dignitate constitutæ ita sint privilegiatæ, ut exigì nequeant, nisi in quantum facere possunt, concludere hinc Doctores communiter, quod nec pro debito civili detineri valeant, quo pertineat quoque textus jur. Saxon. in artic. 39. Lib. 3. Land-Recht : Den soll er halten gleich seinen Gesinde, ex quo haud inepte colligatur agi solum ibidem de vilibus & humilibus, non etiam de egregiis & privilegiatis personis, utpote quæ ex sententia dict. artic. 39. ad manus creditoris tradi nequeant. Ast, ut de ceteris jam taceam, ab alimentis, quæ præbentur tantum ad vitæ necessariam sustentationem, ne totum id, quod labor debitoris meretur, absorbeant, ad hominis improvidi statum & dignitatem argumentari, mirum quid est, probeatur potius, quod Lex hanc faciat distinctionem, & quia hæc illam non facit, nec nobis illam facere licitum est. Ceterum uti supra Beustius, ita hic Carpzovius suam opinionem hanc non aliter intellectam vult, quam si privilegiatæ illæ personæ intra metas suæ vocationis manserint, bonaque fide contraxerint. Apponere lubet verba Baronis de Lyncker in resolut. 272. Indem angezogene Sächsisch. Rechte unter denen Personen eigentlich keinen Unterscheid machen, und ein jedes der jenem er in dem gemeinen Wesen angesehen zu werden verlangt, um so viel sorgfältiger derselbe sich dahin zu bestreben hat, daß er in guten Vermögen stehe, damit er andern, sonderlich unarmüthiger Kinder Guth und Habe, sich um so eher enthalten könne, so ist dannenhero die Curandin, im Fall der Curator die gehörige Erstattung ihr zu thun nicht vermag, wohlbefugt auf die additionem in servitutem oder ad manus zu dringen. Interpretes civilistæ porro per jus competentie majores adhuc infractiones & limitationes tentarunt de, quibus infra.

§. XIV.

§. XIV.

Sexum quod attinet Juris Saxonici, etiam Doctores iterum per Jus Civile illi derogare ausi sunt, addictioni nempe fœminas subjectas non esse statuentes. Hinc Zobelius in not. ad artic. 39. Land. Recht Lib. 3. quæri poterat circa hunc textum, in quantum de viro tantum loquitur, an etiam idem in muliere sit statuendum. Nam fœminæ propter delicta civilia de jure communi capi & incarcerari non possunt, ut est text. in auth. hodie novo jure C. de custod. reor. & Jason in L. plerique ff. de in jus voc. idem in L. ad egregias. de jurej. n. 9. Videtur autem, quod hoc statutum non solum debeat comprehendere viros, sed etiam fœminas, secundum ea quæ Jason dicit in L. si quis major. C. de transact. n. 6. & in L. fin. C. de jur. & fact. ignorant. n. 6. ubi vult statuta generaliter & indefinite loquentia, ut hic, dum textus inquit: auf einen Mann, ita comprehendere mulieres sicut viros, per L. 1. ff. de V. S. ubi Barth. & in L. quicumque C. de servis fugitiv. Sed contrarium servatur per regulam, quod in odiosis non fit extensio de persona comprehensa ad non comprehensam. Stamus enim in hoc JURI COMMUNI, in quantum nihil reperitur de fœminis in statuto nostro hic comprehensum. Hinc sequitur Colerus P. 1. Cap. III. n. 163. dicens: Fœminæ sicut pro causis pecuniariis carcerari nequeunt, ita etiam ad compedes vel operas creditorum eas condemnari nefas ducitur, alias facile periclitaretur apud detinentes mulierum pudicitia, cumque textus artic. 39. Land. Recht de viro loquatur, in hoc casu tanquam odioso & pœnali non fit extensio de masculis ad fœminas. Hic nihil novi præter rationem de periculo pudicitia. Ex Colero eadem descripsit Jacob Schultes in not. ad Modest. Pist. quæst. no. n. 53. & 54. Huc pertinent quoque rationes decidendi, quas Rivinus p. 1681. in sententia Lipsiensium M. Jan. 1698. adducit:

Diemeil aber D. die Weiber, so nicht eigene Handlung treiben, ihrer Schulden halber andergestalt nicht gefänglich genommen

nommen, oder mit Personal-Arrest belegt werden mögen, als wenn sie sich ausdrücklich, nach vorgehender genugsamer Certification ihrer Rechte, darzu verschrieben, und dahero was wegen des Schuld-Thurns verordnet, sich auf dieselben nicht ziehen läßt, auch nicht folget, daß weil Weiber ein Darlehn nehmen können, auch deshalb, wenn die Wiederbezahlung nicht folget, dero Person zu arrestiren sey, gestallt dann der Creditor sich ihres Zustandes erkundigen und, ob er in ihren Vermögen genugsame Sicherheit wieder zu den Seinigen zu gelangen, habe, zuvor untersuchen sollen; So möchte Caja von Mevio auf den Schuld-Thurn nicht belanget, noch auf dessen Ansuchen mit persönlichen Arrest belegt werden.

§. XV.

Statim apponamus exceptionem, quam facit Zobelius d. l. limita tamen prædicta de mulieribus quatenus sunt honestæ. Nam meretrices certe pro debito carcerari possunt, ut tenet Bald. in tract. Carceratorum. & Joan. de Platea, in L. 2. C. de exact. tribut. Lib. 10. ubi etiam habes, an pro debito fiscali incarcerationi possint. Böerius in consuet. Biturig. fol. 9. Col. 1. ad finem.

§. XVI.

Animadvertendum vero ad ea quæ in §. præced. 14. dicta; Doctores allegatos iterum plane a Jure Saxonico ad civile deviasse. Zobelius a delictis civilibus ad solutionem debiti concludit. Et si jus Saxonicum in odiosis nominando virum, mulierem non comprehendit, secundum eundem artic. 39. mulier in judicio nunquam contumax fieri potest, proindeque nunquam condemnari, itemque hoc de jure civili, ubi mulier in hoc & aliis casibus etiam non nominatur. Colerus quidem eandem opinionem ratione a periculo pudicitiae desumpta fulcire putat, sed audiamus Math. Stephanum ad Novell. 134. n. 9.: Aliud caput est de mulieribus, ne ex debiti causa carcerem patiantur custodiæve tradantur, propter verecundiam sexus, sed cautio-

nibus & fidejussionibus a carcere liberantur. Verum quid in casu, ubi cautiones & fidejussiones deficiunt? Maximus vero error a Zobelio, Colero & asseclis in eo committitur, quod sensum textus Saxonici per propositionem & explicationem disjunctivam: aut operas præstet aut carceri a creditore includatur, plane intervertant, uti infra pluribus monstrabimus. Cum vero addictio Saxonica solummodo ad operas sit directa, & creditor addictæ mulieri cum laboribus & cibariis æque suæ familiæ (sunt ipsa verba textus latini in dict. art. 39.) teneatur providere, illa non majus periculum pudicitiae subit, quam nostræ ancillæ mercenariæ, igitur & hæc imposterum conduci nequibunt. Attentationem violentam non habet quod timeat addicta, per leges secuta, persuasionibus vero blandis, per remissionem debiti aut laboris non magis apud creditorem est exposita quam honestissimæ sæpe mulieres in propriis domibus per oblationem pretiosorum donorum aut pecuniæ, sua itaque culpa utraque impudicitiam admittet, cum liberam habeant voluntatem nec locus differentiam faciat. Rationes Rivini penitus de carcere publico, vom Schuld-Thurn, loquuntur, & ob causam jam dictam, quod nempe addictio non fiat ad carcerem, hic cessant. Nec etiam oppositionibus efficacibus sunt liberatæ. Nam si mulier de suo jure certiorata, ad carcerem se obligare potest, (quod tamen civilistæ negant) cur ni lex publica, quam omnes scire debent, illas ad hunc obligabit? Et si creditor ante contractum cum fœmina, de ejus conditione, an sit solvendo, debet esse sollicitus, in hunc effectum, ut ea cura non habita, debitum amittat, (nam extra carcerem publicum magis extremum remedium in foro Saxonico Electorali non habet) cur ni eodem privandus & debitor mas in carcerem non detrudendus est, si ipse, creditor, eandem sollicitudinem erga eundem non adhibuit? Quoad reliqua supervacanea illa providentia pudicitiae fœminæ mercatricis, & alius quæ se ad carcerem obligavit, hic exulat.

§. XVII.

Quid de hærede debitoris statuendum. Apud Judæos & hi addicebantur, ut colligitur ex Reg. 2. Cap. IV. v. 1. Apud Romanos idem erat, teste Dionys. Halicarnass. Lib. 6. sect. 4. Cœl. Rhodig. antiq. lect. Lib. XII. Cap. XX. & dilucidius apparet ex eo, quod supra §. XII. Cap. II. ubi verba edicti: ne quis liberos nepotesve debitoris donec in castris esset, moraretur, & in §. 16. dict. Cap. de L. Publilio diximus. Interim huc adæquate non pertinet, quod Heigius P. I. qu. 35. n. 28. loco probationis quoque adducit ex Plauto in Pœnulo: ubi in jus venerit, addicet prætor totam familiam tibi. Nam hic de liberis vivente patre debitore sermo est, quo pertinet etiam quod in sacris literis Math. V. vers. 25. 26. & Cap. XVIII. vers. 25. 30. habemus, per consequentiam tamen dici potest, hæredem proprie sic dictum etiam post mortem patris aut testatoris propter hujus debita addici posse. Credere vero nefas haud est, Romanos debitores dum permittente Lege Ælia Sentia servos suos necessarios hæredes instituere solebant, de quo videatur §. I. quibus ex causis manumittere non licet, non solum hoc, ut ignominiam, quæ ex venditione edictali bonorum ipsis accrescebat, in hos derivarent, sed etiam quamcunque satisfactionem creditoribus exinde quæsisse, quod apparet ex dict. §. I. verbis sequentibus: Valde enim prospiciendum erat, ut egentes homines, quibus alius hæres exiturus non esset, vel servum suum necessarium hæredem haberent, qui SATISFACTVRVS esset CREDITORIBVS, aut hoc eo non faciente, creditores res hæreditarias servi nomine vendant, ne injuria defunctus afficiatur. Ubi alternativum illud aut aut ad tempus L. Æliæ Sentia nequaquam quadrat, nisi in utroque casu, deficiente plenaria satisfactione additionem ipsius hæredis reservaveris, quam ante & post Justinianum viguisse satis probatum. Nec dicit Justinianus: satisfacere non volente quod electionem servi hæredis denotasset, sed: non satisfaciente, quod ipsum factum plenariæ satisfactio-

nis involvit. Non obstat quoque servum heredem cum libertate fuisse institutum, nam ut supra monstratum addictio libertatem non perimebat, & quod quilibet hæres facta debitoris cuius personam repræsentat, præstare teneatur, juris Romani notissimi est tam antiqui quam Justiniani.

§. XVIII.

Agnoverunt & hoc Longobardi in suis Legibus Lib. 5. tit. 100. Pro debito etiam debitoris heredem futurum capere & pignori licet. Et ipsi nostri DD. Saxonici, dum civilitas secuti sunt, hoc asserunt. Ita Zobelius in notis ad artic. 39. Land-Recht Lib. 3. sub lit. B. sed an talis executio etiam locum habeat in hærede debitoris? Et dicendum est, quod sic per ea quæ notat Jason in §. fuerat, de actio. n. 61. & 62. & notat Bart. Cassane. in consuet. Burgun. fol. 28. n. 13. quod verum est, si non pacto conventum sit, ut debitor principalis pro debito incarcerari non potuerit, per ea quæ notat Johannes de Ripa in L. obligatione ff. de pign. n. 30. Et Colerus in proc. execut. P. I. C. X. n. 334. Si extaret statutum in loco quod debitores pro debitis capiantur (addicantur) & carcerentur, virtute talis statuti potest detineri etiam hæres debitoris, quantumvis ejus in instrumento non fieret mentio. Baldus in L. per diversas C. XXII. n. 4. C. mandati. Ang. de Perus. in L. creditores 3. n. 11. C. de pignor. Bartol. in L. postulante. 44. n. 2. & ibid. Alex. de Im. n. 2. ff. ad Trebell. Socin. conf. 120. n. 8. vol. 2. Jason in §. fuerat. n. 61. ibique Gomes. n. 35. Inst. de action. Chassan. in Consuet. Burgund. Tit. de successionibus rubr. 8. §. XIII. n. 13. & rubr. 11. §. VI. n. 2. Abbas conf. 86. n. 4. Lib. 2. Decius conf. 536. n. 2. Jason in L. fructus 7. §. interdum n. 6. ff. soluto matrimonio. Köppen decis. 29. n. 2.

§. XIX.

Sed aliud ipsius juris Saxonici ratio postulare videtur ex artic. 6. Lib. 1. Land-Recht, ubi verba in editione Zobelii: Wer das

das Erb nimmt, der soll zu Recht die Schuld gelten, als ferne das Erb wehret, Mit der fahrenden Habe. Aliæ editiones antiquiores habent: an der fahrenden Habe, & textus latinus: qui hæreditatem percipit, debita solvit, quantumcunque hæreditas in mobilibus vel sese moventibus perdurabit. Et licet hic, cum textui latino veteri & originali versio in editione Zobeliana ad- versetur, ansa disputandi detur: Annon in hæreditate immobi- lium contra hæredem addictio valeat? Licet quoque glossa im Weichbild artic. 26. quam Colerus dict. Cap. III. p. 2. allegat, nihil de hoc dicat, tamen praxi hodiernæ Saxonicæ editioni Zo- belianæ conformi non ero contrarius. Vid. Carpzov. P. II. Cap. XXII. def. 20. Sed cur DD. Jus Saxonicum, quod in addictio- ne illis veniebat nimis durum, non vocant nimis æquum, præ- sertim cum hæres etiam absque inventario hæreditatem adiens ultra vires hæreditatis non teneatur? Sane si hæres, five ab in- testato five ex testamento, eandem cum illo, cui succedit viam ambulaverit, luxuriando, comessando &c. multo magis si sua sola luxuria & negligentia, illum in perniciem induxerit, utique asserendum erit, talem filium aut hæredem addictioni obnoxii- um esse. Nec dubito partem inclutorum ordinum Electoratus Saxonici, qui secundum Dn. Bergerum in elect. ad proc. Ele- ctor. p. 1768. monuit: ut immunis a pœna publici carceris (quæ in locum addictionis venit) præstetur debitoris hæres, quamvis hic ad eandem pacto se obligarit, propterea quod obligatio hæc personalis sit, & hæres ultra vires hæreditatis in foro Saxo- nico non teneatur; hoc tantum de hærede innocente intellexis- se, cum iidem dict. pag. 1768. desideraverint: Denen Weibern der Handels-Leute ihre Vorgehung und Hypothec zu nehmen, wenn sie über ihren Stand durch Pracht und Uppigkeit der Männer Ver- mögen hindern helfen, & nulla ratio videri possit, cur hæres e- jusmodi farinæ ad pœnam quam meruit, se obligari non queat. Ceterum quoque personalitas obligationis in debitore, nequa- quam tantam efficaciam habet, ut obligationem tertii, licet ad idem, perimat, & si hoc statueretur, fidejussiones quoque cessare

deberent, imo perfidia triumpharet, ubique cum damno creditorum quos duorum obligatio magis allicit, quam unius.

§. XX.

Fidejussores additionem pati debere, nullum est dubium. Hering. de Fidejuss. C. I. n. 29. & Cap. XXVII. n. 205. Part. I. Moller. ad Constit. Elect. 22. P. II. n. 1. modo sufficienter se constituerint. Neque in hac materia longi erimus, alias omnia hic adducenda forent, quæ de fidejussoribus jus civile habet, & quæ DD. qui exinde jus Saxonicum (quod simplici veritate & argumento, fidejussorem omnia illa, præsertim in Civilibus præstare debere, quæ debitor principalis, contentum, nec de explicatione captiosa clausularum fidejussionis sollicitum erat) suppleant, commentati sunt. Videatur in specie Colerus de proc. execut. P. I. C. X. n. 272. seqq. Sed quaeritur: An fidejussor in locis, ubi additio ad manus viget, certioratus de ea, ante fidejussionem, esse debeat, quod negatur, cum sub lege vivens eam scire debeat, & præsumatur. Non nocere tamen hæc certioratio potest.

§. XXI.

De hærede fidejussoris major difficultas est. De jure civili quidem expeditum, quod jus executivum transeat etiam in hæredem obligati, ex textibus claris in L. contractu. 44. & L. miles. 6. §. fin. ff. de re judic. in specie in hæredem fidejussoris L. fidejussoris quidem hæres. C. de fidejuss. & §. fidejuss. Instit. eod. L. I. C. de filiofamil. min & ita quoque contra hæredem fidejussoris jus executivum Saxonicum transiret, quatenus in additione consistit. Sed quid de dispositione juris Saxonici ipsa? Colerus de proc. execut. P. I. Cap. X. n. 314. scribit: In artic. 6. Lib. 1. Land-Rechts haberi: hæredem non obligari ad solvendum debitum, pro quo ipse (supple vel ejus antecessor, cujus hæres est,) non fidejusserit; sed tale quid ibi non invenitur, tantum in summariis editionis Zobelianæ ad dict. artic. n. 3. habetur:

Der

Der Erbe muß antworten vor des Verstorbenen Bürgschaft, und vor alle Sachen, der er Wiedererstattung an seinen Guth empfangen hat. In textu latino hujus articuli dicitur: debita etiam hæredibus defuncti ejus persolvantur, quod verum, man soll auch den Erben gelten was man den Todten schuldig war. Ex quo licet argumentetur quis a contrario: Si hæredi creditoris solvi debet, sequitur quod etiam hæres obligati, & fidejussoris, solvere debeat, tamen inde amplius nil sequitur, quam quod in eodem articulo dictum: Wer das Erbe nimt, der soll zu Recht die Schuld gelten, als ferne das Erbe wehret. Itaque etiam hæres fidejussoris de jure Saxonico ultra vires hereditatis non tenetur, nec consequenter additioni obnoxius est. Ceterum, in articulo 18. Weichbild disponitur, mortuo fidejussore liberos ipsius non recte conveniri, sed hæredes debitoris principalis, quibus non solventibus, vel non solvendo existentibus, proditus est regressus creditori adversus liberos fidejussoris: Wo auch ein Mann Bürg wird, stirbet er, seine Kind dürffen vor ihn nicht gelten, des Sachwalden Erben aber sollens leisten, und vollzahlen, thun sie es nicht, man mag alsdenn des Bürgen Kinder mahnen.

§. XXII.

Quæ dicta sunt de hæredibus tam debitoris principalis quam fidejussoris, Colerus d. l. limitat per 8. fallentias. (1.) in casibus furti, rapinæ, vel pecuniarum ludo perditarum (2.) quando in instrumento cautionis expressum fuit, quod solus fidejussor non etiam hæredes ejus obligentur executive (3.) quando de hæredibus fidejussorum nihil quidem specificè fuit tactum in cautione, sed conventum aliter est, prout sæpe fieri solet, ut in locum defuncti fidejussoris, alius infra certum tempus, aut aliter per principalem vel ipsos fidejussores substituatur, sicut pro fidejussore fidejussorem accipi posse, nequaquam dubium est. (4.) In bonis quæ sunt hæredum propria (5.) in eo qui negat se hæredem, siquidem adversus illum jus pacti executivi exerceri non potest, nisi præcedat citatio adversarii, & liquidatio illius
quali-

qualitatis, quod citatus sit hæres. (6.) in hærede nondum certificato de debito sui antecessoris & lapsu termini. (7.) Si creditor existat hæres debitori succedendo ipsi. (8.) In pacto manus injectionis, adversus personam, quando videlicet debitor in casu moræ, obligavit se ad carcerem vel arestum, hæc enim obligatio ad hæredem obligati non transit. Quod ultimum iterum sublimitat, nisi extaret statutum, quod debitores pro debitis capiantur & carcerentur, nam virtute talis statuti posset detineri etiam hæres debitoris, quantumvis ejus in instrumento non fiat mentio, uti supra in §. XVIII. hujus Cap. diximus. Et hoc tantum de carcere publico non privato vult accipi.

§. XXIII.

Sed hæc de jure Civili. De jure Saxonico, quamdiu statum Regulæ: quod hæres (cui ratione inventarii Interpretes magis quam e civili prospicere volunt) ultra vires hereditatis non teneatur, tot fallentiis non erit opus.

§. XXIV.

Considerandus venit debitor fugiens, de quo textus in artic. 39. Lib. 3. Land-Recht edit. Zobelianæ: Läßt er ihn looß gehen, oder entläufft er ihm sonst, damit ist er des Geldes nicht leedig, dieweil er ihm nicht vergolten hat, und die Bezahlung auch nicht vollbringen kan, so ist er immer sein Pfand vor das Geld. Text. latin.: Et si effugerit vel eum dimittat, propter hoc non est a debitis nondum persolutis liberatus, quamdiu debitorum solutionem nequiverit comprobare. In editione vero Heynitziana verba: vel eum dimittat, non extant. Porro in artic. 27. Weichbild: Entlaufft er ihm aber wieder, ehe er ihm das Geld vergolten hat, er soll ihn aber aufhalten, wo er ihn ankömmet (vor das Geld das er ihm schuldig ist, und er soll ihn auch wieder antworten für das Gericht.

§. XXV.

§. XXV.

Ponitur hic casus. Si creditor debitorem dimittat, & sit decisio, quod debitor propterea non liberetur, quaritur itaque si eum dimittat sine expressa reservatione debiti? & adhuc per clara textus verba dicendum quod non liberetur, nec tacita remissio aut donatio præsumenda est. Pro cautela tamen servari potest, quod creditor tali casu debitum expresse & satis probanter sibi reservare possit.

§. XXVI.

Si textui unice adhæreamus, facile apparebit, quid de debitore de fuga suspecto sit tenendum. Ob liquidum debitum debitor, qui non est solvendo, creditori statim addicitur: *Er wird ihm stracks an die Hand gegeben, um ihn mit heim zu nehmen.* Sed quid si debitum sit quidem liquidum, tempus autem solutionis nondum venerit? Respondet Colerus in decis. 135. n. 12. & 13. e jure Civili: Si creditor ex causa, quia debitor sit suspectus de fuga aut non solvendo, aut dolose deceperit creditorem, petat arrestationem vel sequestrationem personæ, also daß er sein Recht an ihm erlangen könne, in hoc gratificabitur creditori iudex, & si non faciat, sed sinat elabi debitorem, ita quod deneget ejus sequestrationem, tenetur creditori ad interesse. L. vinum ff. si cert. pet. Et est communis conclusio gl. & DD. in L. si fidejuss. §. fin. ff. qui satisdare cog. &c. quid igitur impediet etiam de jure Saxonico iudicem, ne debitorem, qui est suspectus de fuga & non solvendo, aut dolose creditorem decepit, creditori, ob debitum liquidum, statim adjudicet, nam per arrestationem talis debitoris usque ad tempus solutionis constitutum, creditor non juvatur, debitori vero maximum accrescit incommodum nempe arresti usque eo, nisi interim idonee caveat de solvendo adveniente die. Coler. de proc. exec. P. II. C. III. n. 111. & tum etiam additionis, cum interea suis laboribus creditori satisfacere, si non intotum, tamen in tantum potuisset.

§. XXVII.

Est autem uti Köppen P. I. qu. 29. n. 10. vult, debitor fugitivus vel de fuga suspectus, qui non possidet immobilia, & soepius interpellatus non solvit, frequenter lusit, sumtuose vixit, sua consumsit & dilapidavit, & de quo fama est, quod plus debeat, quam in bonis habet, & fugam machinatur. Henning. God. Conf. 2. Tit. de injur. n. 41. vol. 9.

§. XXVIII.

Requirunt etiam ut creditor, qui pro capiendo fugitivo debitoris iudicis officium petit, tria adimpleat (1.) ut in continenti vel per chirographum, testes, aut alia ratione, debitum liquidet. (2.) Ut creditor iuramento asseveret, debitorem de fuga suspectum & non solvendo esse. Vid. Köppen. qu. 29. n. 16. P. I. Gail. Obs. 44. n. 6. & 7. Lib. 2. ubi sub n. 5. tertium requisitum addit: quod debitor tempore contractus opinione creditoris pro idoneo & solvendo habitus sit, proinde requiritur, ut creditor simul juret, se tempore contractus credidisse debitorem idoneum & solvendo esse. Köppen. ibid. n. 17. antequam tamen iudex iuramentum admittat, diligenter de casu & statu creditoris perscrutari debet, numne sit persona fide digna, item an narrata sint verisimilia vel calumniosa, vel aliud occurrat quod ipsum moveat, ne creditoris iuramento fidem habeat, & secundum circumstantias occurrentes iuramentum creditoris vel admittere vel non admittere potest, alias si ad capturam aut pars aut iudex procedit, posthabitis requisitis predictis, debitor ante omnia restituendus & carcere liberandus est. Köppen. ibid. n. 18. & 19. Si vero omnia requisita adsint, tunc debitor fugitivus vel de fuga suspectus, etiam die feriato in honorem DEI capi potest. idem ibid. n. 11. cum allegatis. De consuetudine tamen ista requisita, tam exacte non observari, praesertim cum forensibus five extraneis & advenis, monet Gail. ibid. n. 10. Nec obliviscenda, quae potentissimus Elector Saxoniae in ordinat. Proc. Tit. 52. ordina-

dinavit : Jedoch daß der Gläubiger zuvor Caution bestelle , die Sache auf seine Unkosten gebühlich auszuführen , und den Gerichts wegen derowegen schadlos zu halten.

§. XXIX.

Ceterum cum per clara textus verba in artic. 27. Reichbild, debitor actu fugiens propria creditoris autoritate retrahi possit, simul requiritur, ut creditor ita retractum debeat sistere & exhibere iudici, non in hunc finem ut addictio finiat, & iudex debitorem retinere possit, sed ut appareat, omnia in captura debitoris sine excessu facta esse & jurisdictioni quodammodo præstetur suus honor. Idem quoad capturam propria autoritate in jure civili notum est. Vid. Coler. P. I. Cap. III. n. III. cum allegatis, item Köppen. d. I. n. 7. tamen si vult impune creditor hanc exercere capturam vel detentionem, debet reum immediate perducere ad iudicem, & petere ejus carcerationem. Si enim hoc non fecerit, sed detinuerit adversarium ultra 20. horas penes se, tunc incurrit capiens crimen privati carceris. Colerus ibid. n. 112. Præter hæc notabilis textus est in L. 10. §. 16. ff. quæ in fraudem creditor. Si debitorem meum & complurium creditorum consecutus essem fugientem secum ferentem pecuniam, & abstulissem ei quod mihi debeatur, placet Juliani sententia, dicentis multum interesse antequam in possessionem bonorum ejus creditores mittantur, hoc factum sit an postea, si ante cessare actionem in factum, si postea huic locum fore.

§. XXX.

Quid si debitor fugiens resistat? Resp. Quod creditor debitorem fugientem resistantem impune lædere possit. L. si ex plagis §2. §. tabernarius ad L. Aquil. Bald. L. si ut allegas C. ad L. Cornel. de ficar. in fin. Jason. §. I. n. 76. Inst. de action. quia alias clari juris est, familiæ judicis resistantem, si aliter capi non potest, posse impune occidi. L. si servus. C. de his qui ad Eccles. confug. Bald. L. fin. de exhib. reis. **Quod in creditore capiente**

piante verum intelligitur, eo scilicet, qui vim debitori nullam facit, sed illatam propellit, atque ita præter voluntatem resistentem debitorem vulnerat vel occidit, secus autem si debitor a creditore absque ulla resistentia vim pateretur, quia hoc casu debitum secundum jus civile amitteret. Bald. Authent. sed omnino n. 14. C. ne uxor pro marit. Köppen. d. l. n. 12. 13. 14.

§. XXXI.

Quæritur si debitor fugiens, quem insequitur creditor vel familia judicis, aufugit in territorium alterius judicis, & ibi a creditore vel familia judicis comprehenditur, numne is debeat remitti ad judicem primum? Respondet Köppen. d. l. n. 27. cum in causa debiti captura tantum ad illum finem instituatur, ut creditori solutio vel satisfactio fiat, eam æque apud judicem secundum ac penes primum fieri posse, adeoque remissionem hoc casu necessariam non esse. Sed licet hoc ultimum de jure civili, & ratione incarcerationis debitoris procedat, tamen circa fugientem addictum aliter se res habet, nam per hujus incarcerationem a Judice secundo factam, creditori non satisfacit, cum labore debitoris per hoc prævetur. Carpzov. P. II. C. XXII. def. 3. etiam docet, debitorem alibi deprehensum ut judex istius territorii ad locum domicilii vel contractus remittat, a creditore cogi non posse. Ob rationem: Quod hodie nequidem in delictis remissiones delinquentium ad locum commissi delicti in Germania frequententur, sed ibi aperte loquitur de carcere publico, vom Schuld-Thurm a Serenissimo Electore pro poena habitus. Itaque nec hoc ad addictum applicari potest. Distinguendum itaque erit: aut creditor debitorem in alio territorio capit ante additionem, & hoc casu remissio debitoris ad forum domicilii a mera voluntate judicis hujus territorii dependet; aut jam addictus fugit, & tunc quia creditor jus quæsitum habet, judex de jure & in conscientia obstrictus est, captum & sibi exhibitum, creditori non aliter ac rem furtivam aut servum fugitivum restituere, nec hic cum alia jurisdictione rem habet, nec propterea reversales ab illa petere

petere potest, sed solum creditori iustitia in redditione ejus quod suum, est, administratur, quam quilibet extraneus quærere & rem suam sine ulteriori obstaculo auferre potest.

§. XXXII.

Quæritur: An debitor ab operis creditoris se possit defendere per fugam ad loca sacra? & negat ex Gomef. Tom. II. Cap. XII. n. 55. de qualit. contract. Colerus P. I. C. VI. n. 145.

§. XXXIII.

Obiter notamus e jure civili, quod notificans debitori de captura, & ad talem notificationem quando debitor aufugit, tenetur iste qui notificavit, creditori ad solvendum debitum atque ad emendationem damni. vid. Ziegler. ad Tit. 52. ord. proc. Sax. Elect. Petrus de ancho. Conf. 341. secus de eo, qui etiam scienter occultavit debitorem, quia tamen non tenetur ad solvendum. Hippol. de Marfil. in sing. 43. in fine. vid. Arnold. de Reyger. in thes. Jur. sub debitore fugitivo. Sed hoc ultimum cum grano salis accipiendum erit. Ceterum eo casu, quo debitor in territorio apud judicem a creditore deficientibus fidejussoribus aut pignoribus, relinquitur, si relaxetur, judex tenetur ad interesse. Coler. P. I. Cap. III. n. 170.

§. XXXIV.

Sed si creditor producit instrumentum debiti, in terris Saxonis confectum, coram judice ubi jus commune observatur, hic judex debitorem vigore juris Saxonici ad manus creditoris non condemnat, sed in bona exequitur, & cessionem eorum admittit. Köppen. qu. 46. n. 10. Imo si obligatus tempore publicati interlocuti (aut potius sententiæ definitivæ) mutaverit forte domicilium, alius judex loci, ubi nunc degit reus, etiam rogatus pro executione pronunciati non videtur cogendus illud exequi, vel debitorem tradere in manus creditoris, cum ista sententia sit lata secundum statuta loci requirentis judicis, non

autem secundum jus commune, quod forte in requisiti provincia valet. Sunt verba Coleri P. I. Cap. III. n. 226. qui rationem quaerit adeat eundem d. l. & in multis numeris sequentibus it. Köppen. d. l. n. 6. & 8.

§. XXXV.

Meminit quidem Colerus ibid. n. 226. in fine, & 227. aliquorum, e. g. Bartoli, Imolæ, Angeli de Perus. Jason. Alber. de Rosa. Cautelam monstrantium, qua mediante creditores possint etiam alibi petere executionem paratam, itaque etiam additionem, nempe condictione ex Lege loci, in quo negotium gestum fuit. L. i. ff. de condict. ex Lege. Sed ipse, quid de illa sentiat, non explicat, in praxi rarissima hodie erit.

§. XXXVI.

Quod non solum incolæ, sed etiam forenses & advenæ debitores additionem pati debeant, late deducit idem Colerus P. I. Cap. III. n. 171. seqq. it. P. II. C. I. n. 41. seqq. & P. II. C. III. n. 6. dummodo hæc duo interveniant cumulative, nempe quod forensis in locis statuti contrahat, ac post moram in loco contractus sive in persona, sive in rebus suis reperiat. Contra talem vero, qui nullibi habet domicilium, locum contractus desiderare non erit opus, cum aliud forum, ubi creditor auxilium quaerere queat, allegare non possit, sufficit forum deprehensionis.

§. XXXVII.

Supra in §. IV. hujus Cap. dictum: Creditorem extraneum posse debitorem addictum abducere, præstita cautione. Talis vero cautio requiritur im Weichbild Artic. 27.

Ist er denn ein Gast, dem er geantwortet wird, er soll ihn mit ihm führen, ob er ihn nicht behalten mag binnen Weichbild, er muß aber Bürgen setzen, daß er ihn unverderbet an seinen Leib oder an seinen Gesund wieder antworten will. Hodie

die possset apponi: In seiner Religion ungefräncket und ungezwungen lassen wolle.

Ex quo sequitur, creditorem si sub ejusdem judicis territorio cum debitore habitat, hanc cautionem præstare non teneri, quod etiam agnoscit Colerus P. I. Cap. III. n. 167. per clara textus verba, contra proprium in decis. 135. n. 5. commissum & multorum errorem, qui indistincte creditoribus hanc cautionem imponere conantur.

§. XXXVIII.

Præstatur hæc cautio per fidejussores secundum textum, ubi etiam pignora admitti possunt. Et apponit Colerus d. l. regulariter per fidejussores aut pignora, unde in horum carentia cautionem etiam juratoriam admittere videtur. Sed licet non negem, plus fidei creditori quam debitori habendum esse, tamen contra textum hanc irregularitatem admitti posse non credo, præsertim cum nec cautio juratoria debitoris, uti infra §. L. dictum, sit admisibilis. Itaque creditor & debitor pari jure utantur, & semper plus cautionis sit in re quam in verbis, quam majorem securitatem ei auferre non liceat, cum Lex ipsa illam ei tribuat. Unde Domini Lipsienses Anno 1556. M. Majo an Braun N. zu L.

Ohne solche Bürgen ist man ihn aus den Gerichten, darinnen er gefessen, folgen zu lassen nicht schuldig. Ihr möchtet auch nach Gelegenheit dñßfalls mit dem eyndlichen Vorstande euren Erbietern nach, nicht gehöret werden.

Declarat idem præjudicium verba: Daß er ihn unverderbet an seinen Leib oder Gesund wieder antworten wolle, sequentibus verbis:

Es wird aber die obbemeldte Verbürgung nicht von unvorschnlichen Zufällen, so in euer Macht nicht stehen, sondern allein dahin verstanden, daß er durch euch oder eure Anschaffung oder Verwahrlosung an seinen Leibe und Gesundheit unverderbet bleiben solle. B. N. W.

§. XXXIX.

§. XXXIX.

Alius irrepfit apud Colerum & multos DD. error, dum ille in dict. Decif. 135. n. 5. fcribit: creditorem teneri cavere uxori liberisque debitoris *antequam* sibi tradatur. Ita esse gl. notab. Weichbild Artic. 27. §. Ihr sollet wissen, würde also ein Mann in des Richters 2c. vers. fin. sed glossa ibi de hoc nihil dicit. Et in tract. de proc. exec. Lib. I. C. III. n. 167. ad confirmationem hujus erroris adducit responsum, quod datum senatui Altenburgensi Anno 1581.

Es sollen die auswärtigen Gläubiger ihren Debitorn gleich halten ihren andern Gefinde, mit Speiß und Trancß, und ehe er ihnen in die Hand überantwortet wird, Versicherung 2c.

ubi iterum dictam glossam allegat, quæ tamen contrarium potius exprimit. Non *ante additionem*, sed *ante abductionem* sub aliam jurisdictionem seu territorium cautionis præstatio requiritur. Hoc innuunt clara verba textus:

Ist er denn ein Gast dem er geantwortet wird, er soll ihn mit ihm führen, ob er ihn nicht behalten mag binnen Weichbild, er muß aber Bürgen setzen 2c.

Hocque casu, & tunc, si abducit eum creditor, cautionem præstare debet, id quod optime notavit Beierus ad Synopsin Instit. Schulzii, in verbis: *priusquam autem creditor debitorem abducatur* &c. pag. 1300. ubi tamen etiam distinctionem inter creditorem, qui sub eadem cum debitore jurisdictione est, & forensen, non observavit. Et ipse Colerus Lib. I. Cap. VI. n. 137. requirit hanc cautionem, priusquam abducatur creditor debitorem. Pergit Textus:

Hat er aber der Bürgen nicht, er soll ihn lassen binnen dem Weichbild in des Richters Hauß, mit solcher Haft, daß er ihm nicht entlauf, mit einen Fesser mag er ihn wohl spannen, anders soll er ihm kein Pein anlegen, seind daß er sich mit Willen in das Gefängniß selbst geantwortet hat.

Itaque post additionem, & jus creditoris quæsitum, quæstio de ab-

de abductione debitoris addicti, & præstanda cautione oritur. Si vero ante additionem cautio præstari deberet, sequeretur, quod ea a parte creditoris deficiente, addictio fieri plane non posset, quod falsum, nam per textum, ea deficiente, addictus debitor tantum sub sua jurisdictione remanere debet, nec sub aliam abduci potest, interim tamen in vinculis apud judicem tenetur. *Quod bene notandum, quia per erroneam illam suppositionem, multi deterriti sunt a petitione additionis, quam sine cautione prævia, nullo modo, & cum nullo effectu obtineri posse, falso crediderunt.*

§. XL.

Notabilia sunt verba: *Seind daß er sich mit Willen in das Gefängniß selbst geantwortet hat*, utpote quæ causam exprimunt, cur debitor non renitens & libenter parens, non adeo dure tractari debeat, igitur de debitore renitente, obstinato aut fugiente, contrarium, & quod in durioribus vinculis teneri possit, dicendum. Sequuntur immediate verba: *Und er soll ihn halten mit Kost und mit Arbeit gleich seinem Gesind, sintemahl daß er kein Dieb noch Diebes-Genoß nie ward*, quæ statum proprium ac honestum addicti monstrant, & ab una parte servitutem proprie sic dictam excludunt, ab altera vero conditionem ponunt, sub qua lenius tractetur, quod fieri non debeat, si etiam impofterum fur aut furis socius fieret.

§. XLI.

Monendum quoque hic est verbum: *Gefängniß*, mit Willen in das Gefängniß &c. improprie sumi, tantum pro custodia, Gewahrsam, Gehorsam, per restrictionem libertatis eundi quo velit, alias hoc unicum verbum toti textui contradiceret. *Er soll ihn lassen in des Richters Hauß, mit solcher Hefte, daß er ihm nicht entlauf &c. ubi: des Richters Hauß non est carcer.* Et si debitor compede ligatur ne effugiat, carcere non est opus, si vero compede ligatur, & in carcerem, mediocrem licet, detruditur, nonne ut maleficus tractatur? & poena quasi afficitur? quod tamen

textus prohibet. *Et ecce, mi Lector, vocabulum illud perniciosum, quod maximo illi errori disjunctivo: Aut debitor operas præstat, aut in vinculis & carcere tenetur, cum multis aliis inde promanantibus, originem dubio procul dedit, fortassis etiam occasionem ad carcerem publicum in Saxonia Electorali statuendum præbuit.*

§. XLII.

Sed si debitor in domo judicis compede inclusus vel aliter custoditus, ne possit effugere, donec satisfaciat creditori. Coler. P. I. C. III. n. 170. teneatur, quis eum alet, & judici expensas solver? de jure communi respondet Colerus P. I. C. VI. n. 105. Carceratum pro pecuniaria causa sibi ipsi debere administrare expensas, & de victu, stratis, aliisque necessariis providere, per ea quæ tradit Paris de Puteo de Syndic. verb. an carceratus. Unde etiam in Saxonia Electorali Rivinus in Enumciat. p. 1684. scribit; Condemnatum ad carcerem publicum adstringi posse, ut laboribus suis victum quærat, & pag. 1686. in præjud. Scab. Lips. M. Nov. 1691.

Immassen auch Debitor im Schuld-Thurn zu einer gewissen jedoch erträglichen Arbeit in wehrender Haft billig angehalten wird, um nehmlich seine Erhaltung und die Kosten zu verdienen:

Quod sine dubio ita dictum, quia publicus carcer in Saxonia Electorali privato surrogatus est, & idcirco huius quoque jura & conditionem sequitur. Everard. in top. in loco a vi surrog. n. 1. seq. Heig. P. I. qu. 35. n. 60. Sed clarius & ex genuino textuum Saxonorum, im Land-Recht und Weichbild, sensu veritas deducenda est. Videmus inibi additionis effectum unice in eo consistere, ut debitor suis laboribus debitum solvat, qui effectus cessare non potest, licet addictus etiam in domo judicis maneat, nam nusquam hæc cessatio dicta, nec etiam aliud quid in locum huius effectus hoc casu surrogatum invenitur, igitur absurdum & illicitum foret, additionem suo effectui, quem habere poterat, privare. Proptereaque indubitato statuendum, addictum in domo
judicis

judicis quoque laborare debere, nec alius modus laborem hic æstimandi & computandi quam apud creditorem. Supradictum est in foro Saxonico communi, debitorem semper solvendo esse, nempe per suum laborem, & ob id ne cessionem bonorum quidem admitti, exinde sequitur, illum pro debito ubique laborare debere, cum nulla loci fiat exceptio. Nec judex per hoc gravatur, nam a labore addicti omnes sumtus & expensas deducit, & quod reliquum est, ad creditorem venit. Sic & judici & creditori datur satisfactio, addictio suo effectu nunquam destituitur, debitoris personæ cautum, nec frustranea retentio apud judicem est, de qua sola, quod debitum aliquo modo imminuat, nil quicquam ullibi statutum invenitur, nec per illam tali modo creditori satisfieret, cui ob defectum cautionis satisfactionem denegare, nemo est qui non injustum censeat.

§. XLIII

Abfint consequenter limitationes a casu extremæ mendicitatis & famis, quando videlicet debitor carceratus aut addictus nec ipse habeat unde se alat, nec victum & alia necessaria a faciente carcerari accipiat, defumtæ. Nam nullus creditor adeo insanus erit, ut debitorem, qui plane ad laborem ineptus est, sibi adjudicari velit. Si vero corpus debitoris est sanum, impossibile est, laborem pro eo non inveniri, quo mendicitas & fames debitoris non solum possit curari, sed etiam creditori prospici. Imo, sicut Rivinus in §. præced. statuit: Condemnatum ad carcerem publicum adstringi posse, ut laboribus suis victum quærat; ita multo magis addictus, qui in carcerem non detruditur, secundum Legem, & sibi & creditori, laboribus suis, quos præstare potest, prospicere necessum habebit. Nec qui laborare potest, pauper est.

§. XLIV.

Facile denique possumus judicare de errore eorum qui credunt: addictum debitorem sub jurisdictionem aut territorium

judicis extranei a creditore extraneo non posse abduci, nisi hic prius literis reversalibus a magistratu ejus loci datis, caveat, eundem processum ibidem denegatum non iri. Hoc enim tantum ab Electore Saxonico ratione carceris publici des *Schuld-Thurns* in Tit. 52. Ord. Proc. statutum est, nec additioni ejusque juri quid detrahit, post quam, uti deductum, creditor debitorem omnino abducere potest, præstita saltem supra dicta cautione, aut hac deficiente in judicis domo illum relinquere. *Et hic etiam error multos seduxit, ne additionem peterent.* Nec injusti quid hic latet, nam debitor nil amplius præstat, quam quod promisit, nempe solutionem debiti, nec refert an sub hac an vero sub alia jurisdictione id fiat, tutus quoque est in conscientia dum solvit quod debuit. Et licet verum sit, quod per carcerem publicum, in aliis regionibus, creditori non satisfiat, tamen quilibet videbit, quod debitor sanus libentius additionem, ubi finem laborum videt, quam carcerem perpetuum (nam ante plenariam satisfactionem ex hoc non liberatur, attamen per illum nil quod solutioni debiti imputandum sit, meretur) eliget, præsertim si ea, quæ ex Rivino adduximus, legitime observentur. Et ob aliorum justitiam defectuosam injuste agendum non est. Ceterum sicut debitores Saxonici ex metu abductionis cautius discent mercari, & fidem, unde flos commerciorum, servare, proinde abductionem evitare poterunt; ita extranei confessi & de veritate ac utilitate convicti, additionem ab erroribus purgatam lubentissime exercendam assument, nec literarum reversalium tantum erit desiderium.

§. XLV.

CONFESSVS AVT CONVICTVS. Confessus est, qui debitum clare in quantitate & qualitate confitetur, nec contra illud aut ejus executionem habet exceptiones in continenti liquidas, & in Jure hoc casu licitas, ut solutionis & compensationis. Convictus, qui quod, quantum & quale debeat, per probationes in judicio convictus est, & rem judicatam contra se habet,

habet, cui quidem etiam tales exceptiones competunt, sed non nisi eodem modo quo jam diximus.

§. XLVI.

QUI NON EST SOLVENDO. Hæc differentia specifica in Artic. 39. Land. Recht, der nicht gelten mag. Sed quisnam talis est? respondet Mollerus Lib. I. semestr. Cap. XXXVI. Si vel solvere a iudice jubeatur debitor, vel fidejussoribus aut pignoribus datis creditori de solutione cavere, & neutrum illorum præstare possit, non video cur pro excusso haberi non debeat. Et ad Constit. Elect. 22. P. II. n. 4. seqq. hoc repetit, addita ratione, quod talis debitor non differat ab eo quem, notorium est, solvendo non esse, hunc autem pro excusso haberi constet ex recepta opinione gl. Bartoli, Alex. Jason. aliorumque, quos Neguzantius allegat in tract. de pignor. I. membr. 8 par. princ. n. 14. Chassan. de Consuet. Burg. rubr. 5. §. II. vers. son principal. Ubi post alios tradit, ad hoc ut adversus tertios possessores pignorum hypothecaria creditori detur, pro excusso habendum debitorem, si summarie saltem constet iudici, bona neque mobilia neque immobilia illum habere, e quibus creditoribus satisfieri possit, quibus addi possunt Paris. cons. 80. col. pen. Lib. I. &c. Et Wesenbecio quidem etiam hanc opinionem non displicuisse ex annotat. ejus ad Constit. hanc liquet, dum dicit non opus esse excussione, quando generaliter & specialiter omnibus beneficiis renunciatum est, & res sit notoria vel confessa, aut juret debitor, se aliter satisfacere non posse, addens ita Wittebergæ judicatum. Cui adstipulatur Valentin. Franc. de fidejuss. Cap. V. n. 315. seqq. Hering. de fidejuss. Cap. XXVII. P. I. n. 199. seqq. vid. quoque Carpzov. P. II. Cap. XXII. def. 7.

§. XLVII.

Hinc idem Mollerus d. I. commendat cautelam pro creditore: Quod officialis vel executor dicat debitori: bona in quibus executio fieri possit exhibeas, alioquin in persona tua execu-

cutionem faciam, quam ex Bruno & Paride de Puteo refert Coler. dec. 134. n. 47. P. I. postquam ibidem n. 45. quæstionem: cui incumbat probatio, an creditori, qui negat reum esse solvendo, an vero debitori, qui allegat se solvendo esse? accurate ita decidit: Ex quo debitor non agnoscit bonam suam fidem circa red-ditionem ejus pecuniæ, quam mutuo accepit, præsumi adversus ipsum quod tergiversetur, & alleget suam idoneitatem tantum eo fine, ut ludat adversarium, & evitet carcerem (addictionem.)

§. XLVIII.

NEC FIDEJVSOREM HABERE POTEST. Liquido apparet, hic non esse sermonem de fidejussore ab initio contra-ctus interveniente, cujus facultates intelliguntur esse aggregatæ patrimonio principalis debitoris, de quo supra §. XX. locuti sumus, sed de tali qui in eo ipso momento, quo debitor aut solvere aut addici debet, intervenit. Et non me latet Colerum Tr. de proc. execut. P. I. Cap. VI. n. 134. seqq. cum Rebuffo, de Jure Civili statuere, quod carceratus, (addictus, aut additioni obnoxius) ob debitum liquidum vel guarentigiatum, & habens paratam executionem non liberetur a carcere vel manus inje-ctione (additione) præstando fidejussores, sed teneatur præci-se solvere, ob rationem: ne oriatur una obligatio ex alia. L. 4. §. prætor ait. de re judic. Sed in Textu Juris Saxonici verba: *Noch Bürgen sehen*, nec otiosa esse, nec ipsi juri obversari de-bent. Otiosa imo sensui vero contraria forent, si de fidejussore, qui ab initio contractus intervenit, intelligerentur, ipsi vero Juri Saxonico obversarentur, si fidejussores in futurum, contra voluntatem creditoris, admitterent, cum ipsum jus & item Tex-tus solutionem præsentem urgeat. Itaque genuina explicatio e-textu latino accersenda, verba ejus sunt: nec poterit habere pro eo stipulantem. Stipulans vero pro alio non semper est fide-jussor, qui plerumque & vulgariter de futuro accipitur, imo & stipulans & fidejussor de præsentem esse possunt. Unde per sti-pulantem, quem versio germanica vocat *Bürgen*, non alius hic intelli-

intelligendus, quam qui aut solutionem præsentem præstare promittit, aut a debitore oblatus, etiam in futurum, voluntario a creditore, acceptatur. Quo pertinet consilium Coler d. P. I. Cap. VI. n. 136. Nemini tamen suaserim, ut ita præcise urgeat adjudicationem rei ad manus creditoris non acceptando in proposito etiam novos fidejussores, maxime qui de solutione futura ad modicum tempus spondeant, quo casu mora exigui temporis in aliqua consideratione esse non debet. L. si debitori. 21. ff. de judic. dummodo tales rei vel fidejussores non tam patrimonio quam etiam fide idonei existimentur, ut facile patiantur se conveniri. L. 117. §. si quis ita. in fine de V. O. indubitatum namque est, quod creditor per istud medium citius consequetur suam satisfactionem, quam per adjudicationem personæ ad manus, quo casu quod diutius acquiritur ex operis debitoris, id demum minuit subinde debitum, quæ particularis exactio multum habet difficultatis & incommodi.

§. XLIX.

Firmatur nostra opinio de stipulante cum parata pecunia, per hoc, quod pignorum hic plane nulla fiat mentio, cum tamen in pignoribus plus quam in fidejussoribus de futuro securitatis esse nemo negaverit.

§. L.

Ceterum, quod supra post §. XX. hoc Cap. omissum, Sciendum: Si fidejussoribus ab initio contractus caverit creditori de solutione debitor, ad hoc ut additio locum habeat non sufficere excussionem bonorum ipsius, sed insuper necesse esse, ut fidejussoris quoque bona similiter excutiantur. Illa namque quoad effectum solutionis ejus debiti, pro quo fidejussit, ipsius debitoris facultatibus aggregata, ut supra dictum, censentur. Rom. Conf. 320. n. 2. ubi a hoc allegat Text. not. in L. si plures. XXVII. §. præterea 2. ff. de fidejuss. Moller. d. p. 2. Const. 22. n. 6. Hering. de fidejuss. Cap. XVI. n. 10. seqq.

§. LI.

§. LI.

Cautionis iuratoriæ hic meminisse scandalum esset, tantum abest, ut ea, quam Textus Saxonicus ignorat, admitti possit. Et dum operis debitoris creditori satisfieri potest, incertum ei pro certo obtrudi, & debitori aut improvido aut malitioso, qualis eo ipso, quod in decrementum venit, apparet, perfidiæ fenestra aperiri nequit. Videantur hic quoque Moller. dec. 135. n. 14. & Carpzov. P. II. Cap. XXII. d. 14.

§. LII.

Sicuti supra §. III. hoc Cap. quodlibet debitum, quod amplius negationi non subiectum, additionem efficit, ita quoque licet hoc consistat in pecunia, tamen bonis debitoris aut fideiussoris quibuscunque solvi potest. Nec curamus hic dispositionem Juris Civilis in L. 4. Cap. de bon. aut. judic. possid. L. 2. §. I. ff. de reb. cred. nam ea ad casum, quo debitor promissa implere potens est, pertinet, & gloss. ad Artic. 39. L. 3. Land-R. sub verbis: Der nicht gelten mag, multas Leges enumerat, per quas creditor unum pro altero accipere in solutum obstrictus est. Nec Textus Juris Saxonici Land-Recht Lib. 3. Artic. 40. quem tanquam Juri Civili conformem allegat Moller. P. I. Cap. XXII. n. 9. huc quicquam facit. Verba ejus, in editione Zobeliana, latina sunt: qui nummos aut argentum solvere debet, si pro hoc pignora præbuerit, per id non fit liber, nisi sic inter eos pactum fuerit. Germanica:

Wer Geld oder Münze also bescheidenlich zu zahlen schuldig ist, der mag sich mit andern Ding oder Guth nicht lösen, er hätte denn des Geldes oder Münze nicht.

Aliter sonat hic Artic. in edit. Bennonis von Heynig de Anno 1539. latine: qui nummos vel argentum solvere debet, si pro hoc pignora præbuerit, aut mulctas, non, (nisi hoc in promissione continetur) liberatur. Germanice:

Wer Pfennige oder Silber gelten soll, heut er da andere

dere Habe oder Pfand vor, er ist damit nicht leedig, ihr Ges
lúbd stúnd denn anders.

Quod idem cum casu legum, quo debitor promissa servare potest, coincidit. Statur igitur Artic. præced. 39. ubi per verbum generale gelten, solvere, quælibet solutio parata admittitur, antequam ad extremum, nempe additionem debitoris, deveniatur.

§. LIII.

An debitor obæratu offerens solutionem particularem vel nomina particulariter & distinctis terminis solvenda (Erb. oder Tagezeit. Gelder) ab additione se liberare possit? Negamus cum Carpzov. P. II. Const. II. def. 16. quia bona debitoris tum demum additionem excludunt, si creditores ex iis paratam satisfactionem consequi possint, atqui parata solutio non est, quæ in terminos distinctos & plurimos annos differtur, ut propterea debitorem non audiendum, nec per oblationem particularis solutionis ab incarceratione (additione) liberandum existimari possit, nisi forsan occasio se offerat, ut nomina hæc pro parata pecunia vendere, ac pretio inde soluto creditoribus satisfacere queat, alias sane solutio particularis valde incommodo esset creditoribus. Qua ratione satis refutat Colerum in Dec. 134. n. 40. seqq. qui a Lege devians, spem incertam citioris solutionis pro ratione ponit. Verum quod idem Carpzov. hoc solummodo de debito ingenti & summæ majoris, non etiam de modico atque exiguo accipi velit, non video quare? apponit quidem rationem: Quod ob hoc debitor nec ad manus creditori tradi nec in carcerem publicum conjici debeat, secundum tradita Köppen. Decis. 29. n. 23. p. 1. Böer. & Berlich. Sed hæc opinio Textui, qui in debitis nullum facit discrimen, directo est contraria, proinde nullius valoris. Obviandum potius improvidentiæ, negligentia aut malitia hominum in contractione parvorum debitorum, si velis prohibitum esse ne magna contrahant. Et debitor sciens ob parva debita justitiæ rigorosæ se non esse

L

subje-

subiectum, multa talia a multis creditoribus contrahet in fraudem Legis & creditorum. Qui in parvis iustitiam non sentit, in magnis postea eam non curat. *An kleinen Niemen lernen die Pferde Jeder fressen.* Et ubi tandem determinatio magnorum & parvorum debitorum? Köppen d. l. ubi dicit, quod pro debito exiguo debitor carcere macerari non debeat, allegat quidem Baldum, Romanum & Curtium, sed nullam Legem.

§. LIV.

Porro quaritur: An debitor & fidejussor cessione bonorum ab addictione, *antequam ea petatur, aut etiam post ejus petitionem* se liberare possint? Respond. Negando de Jure Saxonico. Rationem dat Reinhard diff. 55. p. 6. Quia debitor circa exhibitionem operarum semper existimatur sufficiens, ideoque non liberatur, per cessionem bonorum. Qui vero bonis cedit plenarie non solvit. Coler. de proc. exec. P. I. Cap. VI. n. 114. it. P. I. Cap. IX. n. 33. it. Decis. 134. n. 49. Richter. Decis. 41. n. 52. Baro de Lyncker Resolut. 304. *De Jure Civili quoque notabile est,* quod idem Reinhardus d. l. tradat cautelam pro creditore, ut antequam debitor dilationem petat quinquennariam, vel se ad bonorum cessionem præparet, creditor instet apud judicem, quo compellat reum ad præstandum creditori operas & servitia eo usque donec illum contentaverit. Albertus Brunus de cessione bonor. 6. quæst. princ. n. 9. qui dicit, se hoc vidisse Romæ observari. Sed ut modo dictum hæc petitio fieri debet ante cessionem, item ante impetratas inducias quinquennales.

§. LV.

Cum literæ moratorix æque ac cessio bonorum sint inventum Juris Civilis, & Jus Saxonicum eas utrasque ignoret, merito miror, quod Colerus d. tract. P. I. Cap. IX. n. 33. cessione enim sequi rejecta, literas moratorias in Jure Saxonico admittat. Verba ejus sunt: De Jure vero Saxonico licet non eam inficias, dilationes quinquennales vel annales, debito modo impetratas ipsam quoque impedire vel suspendere executionem, item exactionem debiti

debiti, usque ad finem quinquennii vel anni, per illud vulgatum: quod non mutatur, quare stare prohibeatur? Ratio identitatis quæ cessionem excludit, nempe quod debitor incontinenti solvere teneatur, inducias moratorias etiam non admittit, *itaque quoad has quoque Jus Civile a Saxonico differt.* Et dum Colerus dilationes debito modo impetratas vocat, eo ipso indigitat, has non nisi illis, qui per infortunia in decrementum venerunt, dari debere. Sed qui sunt tales? per diligentissimam inquisitionem vix unus aut alter invenietur. Heigius P. I. qu. 35. n. 49. scribit: Interpretes, eos quoque qui partim sua culpa partim fortunæ vitio decoxerunt, ad cessionis bonorum beneficium, nec de Jure Civili (nam tantum DD. Juris Civilis ibi allegat) proinde nec ad inducias quinquennales, non admittendos censent, hos enim admista culpa humiles & deploratos ac miseratione indignos reddere putatur. Monstra nunc unum culpa vacantem? Odiosæ semper fuerunt hæ literæ moratoriæ, non solum propter abusum, sed etiam quia futura solutio incerta manet, & paucissima aut nulla exempla, quod illa unquam secuta sit, ostendi poterunt. Et per solam retentionem debiti creditoribus utplurimum maximum infligitur damnum, ac in favorem unius multi perduntur. Unde etiam Carpzovius P. II. Const. XXII. def. 10. statuit: Non liberari debitorem incarceratum ante factam solutionem invito creditore, etiamsi a Principe salvum conductum obtinuerit, ob rationes: quod creditores ex constitutione provinciali jus quæsitum habeant, quod princeps ipsis invitis auferre ac immutare nequeat, nec beneficia Principis aut superioris debeant cuiquam esse captiosa. Interim hoc ex hac Coleri sententia sequitur, quod etiam illi qui per infortunia lapsi sunt, additioni obnoxii sint, (quod tamen strenue negare ausus est) nam quinquennales non dantur nisi vitio fortunæ lapsis; Jam vero Colerus asserit illas in Saxonia talibus contra exactiorem aut executionem debiti dari, executio vero debiti in Saxonia consistit in additione ad manus, igitur, nisi quinquennales intervenerint, debitor vitio fortunæ lapsus addici potest ac debet.

§. LVI.

DATVR AD MANVS. In quo forma consistit. Apud Romanos & Saxones olim certos ritus & ceremonias in ipso actu additionis observatas fuisse libenter concedo, quia ex historia, Legibus, Land-Recht und Reichbild, in innumeris aliis locis apparet, quam solliciti fuerint in ceremoniis & formulis. Sed quæ in additione specificæ fuerint, satis notum non est. Hodie hic actus sola publicatione sententiæ expeditur, & dum iudex pronunciat debitorem creditori addici, ipso facto addicitur, quo creditor illum domum abducere possit. De quo in capite sequenti plura.

§. LVII.

VT EI LABOREM PRÆSTET SEV SERVIAT. Hic est finis additionis. Labor & servitia debent esse honesta, & gleich einem Gesinde und Tagelöhner, non supra robur hominis aut oportunitatem temporis, attenta etiam ratione ætatis, valetudinis aut dignitatis, & secundum qualitatem artificii, quod obligatus didicit, item secundum consuetudinem cujusque regionis, quæ frequentatur in conductione operariorum. Illa enim servanda est, quia sic actum videtur. Uti hæc omnia ex Jure Civili & Bartolo docet Colerus P. I. Cap. IX. n. 38. Huc pertinent quoque verba Domini Baron. de Lyncker in Resolut. 272. so ihm seiner Condition nach (war ein Rathsherr und Notarius) anständig, und an dem Dienst des gemeinen Wesens, so billig vorgehet, nicht hinderlich ist, abverdienen möge. Sed quid si addicto notario nil obveniat, quod in suo officio laboret, ideone creditor illum sub spe futurorum contingentium alere, nec ad alios labores aut servitia adhibere debet! Negandum hoc. Nam, ut taceam, quod si artis suæ bene gnarus & fidelis fuisset, labor ei non defecisset, indeque se alere potuisset sine contractione debitorum, iis, etiam paucis, quæ sua sunt, contentus, hoc tamen arguendum erit: Si hæc requisita omnia habuisset & plane innocent-

nocenter ac sine ulla culpa debitis suppressus fuisset, secundum hypothesein addici non potuisset. Dum vero addici debebat, aut dolus aut culpa ab eo non abfuit. Sed quid de tali post additionem sperandum & expectandum, major forsan eruditio, major fides, major diligentia, major accursus sui laboris indigentium? Non puto. Unico verbo: dum additione dignus judicatus, notariatu se ipsum indignum fecit per ea, quæ additioni dederunt locum. Et quid boni respublica de suo ulcere querere potest? Quid illi consulat, dum sibi ipsi non consuluit & consulere nequit? Verissimum est illud Hispanorum:

Quien ruyn es en su villa
ruyn es en Sevilla.

Sed si veritati, quod nempe etiam per infortunium lapsi addici debeant, & Jus Saxonicum differentiam inter personas, uti ipse Dominus Baro d. l. dicit, non admittat, inhæreamus, tamen exinde non sequitur, quod status debitoris post additionem sit attendendus, nam Jus Saxonicum etiam de hoc nil scit, & ipsa additio suo effectui privaretur, si addictus tantum ea, quæ pristino suo honori conformia, laborare deberet, incerti semper hi labores sunt, debitum per alimenta addicti nil facientis accresceret, creditor loco solutionis magis gravaretur, & quando tandem ipse addictus satisfacere, ac in pristinum statum revertere posset? Credimus itaque quemcunque debitorem addici ad quemcunque laborem & servitia honesta, nec propterea Jus Saxonicum iniquitatis posse infimulari, sed bene nostra tempora perversitatis ac superbiæ. Illud laborem quemlibet etiam manualementem pro honesto habuit, sed ubi hodie febris illa pestilentissima ignaviæ irrepsit, pro vili, odiosissimo & ignominioso habetur. Verum cur debilitare, aut penitus rejicere medicamenta crescente morbo? Id quod fit, dum additio, ad quemcunque, etiam manualementem laborem, statui & falso honori, Lex vitiis, cedere jubetur.

§. LVIII.

Ast forte alter effectus additionis, nempe carcer & compedes, non habebit locum contra addictum antea honoratum? Sed hæc quæstio plane frustranea, inutilis, imo perniciosa est. Frustranea & inutilis, quia Jus Saxonicum carcerem ignorans, eam non admittit, perniciosa, quia dum carcerem ponit, & libertatem incarcerandi creditori permittit, totam additionem & ejus alteram operationem, nempe laborem, exosam & ignominiosam, imo libertati & honori humano nimis contrariam reddit. *Scilicet venimus nunc ad maximum illum errorem plurimorum Doctorum. Quidam compedes, vincula & inclusionem cum labore inseparabiliter conjungunt, ita etiam ut in vinculis labor debeat fieri.* Sic Mollerus I. Semestr. Cap. XXXVI. n. 3. ubi verba: Ut creditori in compedibus & vinculis tamdiu seruiat, donec illi satisfecerit. Carpzov. P. H. C. XXII. d. 1. n. 9. in verbis: qui eum in compedibus vel vinculis inclusum teneat, ejusque seruitiis tamdiu utatur, donec operis suis, vel alia ratione integrum debitum dissolvat (ubi notabile, quod etiam verba ipsius constitutionis: *An die Hand oder Halfter gegeben werden soll*, latine versa sint: dispositionem qua debitor creditori, ut in vinculis & compedibus illi seruiat, tradendus est &c. Richter de Jur. & Privil. creditorum in prælim. n. 73. supra §. II. Cap. V. allegatus, verba habet: Qui eum in compedibus vel vinculis inclusum tenere, ejusque seruitiis tamdiu uti possunt, donec is operis suis, vel alia ratione integra debita solverit. *Alii, quod magis erroneum, disjunctive loquuntur*, ita Reinhard. diff. 54. p. 6. Judex eum pro debitis creditori tradere debet, ad operas faciendas, VEL ad includendum eum compedibus &c. Coler. ad proc. exec. P. I. Cap. III. n. 160. ut ipsum VEL in compedibus & vinculis ligatum & inclusum teneat, VEL ejus operis & seruitiis tamdiu utatur, donec aut ex taxatione operarum item vinculorum, aut aliter satisfiat creditori. Item P. I. Cap. III. n. 169. hoc repetit. Imo ibi scribit: ad eundem modum si creditor elegerit privatam carcerationem personæ,

sonæ, ita ut eum in compedibus potius detinere velit, quam ejus operis uti, tunc etiam in singulos dies æstimatur ista carceratio, ad instar operarum, quas debitor præstare potuisset, & ita carcer facit quotidie decrefcere summam fortis vel debiti. Ejusdem opinionis fuerunt veteres Domini Jenenses, ut patet ex præjudicio supra dict. Cap. V. §. II. allegato :

Damit euch dieser euer Schuld- und Pachtmann entweder die Schuld abzuverdienen oder in Banden und Gefängniß abzusitzen in die Hände gegeben werden möge, worauf er sodann jeden Tag an seiner Schuld so viel mit seinen Dienst oder Arbeit verdienet oder mit dem Gefängniß absetzet &c.

Unde Theodoricus in criminal. Cap. X. n. 13. Secundum Jus Saxonicum debitor, qui non solvendo est, creditori ad manus datur, ut VEL eum in carcerem detrudere, VEL ad serviendum & operas præstandas cogere possit, ita tamen ut singulorum dierum incarceratione, & operarum præstatione, debitum minuatur, imo idem d. l. n. 14. hunc carcerem privatum appellat publicum in verbis: Istius carceris publici tedium &c. nescio quo novo errore, & forte ex casu speciali, quo debitor in foro Saxónico communi debitorem addictum incarcerandum judici tradiderit, de quo loquitur Carpzov P. II. Const. XXII. Def. 8. Cum in foro Saxónico Electorali satis certum sit, quod debitor carcerem publicum, den Schuld- Thurn, sustinendo, debitum non minuat. Carpzov. ibid.

§. LIX.

Certius vero est, quod Casus ille Carpzovii, debitorem a creditore judici incarcerandum tradi posse, in foro Saxónico communi admitti non possit. Nam Jus Saxonicum illum plane ignorat. Unde etiam veteres Domini Lipsienses in sequentibus præjudiciis eum rejecerunt:

An den Rath zu P. Daß ihr euren Bürger, so zu bezahlen

zahlen unvermögend nicht schuldig seynd auf Ansuchen seines Gläubigers gefänglich einziehen, sondern, wo es gesucht wird, so wird er gedachten seinen Gläubiger, den er mit Bezahlung oder Bürgen nicht zufrieden stellen kan, nach Sächs. Rechten geantwortet, ihn zuhalten gleich seinen Gefind. B. R. W.

An Hans E. Herrn zu L. Anno 1551. Mens. Jan. Wo E. G. Bogt, davon die Frage meldet, nicht zu bezahlen hat, mag auch nicht Bürgen setzen, so möchte ihn E. G. vermöge Sächs. Recht gleich ihren Gefinde halten 2c. anders haben ihn E. G. nicht zu peinigen, noch im Gefängniß zuenthalten. B. R. W.

§. LX.

Ceterum! errantes utriusque generis se fundant in glos. Weichbild Artic. 27. §. Ihr sollet wissen, vers. fin. juncta ibi marginali additione litera C. in verb. Mit Gefängniß siset einer seine Schuld ab. Et notat Regulus in suo processu judiciario Cap. CIII. n. II. vers. aber nach den Sachsen-Recht. Verum in glossa d. I. verba sunt:

Hett aber der sein Guth betrüglich zubracht, so möchte der Gläubiger den Schuldiger wohl spannen mit einen Fesser, doch daß es ihm nicht schad zu seinen Leib, ut C. de his quæ in fraud. credit L. fin. Und so soll auch solch Gefängniß ein End nehmen, und das ist darbey zu vernehmen, daß er spricht (und mit Arbeit) da meynt er mit, daß er ihm dienen soll, und man soll seinen Dienst schätzen, und an dem Geld abschlahen, und darum soll man keinen um Geld ewiglichen gefangen nehmen noch halten,

Ut C. qui bon. ced. poss. L. 2. Hic in margine posita sunt verba: Mit Gefängniß siset einer seine Schuld ab. Ex quibus patet glossam hanc, aut non recte intelligi dum compedes per carcerem exponit, & tamen solum quod per laborem debitum minuatur, declarat, aut si sensum habeat quem alii volunt, a Leg.

Legibus Saxonis, im Land-Recht und Weichbild, plane recedere, & e Jure Civili talia docere, quæ Saxonico directo sunt contraria. Articulus 27. Weichbild de carcere nil loquitur, & Artic. 39. Lib. 3. Land-Recht expresse talem carcerem prohibet: Will er ihn dann spannen mit einer Halben oder mit einen Fessel das mag er thun, anders soll er ihn aber nicht peinigen. Apparet hinc, quod verba illa marginalia: Mit Gefängniß siset einer seine Schuld ab, originem errori dederint, sed quis ea apposuit? quæ eorum autoritas? quilibet in suo codice talia apponere potest, ipsi glossæ contradicunt, utpote quæ per laborem tantum debitum minui statuit. Quanta iniquitas glossam, cujus autorem aut confirmationem nemo scit, textui antepone, præsertim etiam in aliis veritati & textui se opponentem, e. g. ibidem verba textus: Er soll ihn mit ihm führen, ob er ihn nicht behalten mag binnen Weichbild, illa exponit: Hinweg führen aus dem Gericht, das ist, aus des Richters Verwahrung. Regulum allegatum quod attinet, verba ejus sunt: So überantwortet ihn der Richter dem Gläubiger bey der Hand vor die Schuld, ut Weichbild Artic. 27. & Land-Recht Lib. 3. Artic. 39. Den Schuldiger zu seiner Arbeit zu gebrauchen, also daß die Arbeit geschähet und die Schuld dafür abgeführt werde. Denn man soll niemand um Geld ewiglich gefangen halten, ut in d. gloss. Weichbild Artic. 27. circa fin. in l. ob æs alienum C. de O. & A. Exinde liquet aut absurdissime hanc rationem denn man soll &c. præcedentibus, quæ non nisi de labore loquuntur, dari, aut Regulum detentionem debitoris apud creditorem, laboris ergo, carcerem nominare. Unde in sententia priori, quod Artic. 27. Weichbild non recte intellectus sit, confirmamus, & iterum e Jure Civili L. ob æs alienum. incongrue & ad confusionem Juris Saxonici huc tracta est.

S. LXI.

Novum hinc oritur argumentum ad probandam nocivitatem commixtionis Juris Saxonici clari, cum Jure Civili illuc non

M

qua-

quadrantis. Item apparet vera ratio, cur Jus Saxonicum propter additionem vocetur valde durum & crudele. Quod, ut magis elucescat, apponamus ipsa verba Coleri P. I. Cap. VI. n. 140. Ad eundemque modum, si creditor elegit compedes personæ, ita ut eum in manicis ferreis potius detinere velit, quam ad operas compellere, tunc in singulos dies æstimatur illa districtio, ad instar operarum quas præstare potuisset, si iis adhibitus fuisset, & ita attenuat etiam illa detentio in compedibus paulatim quantitatem debiti. Licet autem istud valde videatur durum esse & crudele, liberum hominem ita pro causa pecuniaria tenere ligatum, compedibus tamen, ex quo Lex provincialis ita scripta fuit, servanda est. Atqui falsum est prius, quod creditor addictum in manicis ferreis detinere aut incarcerare possit, per demonstrata. E. & posterius, quod Lex Saxonica sit crudelis. Et novum errorem committit hic Colerus alternativæ inhærens & statuens per verba Artic. 39. Will er ihn denn spannen mit einer Halben oder mit einen Fessel, das mag er thun, hoc loco carceris esse, & debitum minuere, contra clarissimum Textum, qui diminutionem debiti tantum per laborem fieri dicit. Permissum est creditori debitorem præfractum, qui non vult laborare, aut qui de fuga suspectus fieri cœpit, in compedibus & quidem tantisper detinere, donec operis & servitiis suis, vel alia ratione debitum dissolverit, biß er die Schuld loß gearbeitet, ut rectissime sentit Stammius de servit. person. Lib. 1. Cap. IV. n. 5. non vero detentio in compedibus quicquam meretur. Imo ipsi Saxonico Juri hæc Coleri assertio adversatur etiam in eo, quod illud præcise satisfactionem realem creditoris urgeat. Sed quæ restitutio debiti, quando creditor vinctum alere, & insuper detentionem ejus in vinculis pro pecunia accipere coactus sit? alimenta debitoris novum facerent debitum, & ita debitor hoc quoque sua detentione demereri deberet. Quis tandem finis, & quando fiet ejus restitutio in plenam libertatem?

§. LXII.

Facile persuasus forem, ut jam supra §. XLI. h. Cap. dixi, Potentissimum Saxonix Electorem ad constitutionem carceris publici, des Schuld-Thurns, ob hunc privatum carcerem, qui tamen tantum a doctoribus, licet magnæ autoritatis, fictus erat, motum fuisse. Carcer talis privatus, in quo multa injusta debitoribus fieri potuissent, pro pœna erat, & officio judicis quodammodo præjudicabat, citius igitur ad carceris publici constitutionem pœnalem, vti expresse vocatur, deveniri poterat, cum injustus ille fictus carcer privatus, in effectu etiam esset pœnalis, nam creditor pro sua pecunia nihil accipiebat. Itaque creditor non habebat, quod querularetur, & secundum bonam primam intentionem, a præstatione alimentorum & sumtuum erat immunis.

§. LXIII.

Labor vero, operæ & servitia deinde recipiunt suam æstimationem. Et sicuti in §. LVII. h. Cap. diximus, qualis labor debeat esse, ita secundum ejusdem qualitatem & quantitatem taxatio instituenda, secundum videlicet qualitatem artificii quod addictus didicit, vel aliter secundum robur hominis & opportunitatem temporis, attenta etiam ratione ætatis & valetudinis promissoris, item secundum consuetudinem cujusque regionis, quæ frequentatur in conductione operariorum. Unde videmus quod in diversis provinciis plus & minus constituitur mercedis mercenario in singulos dies, & hyeme quidem minus, æstate vero plus. Verba hæc sunt Coleri P. I. Cap. IX. n. 38. 39. ubi quoque apponit rationem dignitatis promissoris. (fortasse de pacto hujus, non de Lege loquitur) Sed cum Lex Saxonica ad operas & servitia præcipue respiciat, dignitas personarum nullatenus in considerationem venire potest, nisi quod ex quorundam operis plus pretii haberi possit quam ex aliarum. Et arbitrium judicis hic non aliter habebit locum, quam prævia &

attenta peritorum æstimatione, ac sicuti dictum, secundum regionis consuetudinem.

§. LXIV.

Ita præjudicium affert Husanus de homin. propr. Cap. IX. n. 30. verbis seqq.

Auf Supplication des gefangenen Schuldners D. eines wieder M. Creditorn andern Theils ist erkandt, daß genandter Supplicant und Schuldner seiner Haft billig entlediget, und dargegen seinen Creditorn M. vor seine bekentliche Schuld zum Pfande an die Hand überantwortet und geliefert wird, ihm M. gleich wie ein ander Tagelöhner oder Gesinde zu arbeiten, dargegen ist M. schuldig ihn D. mit nothdürftiger Speißung gleich seinen Gesinde zu unterhalten, ihme auch noch täglich darzu 2. fl. lübisch zu Lohn zu entrichten, oder an der Schuld - Summe abzurechnen, biß so lange D. die ganze Schuld loos und abgearbeitet haben wird. Es stehet auch M. frey, sonderlich da er sich befahret, daß ihm D. entlaufen möchte, ihn ziemlicher massen in Hälften oder Fessel zu spannen, doch sonst mit einiger Peinigung oder Beleidigung an seinen Leibe oder Gesundheit mit nichten zu beschweren. W. R. W.

Nec hic est quæstio, quid quotidie debitor operis suis mereri possit, sed quid mereatur. Quapropter aliud præjudicium taxatorium, quod Theodoricus in Crimin. Cap. X. n. 14. habet, adducere supersedeo, dum inibi carcer pro debito admissus, & nisi alimenta deducantur, quod non expressum, æstimatio ejus, loco laboris, plus justo, æquo & consuetudinario fuit.

§. LXV.

DONEC PRO DEBITO. Debitum uti supra §. III. h. C. diximus, debet esse clarum, quod amplius negari nequit, vel ex confessione pura debitoris, quæ judicato non habet opus, vel

vel e re judicata, quodque (vid. supra §. XLV. h. Cap.) omnes exceptiones siue contra id ipsum, siue executionem ejus excludit, ex quacunque tandem causa ortum sit.

§. LXVI.

Sed an propter usuras quoque addictio debitoris locum habet? Romanos antiquitus hoc statuisse apparet supra ex §. XVII. Cap. II. ubi de fœneratoribus dictum. Et ob generalitatem textus: Die Schuld gelten, videtur quod sic, id quod præprimis in usuris promissis ac licitis, & multo magis quæ loco alimentorum sunt, habebit locum, nam promissa cadunt in debita, & creditor qui mutuum dat, sub repromissione usurarum a mutuante facta, non solum id quod promissum est, verum etiam quod de jure, quia ex proprio usu suæ pecuniæ idem habere poterat, quærere potest, petit. Alimenta vero cum ad sustentationem vitæ pertineant, cum hujus jactura alteri remittere dementiæ foret. Nec obstat, quod im Länd-Recht de usuris nihil expresse dispositum (ipse enim confiteor, in Artic. 58. Lib. 2. per percepta, seu ut in editione Zobeliana, pensiones monetarum, usuras proprie seu satis clare non posse intelligi, nam de promissione debitoris, & hodierno usu maximo pecuniarum idem jus nil scivit,) satis est in eo expresse ordinari, quod debitor ob debita debeat addici, jam vero usuras promissas, & quæ loco alimentorum sunt, vera debita esse abunde notum est. E. Mollerus quidem ad Const. Elect. 22. n. 9. P. II. scribit: usuras in hoc casu, ut nempe debitor incarceretur, non considerari, etiam Wesenbecio teste, sed nec hoc ullatenus probatum, nec a carcere publico, de quo Mollerus cum Wesenbecio loquitur huc facile trahendum. (Vid. quoque Carpzov. P. II. C. XXII. Def. 9. ubi contra suas rationes satis prægnantes Wesenbecio & Mollerus concedit debitorem possidentem tot bona mobilia, siue immobilia, ex quibus sortes solvi queant, propter solas usuras, de quibus forsan creditori minus satisfieri possit, carceri haudquaquam mancipari, quippe quod hæc alias odiosissima habeantur.)

tur.) Per incarcerationem debitoris enim creditor ne mutuum aut debitum principale quidem consequitur, per additionem autem illud consequi potest. E. & accessorium nempe usuras. De usuris ex mora idem statuendum erit, quod de promissis, præsertim si creditor ex earum retentione damnum patiatur, aut id amittat, quod aliter habere potuit, aut illarum alimentorum loco sint. Nec obstat Artic. 43. Lib. 3. Land-Recht. Nam non de interesse seu usuris loquitur, quasi debitor morosus has præstare non debeat, sed expresse de multa, ita quoque glossa germanica ibidem id declarat, & sub verb. Er bleibt es ohne Schaden &c. Er, der seumige Schuldner, richtet aber den Schaden, den jener, Gläubiger, davon genommen hat. Et quid de Expensis? Cum creditor has pro debitore solvere teneatur, cum novo suo incommodo, merito additionem hujus propterea desiderat, & ex ejus laboribus suum repetit, tanto magis, quod de jure creditori licitum sit, de iis quæ particulariter solvuntur, prima in usuras & expensas, reliqua in sortem computare.

§. LXVII.

Per confusionem erroneam carceris publici & Juris Civilis, cum Jure Saxonico & ejus additione, Colerus etiam adductus est, ut Cap. IX. n. 40. P. I. scripserit: Et quicquid hujus acquirit dietim creditor ex operis debitoris, hoc de die in diem extenuat sortem principalis debiti, allegat e Jure Civili Baldum in L. 1. n. 5. Cod. de oper. libert. & L. fin. n. 5. Cod. de Capt. & postlim. revers. L. 1. & 2. C. de pigner. act. Quos textus, an recte solummodo ad debitores in carcere publico applicari possint, disquirere hic non opus est. Verum Textus Saxonicos hic adducere non licet. Land-Recht Lib. 3. Artic. 39. plane nihil de hoc dicit, Artic. 27. Weichbild etiam nil de hoc habet, & in ejus glossa sub verb. Ihr sollet wissen &c. in fine verba sunt: Man soll seinen Dienst schazen, und an den Geld abschlahen, ubi usura & expensa non excluduntur.

§. LXVIII.

§. LXVIII.

SIT SATISFACTVM. Plenaria hic requiritur satisfactio, ante quam effectus additionis nullo modo cessant, nec hic intervalla admittuntur. Notanda sunt verba dict. Artic. 39. Landrecht:

Läßt er ihn looß gehen oder entläßt er ihm sonst, damit ist er des Geldes nicht ledig, dieweil er ihm nicht vergolten hat, und die Bezahlung auch nicht vollbringen kan, so ist er immer sein Pfand.

Textus latinus est: Et si effugerit vel eum dimittat, propter hæc non est a debitis nondum persolutis liberatus, quamdiu debitorum solutionem nequiverit comprobare. Igitur si debitor dixerit, se laboribus suis debitum exantlasse, probatio ipsi incumbit. Et cautela erit non solum pro creditore, sed etiam, & quidem præcipue pro debitore, ne novam computationis litem incurrant, mox ab initio in pretio laboris quoditiani convenire, aut taxationem ejus judicalem, modo supra §. LXIII. h. Cap. præscripto, procurare, singulosque dies aut hebdomadas, in quibus labor factus est, certis libris inscribere & viceversa subscribere. Ceterum sicuti pluris interest debitoris, quam creditoris, laborem & operas taxari, quoniam sine hac taxatione nunquam aut certe difficulter certum fieret, an satis pro debito laborasset, imo omne id, quod ad solutionem & ejus modum pertinet, debitor procurare debeat; ita non dubitandum, debitorem sumtus hujus taxationis ferre debere, quemadmodum etiam, si bona ejus taxata creditori addicuntur, huic expensæ taxationis neutiquam incumbunt.

CAP.

CAP. VII.

De Processu Additionis Saxonicae.

§. I.

AN actio instituta ex d. Art. 39. Land-Recht, & Cap. XXVII. Weichbild pro criminali an pro Civili habenda sit, dispiciendum est. Et criminalem non esse arguitur a definitione ad definitum, quod argumentum est permissum. Everhard. in top. loc. a definitione. Sed definitio criminalis causæ est, de jure communi, quando agitur ad pœnam corporalem vel pecuniariam fisco applicandam. Jas. in rubr. C. de judic. Dec. in rubr. extr. eod. de jure vero Saxonico dicitur causâ criminalis, quando pœna corporalis infligitur: Was an Haut und Haar oder was auf Leibes-Strafe geflaget wird, Artic. 68. Lib. 1. Land-Recht. Neutrum autem hic fit, nec enim debitor corporaliter nec pecuniarie punitur, nam etiam in servitutem (improprie dictam) loco pignoris traditur, &, ut loquitur textus in d. Art. 39. Der Gläubiger soll ihn haben als ein Pfand vor die Schuld; ratione tamen servitorum & operarum causa criminalis dici non potest. Sed cum sit causa status, in quo quis redigitur ad quandam servitutem, ideo refertur hæc actio inter actiones præjudiciales saltem utiles, de quibus textus loquitur in §. præjudiciales de act. Actio enim præjudicialis est, quæ respicit statum personæ, scilicet servitutis, filiationis, ingenuitatis, ut ibi traditur & habetur per Marant. de ord. jud. dist. 20. p. 4. f. m. 256. Eadem actio pertinet ad titulum de Cap. diminut. Est enim minima capitis diminutio, quando civitas & libertas retinetur, sed tantum quis alieno juri subjicitur. §. minima. de Cap. dimin. Quare non sequitur: Debitor in servitutem creditoris tanquam pignus redigitur. E. causa est criminalis. Negatur consequentia. Nam quia solummodo pignoris loco est, & ita alieno juri subjicitur, propte-

propterea statum capitis diminutione mutat, & incidit hæc actio inter præjudiciales, quæ minime criminalibus poterit accenferi. Atque ita ex definitione causæ criminalis hujusmodi actio præjudicialis pro criminali non est habenda. Sed alias reputatur causa magni præjudicii, ob mutationem status personæ. Et hujusmodi actio præjudicialis non est personalis, ut videtur sed potius realis, pertinet enim ad rem seu statum, qui personæ inhæret, ut concludunt gl. Aretin. Jas. & alii in d. §. præjudiciales. imo aperte decidunt hunc casum Faber. Jas. & alii in d. §. præjudiciales. ubi generaliter concludunt, quando quis agit pro jure in alicujus persona, sive ex jure, sive ex statuto, aut consuetudine, tunc tali agenti competit utilis actio præjudicialis, jurib. & rationib. ibi per eos. Sed in casu nostro creditor agit ex jure municipali ratione juris sibi attributi. Ergo sequitur optima consequentia: quod sit actio præjudicialis utilis, & per consequens neutiquam est criminalis. Actiones enim præjudiciales non censentur criminales. §. præjudiciales. sed potius juxta commun. opin. reales, ut supra dictum est. Hæc Humanus de homin. propr. Cap. IX. n. 35. seqq. Et si omnia non placuerint, quilibet alias sibi poterit formare cogitationes theoreticas. Nos parum sumus solliciti de nomine hujus actionis, præsertim in quantum e jure civili huc trahi vult, sed tantum rem aut actionem ipsam ex textibus Juris Saxonici expendamus.

§. II.

Cavendum igitur est, ne actiones, quibus debita ipsa, quæcunque tandem sint, petuntur, cum actione ad additionem, aut confundamus, aut inepte jungamus, aut nimis a se invicem separemus. Inepte confunduntur, si in iisdem libellis, in quibus actiones ad consequenda nostra debita (generalissime hic loquor, cum debitorum genera sint innumera & propterea ad additionem agi possit) proponimus, statim additionem debitoris, quia hic non sit solvendo, desideremus, nam eo tempore debitum adhuc non est clarum, quale tamen esse debet,

N

facile

facile etiam potest fieri, ut nobis injungatur probatio, quod debitor non sit solvendo, a qua alias liberi sumus, & si per liquidum postea factum a debito libellato quid detrahatur, indeque debitor pro reliquis sit solvendo, loco additionis expectanda nobis erit a debitore actio injuriarum. In summa plane intempestiva hæc est petitio, cum ante liquidum verum de additione nil sit cogitandum. Nimis autem hæ actiones a se invicem separantur, si credamus in omnibus casibus peculiares propter additionem proponendos esse libellos, & processus singulares formandos.

§. III.

Pro inveniendi itaque vero procedendi modo ante omnia distinguendum erit inter debitores malæ famæ, & vitæ, de fuga suspectos, fraudulentos, & de quibus omnibus notorium, quod solvere non possint, & inter tales qui quodammodo possessionati sunt, & quibus jam dicta vitia & defectus non inhaerent aut obstant.

§. IV.

De prioribus legenda sunt, quæ Cap. præced. §. XXIV. seqq. diximus, & quæ hic repetere non lubet, ne actum videamur agere. In summa talis debitor ad petitionem nudam creditoris sive verbalem sive in literis factam incontinenti, etiam realiter, præstitis quæ §. XXVIII. d. C. præced. scripta sunt, citari, & si debitum confiteatur, statim addici potest.

§. V.

De posterioribus aliud quodammodo dicendum, nam realiter citra metum actionis injuriarum vix poterunt citari, præsertim cum apud hos spes sit producendi fidejussores, & interdum majores eorundem facultates sint, quam notum est, indeque solutio fieri possit.

§. VI.

§. VI.

Spatium temporis, quod citatio ad utrosque debeat continere, nusquam in Jure Saxonico definitum est, & sicuti veteres Saxones terminos Saxonicos aut alios in hac materia ignoraverunt, ita nec hodiernum illos attendendos esse, certum est. Arbitrio judicis igitur hæc definitio temporis relinquenda, qui illam magis coarctare quam dilatare debet, pro ratione circumstantiarum, quas creditor pro festinatione proponit, quales sunt metus dilapidationis, contractionis plurium debitorum, fugæ &c. quibus neglectis judex facile ad interesse actoris teneri potest.

§. VII.

Citatio fiat, uti jam dictum, sive per literas, sive per verba, dummodo causam ob quam debitor citatur, quod nempe hic vel ille actor, hoc vel illud debitum a citato quærat, in se contineat, & per nuncium juratum decenter insinuetur.

§. VIII.

In termino præfixo debitor aut se sistit aut non se sistit. Et ratione comparitionis monendum, quod hæc per procuratorem aut mandatarium, licet speciali mandato ad omnia munitum fieri non possit, sed debitor in persona, quo etiam citatio dirigenda, comparere debeat. Movet me (1.) quod in procuratore addictio exequi non possit, quæ tamen, uti infra monstrabimus, in continenti & in eodem termino fieri debet, & (2.) quod in Jure Saxonico de procuratoribus perpauca aut nihil sint cognita, nam Artic. 63. Lib. 2. & Artic. 60. Lib. 1. Land-Recht, aperte de advocatis & advocando loquuntur, quæ multum differunt a procuratoribus & procurando. Hinc etiam in Ord. Proc. Elect. Sax. statutum: *Daß der Debitor persönlich erscheine*, ubi Ziegler: non igitur hoc casu admittitur mandatarius, ne quidem cum mandato speciali, quia fieri potest, ut illico ad carcerem deveniatur.

§. IX.

Igitur si debitor in persona se sistat, creditor ab illo pro natura & circumstantiis suæ actionis aut quærit recognitionem documentorum, in quibus debitum expressum, aut confessionem puram debiti, aut, ut secundum rem iudicatam solvat. Si non recognoscat, aut non confiteatur, procedendum contra eum secundum ordinem, donec debitum fiat liquidum, (attentis tamen hic omnibus quæ de debitore malitioso aut de fuga suspecto supra late diximus) & tunc ad nostrum processum revertitur. Si vero recognoscat, aut confiteatur pure, nec habeat exceptiones sole meridiano clariores, solutionis aut compensationis, creditor solutionem petit, tunc debitor, quod solvendo sit, monstrare, aut solvere, aut fidejussoribus (de quibus quales esse debeant, bene vide §. XLVIII. Cap. præced.) cavere in continenti debet. Itaque contra debitorem, quod non sit solvendo præsumitur, quam præsumptionem sua probatione statim apparente elidere obstrictus est, de quibus omnibus Lector videat §. XLVI. & XLVII. Cap. præced. Deficientibus tandem solutione ac probatione, quod debitor sit solvendo aut fidejussoribus, debitor statim creditori addicendus venit.

§. X.

Quid si debitor in iudicio dicat, sua bona, pignora aut fidejussores pro debito esse sufficientia, creditor vero hoc neget, & res ita comparata ut dubitari possit? cum hic taxatio fieri debeat, merito officium iudicis intervenit, quod taxet & ita quæstionem decidat. Weichb. Art. 27. in gloss. in verb. und dis liegt denn 2c.

§. XI.

Apparet hinc, quod documenta quæ negari non possunt, & res iudicatæ proximam ad additionem aperiant viam. Et contra eos qui solvendo sunt, aut pignora dant, aut fidejussoribus

bus cavent, ac in hoc ultimo casu contra fidejussores ipsos, de Jure Saxonico tali modo proceditur, ut illis detur spatium 14. dierum, Artic. 5. Land-Recht, Lib. 2. & Artic. 91. Weichb. quo effluxo fit executio in bona.

§. XII.

Sed annon etiam debitori, qui non solvit, nec quod sit solvendo demonstrare, nec pignora dare, nec fidejussoribus cavere potest, hoc spatium 14. dierum concedendum? Affirmant hoc DD. Saxonicæ communiter, sed iterum erronee. Fundant se in Artic. 5. Lib. 2. Land-Recht, ubi verba:

Uber 14. Nächte soll man Schuld gelten, die man vor Gericht bekennet oder gewinnt. Et in Artic. 91. Weichbild Welch Mann den andern um Schuld beklagt, und gewinnt er die mit Noth-Recht, dieser muß sie gelten desselben Tages, und muß dem Richter darzu wetten, wird auch ein Mann also beklagt um Schuld, und bekennet er der, so soll er sie binnen 14. Tagen gelten, giebt er sie nicht, der Richter hat sein Gewalt daran gewonnen, so soll er ihm denn wieder gebieten zu gelden in 8. Tagen, denn über drey Tag, denn über zween Tag, denn über eine Nacht, wie dick er das bricht, also oft hat der Richter sein Gewet daran, giebt er denn des Gewets nicht und der Schuld auch nicht, er bekümmert ihm sein Gewer, und damit zwinget er ihn, durch Urtheil und Recht, daß er muß gelten (die Schuld und das Gewet) hat er der Gewer an eigenen Gut auch nicht, er thut ihn in sein Bann, so mag man ihn den aufhalten (wo man ihn ankommen) für das Geld und für das Gewet.

Verum palam est hos textus de illis debitoribus, qui sunt solvendo, tantum loqui, alias textus in Artic. 39. Lib. 3. Land-Recht & Art. 27. Weichb. qui in eadem generalitate loquuntur, iis contradicerent; Et nihil absurdius excogitari posset, quam illi spatium temporis ad solvendum concedere, qui, quodolvere nullo modo possit, confessus aut convictus est. Nil clarius quam textus

Weichbild Art. 27.

Wird aber ein Mann um Schuld beklaget, die er selbst bekennet, und hat er Erb binnen dem Weichbild, das besser ist den die Schuld, er mag sich wohl damit ausbürgen bis zu den **nechsten Tagding**. Hat er aber kein eigen nicht, so muß er Bürgen setzen, hat er der auch nicht, man antwort ihn jenen bey der Hand.

E. qui non habet, unde solvat, neque potest cavere bis auf den nechsten Tagding (en 14. illos dies) addicitur. Ipse textus in Artic. 91. Weichbild hoc confirmat:

Welch Mann den andern um Schuld beklagt, und gewinnet er die mit Noth-Recht, dieser muß sie gelten desselben **Tages** / und muß dem Richter darzu wetten.

Quid vero Noth-Recht? explicata est hæc vox in vocabulario editioni Heynitzianæ Sachsenspiegels annexo: Noth-Recht heisset das da eine Sache öffentlich Recht ist, und man einen doch ins Recht dringet h. e. ubi debitor ob debitum liquidum interpellatus non solvit, & per hoc creditori necessitatem imponit contra eum in iudicio ob id agendi, talis debitor debitum in ipso termino, quo clarum factum solvere debet aut addicitur. His declaratis non quidem obstricti essemus dicere quid reliquus textus dicto loco sibi velit, hoc tamen notandum, quod cum totus Articulus duos casus distinctos proponere velit, quorum primus jam dictus noster est, alter illorum necessario aliud quid indigitare velit ac debeat, nempe quod debitor confessus in ipso confessionis termino, pro tali, qui solvendo esset, tenebatur, postea vero acceptis 14. diebus ad solvendum, fugit, quod quoque verba: Er bekümmert ihm sein Gewehr h. e. sein rechtmäßiges Eigenthum, x. Er thut ihn in Bann, innuunt.

§. XIII.

Denuo glossa addict. Artic. 91. Weichb. dum jus civile perverse immiscet dicto modo errandi dedit occasionem, ejus verba sunt: Doch die Recht sprechen, wenn der Mann eines Gelds bekennet

besennenet, so soll er es zu Hand leisten, das meynet er aber doch über 14. necht, ut ff. de solution. L. quod dicimus. Quæ, qualis, quanta? quis glossatori dedit potestatem contradicendi ipsi Legi, aut illi nasum cereum affingendi, aut eam per Jus Civile corrigendi?

§. XIV.

Ad nostram sententiam fulciendam pertinet quoque modus pronunciandi veterum Lipsiensium, quem adducit Colerus in Proc. exec. Cap. III. n. 162. Und wird der Schuldner dem Gläubiger *Stracks* an die Hand gegeben, mit ihm nach Sachsen-Recht zu gebahren. Et si quis velit hoc ita intelligere, ac si particula *stracks* tantum eo fine posita sit, ut cessionem bonorum, de qua ibi Colerus loquitur, excludat, facile mutabit sententiam perpendendo, quod si debitor cessione bonorum, quæ debitum non explent, additionem quæ fit incontinenti post debitum confesum declinare non potest, multominus hoc poterit & spatium temporis desiderare, ubi plane nihil in bonis habet.

§. XV.

Itaque ea, quæ supra §. X. Cap. VI. diximus: Si debitoris bona omnia non adæquent debitum, vel forsan offerantur in supplementum res inutiles futuræ creditori, quæ pro nullis sunt habendæ, tunc demum quoad residuum succedat addictio debitoris, non aliter volumus intelligi, quam eo de casu, quo creditori bona debitoris pro sufficientibus declarata, sed postea talia inventa non sunt, quod sæpius etiam evenit, quando exactio a creditore in hypothecas petitur & postea hæ pro debitis non satisfaciunt, quo apprime collimat præjudicium Lipsiense ibi allatum. In eo casu vero, quando statim ab initio, ubi debitor in termino ipso solvere jussus, bona sufficientia offerre non potest, addictio personæ debet fieri, & quoad bona oblata, nisi creditor ea secundum æstimationem debitoris in solutum accipere velit, processus subhastationis institui, interim addictus pro reliquis laborat & eo citius pro debito satisfacit. Hinc quoque Zieglerus

lerus ad Ord. Proc. Sax. Tit. 52. p. 240. scribit : Bona creditoribus sunt adjudicanda , non obstante quod debitor incarceretur , cum per incarcerationem debitor non liberetur , sed obligatus maneat. Ubi etiam incarcerationem debitoris præponit , adjudicatione ejus bonorum insufficientium reservata. Atqui carcer publicus, *der Schuld-Thurn*, surrogatus est in Saxonia additioni, per supra deducta.

§. XVI.

Verum opponi posset, quod hoc periculosum foret debitori, cum forte bona per subhastationem majori pretio venderentur, quam creditor putarat, & interim dum hoc expectetur & evenire possit, debitor plus laboris suscipere teneatur, quam ad delendum debitum necesse sit. Ast jam supra §. X. diximus, in dubio taxationem judicis oblatorum bonorum intervenire debere, hinc patefiet, an reliqua magnam aut mediocrem, an vero minimam faciant summam, si illam, additio differri nequit, si hanc, judex merito creditori dilationem additionis persuadere conabitur, ne ipse se periculo novæ litis, imprimis injuriarum, quod ultra tempus debitorem ad laborem adstrinxerit, committat. Tamen creditor ad hoc cogi nequit, nam contra Legem Saxoniam, quæ additionem debitoris, qui non plene est solvendo, indistincte & statim post ejus confessionem, jubet, infractio ob pessimas consequentias non connivenda, neque impossibile est creditori, per remedium dictum, nempe taxationis judicialis, aut aliter, computationem facere, quæ nec ipsi periculosa sit nec debitorem gravet. Aperitur quoque debitori campus evadendi & fugiendi, dum nudus, sine bonis, e judicio dimittitur, nil amplius habet de quo vivat, & additionem indubitam prævidet. Et præsertim nostris temporibus hoc maxime nocivum foret, ubi e. g. qui miles fit, contra justitiam injustissime tutus est, neque aliis remediis juris contra eum datur locus, uti quotidie videmus. Ceterum si legalis necessitas obstringeret creditorem, ut bona debitoris non sufficientia post taxationem

tionem judiciale, adhibitis rerum peritis, conscientiosam statim in solutum acciperet, omnis incertitudo & difficultas computandi ratione reliquorum, imo, tam in favorem creditoris quam debitoris, sumtus subhastationis, & longus temporum tractus cessarent, nec, cum pretio bonorum deducto, mox ab initio sciamus, quid restet debitor, addictio ejus differenda esset.

§. XVII.

Quomodo addictio fiat, jam supra §. LVI. Cap. VI. diximus. Hoc adhuc monendum, quod judex imploratus creditorem contra debitorem addictum refractarium omni sua vi juvare debeat, nam alias Lex & judicium prostituerentur, & creditor in vanum egisset. Expensæ vero quas refractarius causatur, iterum in debitum suum imputantur, per ea quæ diximus supra.

§. XVIII.

An leutationi, appellationi, restitutioni in integrum, detur contra additionem locus? quaritur, & negatur. Absurdissimum enim esset, præsupposito quod debitor non sit solvendo, in ludibrium fidei & veritatis creditorem circumducere, cum alias etiam in processu executivo, ubi omnia clara, talia remedia juris prohibita sint, licet, proh dolor! hodie in multis locis cum maximo reipublicæ damno admittantur, ex absurdo principio, quod respectus principis, cujus, aut superioris Leges hæc remedia tamen prohibent, semper attendendus sit, & licet postea rejiciantur, tamen interim patitur justus, & fides publica evanescit. Adstipulatur nobis Ziegler ad Proc. Elect. Saxon. Tit. 52. p. 240. nullo admissio remedio suspensivo, imo ipse § da er aber 2c. dict. tit. in verbis expressis: Ohne Leuterung und Appellation, welche in dem Fall nicht statt haben sollen. De carcere publico hæc quidem dicta sunt, sed sæpius monuimus, hunc carcerem esse surrogatum additioni, & surrogatum sapere naturam ejus cui surrogatum est.

§. XIX.

Incongruum autem aliquibus videri potest, me talia proponere, quæ hodierno usui, etiam in foro Saxonico, ratione processus executivi sint contraria. Non nego hoc. Sed dum processum additionis describo, qui plurimis tam incognitus est, quam materia additionis ipsa, cum plane separatus sit a reliquis processus executivi speciebus, fatius esse puto, claram Legem & veritatem sequi, quam cum earum dispendio falsa veris miscere. Nihil in hac elaboratione ante oculos habui, quam debitorem qui non est solvendo, & quod hic addici debeat, inde qui regulas processus executivi contra debitorem, qui solvendo est, huc trahere volunt, maxime errant. Indubitatum porro est, illas Leges quæ ad fidei conservationem & promovenda commercia tendunt, alias quæ contra hunc scopum sunt, & retardationem iustitiæ admittunt, antecellere. Ast ubi spes solutionis deficit, nonne quælibet retardatio contra Legem, qua satisfactionem, ex persona, hac illæsa, consequi possum, perniciosissima & damnanda erit? Errant igitur non solum illi, qui in §. præced. XII. etiam debitoribus, qui non sunt solvendo, spatium 14. dierum concedunt, sed etiam multi cum Jacobo Schulzio, qui ad Modest. Pistor. quæst. 110. n. 45. scribit: quod hodierna consuetudine 14. dies ad solennem illum terminum Saxonicum, nimirum sex septimanas & tres dies redacti sint, tanto magis, quod & hunc debitoribus qui non sunt solvendo competere putent. Sed statim subjicit n. 48. Schulzius. Hoc itaque durante termino, quamvis, ut dixi, debitum sit liquidum, attamen relaxari potest debitor, si satisdet. Text. est in Artic. 27. Weichb. §. wird aber ein Mann um Schuld, versch. hat er aber kein eigen, & Text. Art. 5. ibi glos. nova Zobelii sub lit. H. Text. Artic. 39. in pr. ibi: noch Bürgen sehen, 10. Lib. 3. Land-Recht pro quo facit, quod tradit Bart. in L. universa n. 2. ibi: & ideo quando per statuta &c. C. de precib. Imp. offeren. ubi dicit, quando per statuta terrarum conceduntur dilationes ad solvendum, tum
interim

interim debitores fatisdare debent. Et subnectit n. 50. quod si fidejussorem non inueniat debitor, tum ad manus datur creditoris. Ex quibus sequitur, quod debitor, si solvere iussus statim fatisdare non possit, arrestari debeat, si vero fidejussorem non inueniat, addici, quod ultimum verum est, si ita intelligatur ut addictio statim post agnitum liquidum fiat, prius vero, quod tum demum debitor addicatur, si arrestatus sit & in spacio termini Saxonici fidejussores inuenire non possit, aperto falsum & contra ipsos Textus a Schulzio allegatos. Nec cuiquam licitum est a Lege recedere. Si vero per novam Legem constitueretur, debitori confesso aut convicto terminum 14. dierum (quem etiam ordinat. Proc. Elect. Sax. Tit. 52. in verbis: Einen förderlichen Termin zum längsten auf Bierzehn Tage 2c. contra incarcerandos ponit, ubi Ziegler: *Longior terminus ideo non requiritur, quia jam debitum liquidum presupponitur, & intra quatuordecim dies de facultatibus suis sufficienter deliberare potest debitor*) ad solutionem, aut fidejussores exquirendos concedi, interim autem illum in arresto teneri, & post effluxos 14. dies, si nec solutio fiat, nec fidejussores adsint, addici, talis Lex adeo injusta non foret.

CAP. VIII.

De affinibus additionis Saxonicæ.

§. I.

ORdinatio Processus Saxonica Isenacensis de Anno 1702. titulum 29. habet: Wenn und wie ein Schuldner dessen Gläubiger an die Hand zu geben. Ejus §. I. loquitur de debitore, qui non est solvendo, nec causas habet propter quas illi indulgendum. §. II. requirit debitorem excussum & malitiosum. §. III. disponit de termino 14. dierum & personali debitoris comparitione.

tione. §. IV. plane discedit a Jure Saxonico communi, & malitioso quoque debitori, quando pro excusso habendus, permittit ut acta ad sententiam consequendam transmittantur. §. V. positiones partium admittit, transmissionem actorum repetit, Leutationem, appellationem & probationem ordinariam rejicit. Notabilia tamen ibi sunt verba: Weil aber zu besorgen, daß der Schuldner, indem ihm obgedachter massen ein Termin angesetzt wird, austreten möchte, so mag der Richter ihn, auf des Gläubigers Ansuchen und Gefahr, nachdem sichs zumahlen befindet, daß demselben nicht viel zu trauen, verfestigen und anhalten, und gleichwohl alsdann den Termin für sich gehen lassen. §. VI. Debitori in termino non comparenti & fugitivo capturam parat. §. VII. Creditori permittit, ut vel debitoris addicti operis utatur, vel eum in proprio vel in magistratus carcere teneat, biß er die Schuld absetze. §. VIII. Creditori indistincte alimentorum onus imponit. §. IX. Cautionem a creditore, qui cum debitore sub eodem judice est, requirit. §. X. Cessionem bonorum vetat. §. XI. In vilibus tantum non in privilegiatis aut æstimatis personis, nec in foeminis additionem permittit. §. XII. Addictis omnia honoris officia denegat. §. XIII. Notabilis est: Wir ordnen auch hiermit, daß wenn ein solcher an die Hand gegebener Debitor seine Schuld der Capitalien und Zinsen, mit Bürgen oder Pfanden genugsam versichern wird, er der Verhaftung erlassen werden soll. §. XIV. Hæc omnia dicuntur esse de Jure Saxonico communi, & strictam eorum observationem inculcat. §. XV. A creditore extraneo literas reversales sui magistratus, etiamque cautionem requirit, & subditis contra extraneum, qui in eo ducatu contraxit, ibique invenitur, additionem permittit. E quibus si cum illis quæ ex genuino jure, & Textibus Saxonis deduximus conferantur, facile apparebit, ordinationem hanc provincialem, quæ multa ex Tit. 52. ordinat. Proc. Elect. assumfit, longe ab additione Juris Saxonici communis distare, proinde illam tantum inter affinia locari debere.

§. II.

Ordinatio Provincialis Saxo Gothana de Anno 1667. P. II. Cap. IV. Tit. 24. p. 263. loquitur tantum de incarceratione malitiosorum debitorum & fallitorum, neque mentionem facit additionis ad manus, item dicit, quod si creditores in excusatione bonorum non providissent de alimentis debitoris, hic se ipsum alere debeat. Ordinatio provincialis Altenburgica P. II. Cap. IV. tit. 24. p. 317. notabile habet: Auch wollen wir keinen bösen falliten, so sich von anderer Herrschafft Bothmäßigkeit unter uns wenden will, wieder Willen seiner Gläubiger dulden noch vergleiten. Ceterum Ordinatio Processus Altenburgica per totum Cap. XX. part. I. Ordinatur: Wie Schuldner Dero Gläubigere in den Schuld-Thurn zu bringen, und was vor Process darbey zu beobachten. Scilicet de carcere debitoris malitiosi ibi sermo est, tamen in §. VII. dicitur: Wenn aber der Schuldner durch eingehohltres Urthel zum Schuld-Thurn condemniret, soll dem Creditori frey stehen, ob er sich des Debitoris Arbeit gebrauchen und ihm die Schuld abverdienen, oder ob er ihn vielmehr mit der Arbeit verschonen, und hingegen in Ketten und Banden halten, oder ob er ihn gar in der Obrigkeit Verwahrung bringen, und die Schuld absetzen lassen wolle. Paragraph. VIII. inprimis creditorem gravat: So viel die Alimenta und Unterhalt des in Schuld-Thurn sich befindlichen Debitoris betrifft, dieweil das Sachsen-Recht hierinne klahre Masse giebt, daß der Creditor den Debitorem mit Kost versehen müste, so lassen wir es auch darbey bewenden. Verum Jus Saxonicum commune carcerem publicum, imo & privatum ignorat, & Jus Saxonicum Electorale condemnatum ad carcerem publicum, ut sibi ipsi de alimentis prospiciat, regulariter damnat. Et totum hunc titulum perlegens iterum videbit, quod plurima ex Tit. 52. Ordin. Proc. Elect. Saxon. sint excerpta, & idcirco etiam hæc ordinatio inter affinia sit referenda.

§. III.

Ordinatio provincialis Saxo-Vinariensis de Anno 1589. aliud quid

und quid habet. Verba ejus in Tit. 21. hæc sunt: Um öffentliche, wissentliche und bekennige Schulden, die man auswertigen oder ein Unterthan dem andern pflichtig ist, solle der oder dieselbigen, so der Schulden bekentlich und geständig, auf des Klagenden Ansuchen gerwie- sen werden, innwendig Bierzehn Tage den nechsten, dem Kläger aus- richtunge zu thun, und ihn zufrieden zu stellen. Da aber solches in der Zeit nicht geschehe, soll man zwar vor allen Dingen den Gehor- sam brauchen, um dadurch die Leute zur Bezahlung anzuweisen, doch daß die Leut in der Ernden-Zeit darmit verschonet. Würde sich aber der Schuldner darüber ferner widersezig erzeigen, alsdann soll Ausgangs vier Wochen wieder den Beflagten um die bekentli- chen und geständigen Schulden schleuniglich und unwegerlich ver- holfen werden. Multa hic utilia moneri possent, sed ad nostrum scopum non pertinent. Neque hic sermo est, quod debitor ad carcerem publicum condemnandus sit pro debito, uti Posnerus in tract. de citatione reali Decis. 48. n. 24. putat, neque de de- bitore qui non est solvendo; Verum non de alio debitore, quam qui solvendo quidem, sed pertinax est, ordinatio loquitur. Nam quid prodest debitori, qui nunquam est solvendo, privilegium feriarum messium? Imo verba finalia hujus tituli: Alsdenn soll Ausgangs 4. Wochen wieder den Beflagten um die bekentlichen und geständigen Schulden schleuniglich und unwegerlich verholffen werden, declarantur per initialia Tit. seq. 22. Wenn auf ergan- gene Urthel oder sonst gestandene Schuld ein Guth verholffen wor- den, soll der Richter das verholffene Guth in der Gemeinde öffent- lich feil bieten und subhastiren. Mansit igitur & adhuc manet in hoc Ducatu dispositio juris Saxonici communis contra debito- rem, qui non est solvendo, ut nempe hic addicatur, neque ad- dictioni carcer publicus admixtus neque privatus, neque im- mixta quæ rem magis dubiam & inutilem, quam claram & pro- ficuam faciunt.

§. IV.

Sæpissime mentionem fecimus carceris publici fori Saxo-
nici

nici Electoralis, qui in Cap. XXII. p. 2. in locum additionis surrogatus est, diximus quoque in Tit. 52. Ordinat. Process. judic. Saxonici Elect. illius processum contineri, quem & multas commentationes in ipsum afferre non licet. Hoc solum monendum, quod Potentissimus Elector ex optima intentione, quæ in dict. Const. 22. p. 2. sub verb. Und nachdem wir zc. apparet, præsupposuerit carcerem publicum, qui nunquam finem habere queat, nisi debitum sit solutum, tanquam maximam pœnam, homines a contractione debitorum, quorum redditionem certo non sciunt, præ aliis remediis detertere posse. Laudanda quoque dispositio, quod debitor se ipsum in carcere alere debeat, sed hæc ultima hætenus tantis limitationibus suppressa est, ut raro aut nunquam appareat. *CREDITOREM QVOQUE CARCER PUBLICVS PLANE NIL IUVAT*, nam si creditor ab initio haberet, unde solveret, in carcerem se detrudi non pateretur, sciens quod ante solutionem inde exire non possit, & loco satisfactionis dictæ limitationes ratione alimentationis insuper illum sæpissime aggravant, indeque bona intentio legislatoris suum finem non obtinuit, cum multi homines sicuti pro brevi voluptate æternitatem cœli, ita pro voluptuosa aut improvida consumptione debitorum, quæ restituere non possunt, libertatem suam tradunt, insuper in eo confisi, quod, quia non habeant unde viverent, creditores otiosis alimenta impertire coacti sint.

§. V.

Si creditor commoveatur, ut debitori vel debitum remittat, vel gratiam faciat, quo casu pœna carceris publici cessat, Serenissimus Elector, ne talis debitor plane absque correctione abeat, in resolutione gravaminum provincial. novissima, Tit. von Justitien. Cachen zc. §. LXXIII. sub fin. in remissionem ejusmodi carceris quidem consensit, ut tamen alii ab ejusmodi vita malitiosæ prodigalitatis atque dilapidationis bonorum deterreantur, debitores pileum flavi coloris per aliquod temporis spatium gestare jussit. in verb. Gleichwohl aber sie zur guthwilligen remission

sion und zur Erlassung der Haft vermögen thete, auf solchen Fall er zwar auf freyen Fuß gestellet, iedoch eine zeitlang, nach des Ordinarii Judicis Ermäßigung, zur Anzeigung seines in Nachlässigkeit und Verschwendung geführten bösen Lebens, einen gelben Hut zu tragen, und andern seines gleichens besser als er hauszuhalten, ein Beyspiel damit zu geben, angehalten werden solle. Sed quis unquam talem pileum flavum videt? nemo vult esse malitiosus decoctor, & verbum: Nachlässigkeit, in hoc Textu plerique judices non attendunt. Et licet Berger. in Elect. disc. for. Tit. 52. obs. 2. & Martini in Analect. ad O. P. S. Tit. 52. §. 2. n. 196. scribant: in revisa ordinatione processus Saxonica de Anno 1699. Tit. 52. §. ult. ad accuratiorem observationem dictæ dispositionis noviter ordinatum esse: Als wollen wir gedachten Richtern hiermit insgesamt bey 100. Gulden Strafe anbefohlen haben, jedesmahl, so oft dergleichen Falliment sich eräugnet, hierüber zu halten, und angeregte Tracht an dergleichen Banqueroutirer ohne Ansehen der Person zu vollstrecken, wie denn auch im niedrigen Fall die Obrigkeit angeregte Strafe nicht aus der gemeinen Cassa, sondern aus ihren eigenen Mitteln und Vermögen entrichten, sowohl unsere Rechts-Collegia darauf allenthalben das Erkänntniß richten sollen. Verum hæc revisa ordinatio nondum publicata est. Et iterum nemo malitiosus decoctor aut bancruptor vult vocari, non præcluso adhuc campo per multas excusationes evadendi, & pro infortunato haberi.

§. VI.

Cum Jure Saxonico Electorali maxime convenit Jus Magdeburgicum, in ordin. Polit. Ducat. Magdeb. de Anno 1688. Cap. LIII. §. I. Da jemand der in unsern Herzogthum gesessen oder sich darinnen enthielte, wissentlich und vorsätzlich zu seiner Verschwendung so viel aufborgen, oder in andere Wege schuldig würde, daß man sich dessentwegen an allen seinen Haab und Gütern genungsam nicht erhohlen könnte, und seine Gläubiger wären zum Nachlaß oder auf andere Wege nicht zubehandeln, der soll auf Begehren oder Ansuchen

suchen eines oder mehr Gläubiger mit dem Gefängniß oder Schuld-
Thurn gestraft werden, biß er die Gläubiger annehmlich befriediget,
oder sich sonst mit ihnen vertragen und abgefunden, davon ihn denn
auch sonst keine zuläßige Cessio bonorum oder Abtretung der Gü-
ter, wieder seiner Gläubiger Bewilligung, entledigen und befreyen soll.

§. VII.

Similis constitutio in Lusatia deprehenditur juxta Ordinat.
Provinc. de Anno 1582. Tit. von denen die nicht zu bezahlen haben.
vers. So soll er mit Rath der Verordneten in Bestrickung genom-
men, und, ob er bey seinen Gläubigern keinen Nachlaß erhalten könn-
te, sie wolten auch sich in andere Wege nicht behandeln lassen, glei-
cher gestalt mit verordneten Rathe in Schuld-Gefängniß geleyet
werden, Item in Bavaria per Ordin. Proc. Tit. II. Art 7. & Tit. 13.
Art. 5. Manzius in patroc. debit. decad. 1. qu. 1. n. 97. seqq.
Regno Bohemiæ per Ordinat. Provinc. Ferdinandi II. lit. 2. G.
Art. 28. seqq. & lit. L. Art. 23. vers. Der so muthwilliger Weise in
Civitate Vratislaviensi. Statut. Vratislav. Art. 17. vers. Sondern
auf der Gläubiger Begehren in gefängliche Haft eingezogen werden.
Martin. ad O. P. S. Tit. 52. §. I. n. 75. seqq. Hamburgi. Stat.
Hamburg. P. I. Tit. 41. §. II. Könnte der Kläger aus vorangedeute-
ten Gütern nicht bezahlt noch vergnügt werden, der Beklagte auch
keine Bürgen stellen kan, so mag der Kläger wegen der restirenden
und nachstehenden Schuld den Debitorn verfolgen, welcher, wenn
er in dieser Stadt, oder derselben Jurisdiction betreten wird, auf
des Klägers Begehr in Verhaftung genommen, und auf den Wie-
ser-Baum verwahrlich enthalten werden soll. Porro in §. XII. dict.
Tit. dicitur: Und so die Schuld nicht ein Tausend Marck Lubisch ü-
bertrifft, soll er ein Jahr lang, da sich aber die Schuld höher erstre-
cket, soll er so viel auf dem Wieser-Baum sitzen, so viel tausend
Marck er schuldig bleibt, und nach Ausgang solcher Jahre der Ver-
haftung erlassen, und der Schuld halben gefreuet seyn. Aliter
quodammodo reformatio Norica P. I. Tit. II. Leg. 6. §. 2. dispo-
nit: Und so die Schuld hundert Gulden nicht übertrifft, soll er im
P Schuld-

Schuld. Thurn 5. Jahr, da sieh aber die Schuld über 100. Gulden erstreckt, 10. Jahr enthalten und alsdann zu Ausgang derselben Jahr aus dem Thurn gelassen werden, auch hinführo derselben Schulden halb gefreyet und leedig seyn.

§. VIII.

Nec oblivione transeunda dispositio Juris Austriaci in der Nieder. Oesterreichischen Executions-Ordnung Tit. 3. §. XIII. diejenige so ausser eines Casus fortuiti in Schulden gerathen, und derselben fürseztlich mehr machen, als sie aus ihren Vermögen bezahlen können, oder in fraudem creditorum das Ihrige verthun, und demnach gehörter Massen aufs Landhaus oder zum Profosen in Arrest kommen, sollen auf Anrufen des Gläubigers, wenn sie Land. Leute, zu Bestrafung und Abbuß auf ein Grenz. Haus verwahrt geschicket, und alldorten so lange ohne Sold, allein mit Reichung der Proviant so gewöhnlich zu dienen, biß sie sich endlich der Schulden halber befreyet, oder derselben gänzlich entlassen seynd, angehalten. Die aber so keine Land. Leut, ihnen zur Straf und andern zum Abscheu von dem Profosen in die Löwen. Gruben, oder auf des Klägers ferneres Begehren in den allhiefigen Stadt. Graben gesetzt, oder sonst zu gemeiner Arbeit angehalten, die Weibes. Personen aber mögen in die Hospitäler zu Dienst der Armen ohne Besoldung verschafft werden. Vid. Benedictus Finsterwalder in observat. pract. ad consuet. Austr. Lib. 1. Obs. 104. n. 3.

§. IX.

Jus Lubecense vero magis convenit cum Jure Saxonico communi, in Lib. 1. Tit. 3. Artic. 1. Wenn einer sein Guth auftragen und bonis cediren will, von Schulden die ihm mit Recht abgemahnet worden, so mag der Kläger und Gläubiger sich des bedencken biß zu den nehesten Gerichte, ob er sich will an das Guth halten, oder aber auch die Person zu eigen annehmen. Auf den ersten Fall mag er das Guth schätzen und wardieren lassen, auch seine Bezahlung daraus suchen. Zum andern: Nimmt er die Person an, mag

mag er denselben gefänglich einziehen lassen, und halten als einen Schuld-Gefangenen, will er ihn aber zu eigen annehmen, und er ihm also Gerichtlich übergeben wird, soll er ihn speisen, als das Gesinde und verwahren wie man am besten kan, auch wohl anlegen, wenn er will, doch daß ihm an seiner Gesundheit kein Schaden geschehe. Er soll seinem Herrn seine Arbeit thun. Würde er aber entlauffen, aus seines Herrn Verwahrung, so soll ihn an seiner Erledigung das Gerichte nicht verhindern, will er ihn aber ledig gehen lassen, damit er sich lösen möchte, das stehet auch in seinen Gefallen, würde er darnach auch von jemand anders gehalten, hat er dennoch etwas von den Seinen übrig, so mag er sich damit ohne Wieder-Nede desjenigen dem er erstlich an die Hand gegeben worden ist, lösen etc. Es ist aber verboten Frauenpersonen denen Creditorn an die Hand zu geben, die nicht bezahlen können, doch mag der Creditor zu allen Zeiten, wann er sie betrifft, ihr das oberste Kleid abnehmen, biß so lange sie bezahlet hab.

§. X.

Et iterum ratione alimentorum pleraque hæc statuta aliquid habent quod creditorem gravat. In Norica reformatione de Anno 1564. P. I. Tit. II. Leg. 6. habetur, quod creditor aquam & panem debitori incarcerato subministrare teneatur, allda ihn der Gläubiger mit Nothdurft des Brods und Wassers unterhalten lassen soll, biß er aller seiner Schulden und aufgewendeten Kosten vergnügt wird, licet antea dispositum fuisset, quod eleemosynæ pro incarceratis per certas personas colligi debuissent. Lubecæ creditor, ad cujus instantiam incarceratio facta, debitorem suis sumtibus alere, debitor vero, si deinde ad lautiorum fortunam iterum pervenerit, hos quoque sumtus restituere debet. Mev. ad Jus Lubec. L. I. Tit. 3. Art. 1. n. 69. seqq. Idem Hamburg. observatur. Stat. Hamburg. P. I. Tit. 41. §. II. determinata tamen quantitate: Und ist der Kläger zu desselben Unterhaltung nicht mehr denn täglich einen Schilling Lübisck zu geben schuldig. Et si creditor nec illud modicum præstare velit, in istis statut. dict. Tit.

41. §. XIII. ordinatur: Würde aber der Gläubiger den Schuldiger in Verhaftung zu nehmen nicht begehren, noch, wie vorgesezt, unterhalten wollen, sondern andere Mittel gegen ihn vorzunehmen bitten, so soll auf des Klägers Anforderung der Beklagte den End der Armuth in dem Nieder-Gerichte zu schwehren, und sich dieser Stadt und Gebiethe so lange zu enthalten schuldig seyn, biß er den Kläger befriediget, oder sich mit ihm verglichen, und soll ihn davon die cessio bonorum oder Abtretung seiner Güter nicht entledigen noch befreyen, quæ dispositio eodem modo reperitur in reformat. Norica. d. p. 1. Tit. 2. leg. 6. §. würde aber 2c. quæ omnia quoque habet Stryck. in U. M. P. in Tit. de cess. bonorum.

§. XI.

Supra §. XXXII. Cap. II. diximus, quod Poloni, Hispani, Prussi, & multæ aliæ gentes additioni Saxonicae, cum mutatione in paucis aut nulla, adhæsisse. De Gallis & Florentinis idem affirmat Hering. de fidejuss. Cap. VI. n. 258. Sic & Legibus Wisigothorum persona reatu vel debito multis obnoxia, si facultatibus suis satisfacere non posset, ad servitutem a iudice damnabatur. Lib. 5. Tit. 6. Cap. V. umbra ejusmodi servitutis apud Svecos relicta in iis, qui vel ob delictum & noxam mulctam indictam solvere non possunt. Tit. de jure ædific. Jure Provinc. Cap. XXXVI. §. III. & Tit. de Nupt. Jure Provinc. Cap. VIII. §. I. it. de process. judiciar. Jure Provinc. Cap. XXVI vel in ære non habent, ut creditoribus satisfiat. Hos enim Lex ad operas servitiaque præstanda condemnat Tit. de Process. judic. juris civitatum Cap. XXIII. Recess. Holm. de Anno 1647. Art. 7. Tit. de Process. judic. jur. civ. Cap. 8. & Tit. de Emt. vend. jur. provinc. Cap. ult. §. I. vocant autem talem anibath, servum ob delictum, quod ære luere non potuit, in servitutem redactum, Leg. b. Ostrogothor. Tit. de furto. Cap. XXXV. §. I. & Cap. XXXVII. §. I.

§. XII.

Obiter dicendum Mevium ad jus Lubec. Lib. 1. Tit. 3. Art.

1. n. 33.

l. n. 33. docere : etiam in Italia , Hispania , Gallia , Anglia & Belgio , carcerem publicum , den Schuld-Thurn vigere. Idem innuit Beier. ad Schultzi Synopsin Instit. Lib. 4. Tit. 6. sub verb. per cessionem. Ubi quoque contumeliosos ritus cessionis bonorum , quæ fit a malitiosis debitoribus , in fraudem creditorum , in Francia , Italia , Roma , Padua , Sabaudia , Mediolano &c. enarrat , & concludit ; quia tamen ne sic quidem malitia debitorum ingratorum compescenda fuit , usus publicus antiquissimum incarcerandi remedium denuo resuscitavit. Videatur quoque Wegnerus de bancruptor. Cap. VII. n. 5. seqq. Stryck. in U. M. P. Lib. 42. Tit. 3. §. XVII.

§. XIII.

Obstadium , Leistung , quo debitor , vel fidejussores ejus , se obligant , eo casu , quando pecuniam certo & definito tempore non exolverint , quod hospitio & loco certo , tot equis & personis , sumtibus suis se sustinere velint , non recessuri , donec solutio integre facta fuerit , olim in Germania inter nobiles præprimis usu satis frequenti erat , constitutionibusque Imperii non modo tolerabatur , uti patet ex ordinat. Polit. Caroli V. de Anno 1548. in comitiis augustanis promulgata rubr. von wucherlichen Contracten §. fin. ibi : So auch eine Geld-Verschreibung auf Bürgen in Leistung zu machen gestellet were oder würde ꝛc. Sed etiam in camera Imperiali approbatur , uti multis præjudiciis tradit Andr. Gail. 2. Obs. 45. n. 1. seqq. & Lib. 2. de P. P. C. II. n. 5. seqq. Verum quia magnus obstadium abusus erat , illaque extremo debitorum malo ET NVLLO CREDITORVM COMMODO fiebant , nihilque aliud erant nisi meræ crapulæ & helluationes , per quas & mentis inducitur exilium , & omnium libidinum provocatur incendium. C. vent. 5. seqq. distinct. 25. ideo Imperii politica constitutione Rudolphi II. ejusmodi obstadia interdicta & plane abolita sunt. vid. die zu Franckfurth Anno 1577. verbesserte Policeny-Ordnung , von wucherlichen Contracten. Tit. 17. §. penult. ibi : Wiewohl auch in des Heil. Reichs Policeny-Ordnung Anno 1548. ꝛc. Idem factum in foro Saxon. Electorali vigore Const. 22. P. II. §. wir wollen auch.

§. XIV.

Curiositatis ergo inferamus hic exemplum obligationis ad obstagium, sine exemplo, refert id Lehmannus in Chronico Spirensi Lib. 7. Cap. XLII. in fine, & ipse, talem obligationem se nunquam vidisse, fatetur;

Wir Karle, von Gottes Gnaden Römischer König, zu allen Zeiten mehrer des Riche und König zu Beheim, ver-
siehent öffentlichen, und dunt kunt allen den die diesen Brief je-
mer sehen oder hören lesen, daß wir schuldig sint rechter und
redelicher Schulde den Erbar Luten, Huce zu der Euben,
Hun Knolz, Gunther Demer, Ducher und Cunrat Seiler,
Bürgern zu Spire, unsern lieben Getruwen Dufent Pfunde
Hellere, guter und geber, dieselbe Schuld geloben wir ihn zu
gelten unde zu geben, unverzügenlichen, biß zu Sante Johans
Tage Baptisten, der zu neheste kommet, dedent wir das nicht,
so sollen wir uff unsern Eid, den wir zu dem Riche getan
hant, unde der Erbar Ritter, Engelhart von dem Hirkhorn,
unser lieber Getruwer, den wir in darumb zu mehre Sicherheit
zu Gisel unde zu Burgen geben han, uff seinen Eid, uns beede
antworten zu Spire in die Stadt, in den nehesten acht Tagen
nach dem vorgeanten Zil Sante Johans Tag ungemahnet,
in rechte Gesellschaft, unde niemer danne kommen, biß die
vorgenant Schuld vergolten wird gar unde gantzlichen ane alle
Geferde. Unde ich Engelhart von dem Hirkhorn verjehen of-
fentlichen, alles das hievor geschriben stet, unde deß zu eine
waren Urkunde, so han ich min Insigel gehencket an diesen
Brieff, der ward geben zu Spire, da man zalte von Gottes
Geburte 1349. Jar, an dem nehesten Dinstage nach Sante
Walpurgis Tag, in dem dritten Jare unsere Riche.

(LS.) C. I.

(LS.) E. de H.

§. XV.

Notabile porro est, quod Beierus ad Schultzi Synops. In-
stit. Lib. 4. Tit. 6. sub verb. num obstagium valeat. de Holsatia
monuit:

monuit: quamvis tam in Saxonia nostra quam reliqua Germania prohibita sint & abolita obstagia, in provinciis tamen Holsaticis superioris magistratus autoritate moderata adhuc tolerantur, magno & creditorum commodo, & incolarum inde nascente fide & apud externos æstimatione, qua de causa etiam Duces Holsatiæ in comitiis Ratisbonæ 1654. habitis, paragraphum instrumenti pacis Osnabrug. de indaganda 5. Art. 8. non nisi salvo jure suo admiserunt, ut videre est ex dict. R. J. §. 171. add. Sprenger Lucern. Imp. p. 200. Consistit autem processus & moderamen obstagiorum in dictis provinciis juxta Const. Haderslebiensem de Anno 1604. quam postea Rex Christianus IV. & Dux Fridericus in Götterff, quibusdam additis d. 1. Octobr. 1630. renovatam confirmarunt, in eo, ut (1.) ratione subjecti, tam principalis creditor quam cessionarius ad obstagium provocare, inß Einlager mahnen, valeant. (2.) Ne uxores ratione illatorum adversus maritos eo jure utantur, tum quod reverentiæ sit adversum, tum quod debitoribus reliquis technæ sic strui soleant. (3.) Si plures creditores eundem debitorem provocent, pro subordinatis habeantur, & omnibus parendum sit. (4.) Ratione loci tamen standum sit primo provocanti. Sic tamen ut (5.) ad ædes debitoris proprias haud fiat, quia sine molestia debitor ibi maneret. Nec (6.) ad monasteria, quippe ad hoc non deputata, sed (7.) ad diversoria publica eaque honesta: öffentliche eheliche Herbergen. (8.) Ratione modi & vinculi a loco assignato recedere non licet, quin infamiam confestim adtrahat, quod limitatur quidem si pestis, incendium, vel simile periculum indeclinabile urgeat, sub hac tamen declaratione, ut locum magis tutum a creditoribus noviter assignatum sub prioribus Legibus ingredia-
tur. (9.) Debitor sibi de alimentis prospicere debet, si vero ob paupertatem non inveniat hospitem, tum in creditores quidem redundat onus de hospitio & alimentis prospiciendi, sed nobilibus debitoribus in singulos dies non ultra tres solidos Lubecenses, qui nobis essent octodecim nummi, reliquis pro conditione minus præstare tenentur. (10.) Causa finalis est fides politica & ex ejus observantia in totam nationem redundans existimatio. §. Wann nun

wir zu dieser Verordnung durch etliche unehrbare und unverantwortliche Verweigerung und nicht Haltung dessen, worzu sie sich verbindlich verscrieben, oder sonsten angelobt, höchlich geursacht 2c. & paulo inferius: Damit etlichen wenigen unartigen und leichtfertigen Leuten ungenossen nicht nachgesehen werde, einer ganzen ehrbaren Landschafft Verweiß zuzuziehen. (11.) Duratio constitutionis latet in §. und soll dieser Verordnung 2c. scilicet donec de carcere publico eines Schuld-Thurns, aliisque arctioribus compellendi malevolos debitores remediis constituatur. (12.) Sanctio in temeratores est. ut debitores infamia afficiantur, mulieres vero & alii creditores hujus constitutionis temeratores suis juribus cadant.

§. XVI.

Pactum vero quo debitor vel fidejussor se, si in solutione cesset, obligat non quidem zur Leistung, sed tamen ad certum locum donec creditori satisfiat, etiamnum hodie in Saxonia quoque Electorali usitatum & firmum esse, testatur Moller. Lib. 3. semestr. C. XXX. n. 6. seqq. illudque aliquoties tam in senatu quam in aula approbatum esse, se meminisse adjicit, taleque fuisse illud cujus in c. ex rescripto. X. de jurejurando, fit mentio, arbitratur. Videatur quoque Carpz. P. II. C. XXII. def. ult.

§. XVII.

Quicquid sit, neque obstagio Holsatico moderato neque hoc ultimo pacto, quæ inter se non nisi per specialitatem dispositionis in partibus, quæ apud illud invenitur, apud hoc vero adeo clare non adjecta est, differunt, creditori satisfactum est, nam si debitor plane nil habet in bonis, creditor illi alimenta, quæ quam minima sint, tamen onerosa, illi præstare debet, nec eorum restitutionem nec debiti solutionem sperare potest. Et hoc de omnibus reliquis remediis contra debitorem dicendum, ita ut nec eorum simultanea & multiplicata introductio aliud operetur. Sola addictio debitoris ad laborem, quæ etiam secundum Text. Jur. Sax. haud ignominiosa est, satisfactionem creditoris efficit.

§. XIX.

§. XIIX.

Pactum diffamationis quoque in maximo fuit Germaniæ usu. Ut plurimum scribit Colerus in proc. exec. P. I. Cap. VIII n. 67. concipiuntur obligationes in personis debitorum & fidejussorum, quod in casu non soluti debiti, vel non servati obstagii, liceat creditori traducere reos per literas diffamatorias in loco publico intimatas, aut aliter, & ibidem late disputat adductis rationibus pro & contra, an tale pactum valeat, tandemque concludit illud non valere. Gailius ejusdem 2. de P. P. 2. n. 6. meminit, & mirandum quod in abolitione obstagiorum per ordin. polit. de Anno 1577. factam, hoc pactum expresse non sit abolitum, licet dici possit implicite id inibi factum esse, dum obstagiiis plerumque apponi solebat, imo vinculum erat, per quod debitor in obstagium trahebatur. Interim aliam ejus prohibitionem, alio modo, & remedium juris contra illud tradit Gail. .I Obs. 10. n. 8. verba ejus sunt: Con- sueverunt creditores morosos debitores ex pacto & conventionem famosis picturis debitoris traducere easque picturas publice pro- scribere, unde scandala, homicidia, latrocinia, & nonnunquam bella illicita sequuntur, quibus Imperator mature & sollicite ob- viare debet. Istis requisitis concurrentibus (quod nempe ante citationem summaria quædam causæ cognitio ratione factæ diffamationis præcedat, & hæc diffamatio vel literis diffamantis, vel picturis famosis summarie probetur) Constitutioni Imperii, funda- tæ super L. diffamari C. de ingen. manum. locus est, & citatio su- per L. diffamari, in camera immediate & plerumque una cum cita- tione etiam mandata de non offendendo decernuntur.

§. XIX.

Cum per exempla res semper fiat clarius, addam unicum, i- ppsissimis verbis & literis, cujus exemplar originale in forma paten- te literis excusum possedi, sed igne consumtum est, ubi multa no- tabilia & expressiones maxime raras B. L. inveniet:

Von Gottes Gnaden wir Georg Ernst, Grave und Herr zu Henneberg, fügen allen und jeden dieses unsers offenen Ausschreibens Ansehtigen und Lesern, neben Erbietung und Erheischung der Gebühr
 Q re eines

re eines jedern Standes und Wesens, unser freundlichen willigen Dienst, Freundschaft, geneigten und gnädigen guten Willens, hiermit zu wissen: Nachdem nicht allein in Göttlichen auch geschriebenen geistlichen und weltlichen Rechten, sondern in aller Völker wohlgeordneten Regimenten zu Erhaltung und Handhabung beständiger guter Polliceyen, auch Fortsetzung nothwendiger gleich und rechtmäßiger Contract und Verbungen, deren dis zeitlich Leben nicht entrathen kan, heilsam versehen, daß vor allen Dingen Trau und Glaub, als ein eyinig Band aller Ordnung und Friedlebens, von allermeniglichen, vielmehr aber von ganken Communen, und die sich Christen, auch Erbar und Biderkeit rühmen dürfen, unverbrochen aufrecht gehalten werden sollen: Als haben wir uns billig anders nicht versehen, dann wir sollten bey Bürgermeistern und Rāthen der beeden Mansfeldischen Städte G. und L. (honoris ergo eas non nomino) die wir vor dieser Zeit für Ehr-liebend und Biderleute gehalten, eines solchen erbahren und emsigen Eyvers, dadurch gemeldter beeder Stedt Trau und Glaub, erbar und aufrecht gehalten, uns endlich auch zu getrösten gehabt haben.

Ob nu aber wohl im Jhar M. D. LI. jüngst erschienen, gegen weyland dem Hochgebohrnen Fürsten, Herrn Wilhelm, Graven und Herrn zu Hennenberg, unserm gnädigen lieben Herrn und Vatter, seligen, und seiner Gnaden Erben, gegen gnedige und gutwillige Darlegung und Vorstreckung Drentausend guter unverschlagerer wolwichtiger Gold-Gulden, Haupt-Summa, bede obberührte Stedte G. und L. als die rechten Principaln und Sachwalder, vor sich und ihre Nachkommen, mit gnediger Verwilligung ihrer Erbherrn, der Wolgebornen unserer freundlichen Oheimen und Schweger, Herrn Hans Georgen, und Hans Albrechten, Gebrüder, Graven und Herrn zu Mansfeldt &c. zum heftigsten, krefftigsten, auch mit Verzeihung aller Wohlthaten der Rechten, zu schuldiger danckbahrer Wiedergebung und Entrichtung Haupt-Summa und gebührendes Interesse, bey Vermeidung beschwerlicher Leistung, und in Mangel derselben, allerhand selbstthetigen erlaubten Hülff, Fahens Pfendens, Nötens zu Wasser, Land, und dergleichen sich klerlich verschrieben, alles nach besag der

sag der noch bey uns verwarten Schuld-Verschreibung. So haben wir doch bißhero mit höchsten und billigen Mißfallen, auch mercklicher unserer Ungelegenheit erfahren müssen, daß alle unsere gnädige Erinnerung, mitleidige Gedult, und alles das, dardurch ein Bidermann zu verpflichteter schuldiger Bezahlung und zu Haltung seines versehenen Trawen und Glaubens (welche ein ieder Ehr-Liebender seinen höchsten Schatz auf Erden achten soll) je bewegt werden sollte, bey diesen Stedten vergebens und umbsunß gewesen. Dann wiewohl sie im Jahr M. D. LII. auf unser genothtragt und überflüssig einmahnen anhero gehen Schleusungen Inhalts ihrer Obligation, in Leistung (damit wir doch in höchster Warheit irer viel lieber, wie sie selbst wissen und bezeugen müssen, verschonet haben wollten) eingeschickt: Ob sie wohl auch durch neue Verschreibung die vorige gestreckt, ihre Obligation geminiret, und zu schuldiger Bezahlung sich abermahls zum höchsten verbunden, darauf wir ihnen dann damahls aus der ganz beschwerlichen und vielkostenden Leistung wiederumb gnediglichen erlaubt; So ist doch ganz ohne, daß von gemeldter Zeit an biß auf diese heutige Stunde bey beiden Stedten unsere unaufhörliche Manung, offene angeschlagene billige Erinnerung und Betrowung, das allerwenigste Ansehen gehabt, vielweniger ist uns über alles ihr vielfältig Zuschreiben und Zuentbieten schuldige Bezahlung erfolgt. Diemeil wir es dann nunmehr dafür achten müssen, daß der obberürten beeden Mansfeldischen Stedt Bürgermeister, Rethe, und Inwoner die erste Röthe entpfangen, ihre Brief und Siegel an den Pranger zu stellen gemeint, und sich aller Ehr, Tugend, und Warheit bößlich verziehen, als werden wir wieder unsern Willen zu denen Wegen gedrungen, deren wir doch viel lieber übrig weren.

Und gelanget demnach an einem jeden, nach Gebühr Würden und Standes unser freundlich Bitten, gütlich Gefinnen und gnedig Begehren, es wolle meniglich der oftberürten beeder Stedte Bürgermeister, Rethe und Inwoner, biß sie durch vollkommenliche Bezahlung Haupt-Summa und vertagtes Interesse ihre uns übergebene Schuld-Brief und Siegel erledigt haben, für Ehr-Brief-Siegel-Glaub- und Trewlose, aller Warheit und Tugend vergessene Leute achten, und halten,

halten, auch sie für die, mit denen kein Ehrliebender Mann billig contrahiren solle, erkennen, sie meiden, und also gegen inen sich erzeigen, das nicht allein unser, sondern eines jeden Ehrliebenden billiger Mißfallen gegen solchen Siegel und Brief-Brüchigen aller ehrlichen Handthierung unbehigen Leuten, andern zu Abschew und guten Exempel, kund und offenbahr gemacht werde, und daneben uns, indeme wir innhalts gemelter beeder Stedte uns übergebener Obligation, numehr unumbgenglich dahin bedacht seyn müssen, wie wir durch die uns verschriebene und erlaubte Wege und Mittel, gegen die Inwohner beeder Stedte dermassen uns verhalten, daß wir unsers Ausstands an Haupt-Summen und Interesse einzukommen verhoffen, nicht unfreundlich verdenecken. Das wollen wir umb einen jeden hinwieder nach Erheischung Gebühr, Wirten und Standes freundlich gerne verdienen, in allem guten beschulden, und mit Gnaden erkennen. Zu Urkund haben wir unser Secret hierunten wissentlich ausdrucken lassen. Geben den XV. Februar. Anno M D LXVI.

(LS.)

CAP. IX.

De Contrariis.

§. I.

Nihil magis additioni contrarium quam solutio, quæ non solum eo tempore quo debitor confessus aut convictus, solvere iussus est, dum in continenti fit, additionem excludit, sed etiam post hanc admisibilis est. Nihil prohibet, inquit Colerus P. I. C. IX. n. 35. quin debitor etiam adjudicatus, Creditori pro faciendis operis offerendo pecuniam, possit se quandocunque ab operis liberare, & hoc ipsum suadet æquitas, quæ dicitur regina Juris secundum Zasium in L. si insulam 84. n. 11. de V. O. Ætiologia est quod ubicunque agitur ad factum (prout in proposito petuntur operæ) nunquam quis ad factum præcisè compellatur, sed liberetur reus præstando interesse. Causa etiam, propter quam creditor exigit operas

operas promissoris est ipsa pecunia in termino præfixo non soluta, adeoque principaliter habetur respectus ad pecuniam, minus autem principaliter, & in consequentiam quandam ad operas. Nec ita rigide cum homine libero agendum, ut præcise servire debeat, si solvere debitum, propter quod servitia exiguntur, possit & velit. Nec alius opinionis est jus Saxonicum, nam dum in Land-Recht Artic. 39. Lib. 3. ponit; Lasset er ihn loos gehen, oder entlaust er ihm sonst, damit ist er des Geldes nicht leedig, dieweil er ihm nicht vergolten hat, und die Bezahlung auch nicht vollbringen kan, so ist er immer sein Pfand vor das Geld, necessario sequitur, quod si addictus solvere possit, addictio finiatur.

§. II. De exceptione solutionis & compensationis supra §. IX. C. VII. diximus, quod additionem non impediunt, nisi in ipso termino recognitionis aut confessionis factæ, sint probatæ. Imo veteres Jur. Saxon. DD. ut Zobel. Reinhard. Wesenbecius, quos allegat Schultz. in Synops. Institut. Tit. de action. in fine. exceptionem compensationis de Jure Saxonico plane non admiserunt, quia dicatur quædam reconventio, & licet alii eam ideo admiserint, quod in Leg. civilibus dicatur quædam solutio, Serenissimus quoque Elector Saxon. idem voluerit, tamen strictissime observandus erit modus, quem Constit. 8. p. 1. præscripsit: Daß die Compensation auf Sächs. Boden als in Krafft einer Solution soll zugelassen werden, dummodo tamen vel ex confessione adversarii, productis instrumentis, vel aliunde liquida sit, & de ea constare possit, nec majorem & altiore indaginem exposcat, daß dieselbe ex confessione partis, productis instrumentis, oder sonst ex actis conventionis dermassen liquida und fund sey, damit es fernerer und sonderlicher Probation und Ausführung derhalben nicht bedürfe, nam hæc ad reconventionem pertinent. Unde etiam debitor, qui compensare volens, debitum non potest probare, juramento actoris compensationem in summano & executivo committere non potest. Jacob. Schultz P. I. Obs. 40. n. 9. Et sicuti ex ipsis constitutionis verbis constat, quod compensatio IN CONTINENTI clara debeat esse, quod præcipue in materia carceris publici des Schuld-Thurns lo-

cum habere debet, ita in additione idem plane observandum, nam carcer publicus & additio nullo modo nisi parata solutione averti possunt. Nec confundere se quis patiatur per doctrinam, quod exceptiones in continenti dicantur liquidabiles, quæ plane & integre intra terminum executioni præfixum, (quem 6. septim. & 3. dierum vocant,) probentur. Carpz. P. I. C. VIII. def. 27. nam hoc statuentes per hanc ipsam regulam agnoscere coacti sunt, quod cum nec de Jure Saxonico communi peculiaris terminus additioni positus nec in Ordin. Proc. Elect. Saxon. Tit. 52. terminus Saxonicus debitori permissus sit, hunc nequaquam huc pertinere, sed secundum ordinem præscriptum peculiarem tam ratione additionis, quam carceris publici, extraordinario, si dicas, modo, agendum esse. Jam si terminus recognitionis aut confessionis contra debitorem qui non solvendo, est ipse terminus executionis per additionem, utique secundum regulam, in eo ipso, debitor compensationem aut solutionem probare debebit, ceterum, si hoc nequiverit, a reconventionem non exclusus.

§. III. Dum per laborem, operas, & servitia solvitur, per eadem additio finitur. Quomodo vero labor, operæ & servitia sint præstanda & taxanda, supra in §. LXIII. LXIV. LXVIII. Cap. VI. monstravimus.

§. IV. Porro a parte creditoris sicuti voluntas ejus aut additionem per petitionem efficere, ita aut moderamen illi addere, aut plane eam tollere quocunque tempore potest. Fiunt hæc per remissionem debiti pro parte aut in totum, per concessam dilationem, per acceptos fidejussores in futurum, in summa per omnes illos in jure licitos modos, qui liberæ creditoris voluntati placent, ita etiam si cessionem bonorum & moratoria debitoris contra ea, quo supra C. VI. §. X. & XI. C. VII. §. XV. & LV. diximus, lubenter & scienter admittat.

§. V. Quoad debitores, statuunt DD. illustribus personis, Nobilibus, Doctoribus, Clericis ac similibus, sive ex suis erga rem publicam meritis, sive ab origine natalium in dignitate constitutis, hoc solatio esse debere, quod quamvis & illi sæpe plus de facultatibus

tibus suis, quam in illis est, speraverint, ita tamen sint privilegiati, ut ob æs alienum ad manus creditorum mancipari & in carcerem conjici non possint. Stryck. U. M. P. Lib. 42. Tit. 3. §. XIII. Jac. Schultes. in addit. ad Modest. Pistor. quæst. 110. P. III. n. 55. Et hoc ob duplicem rationem, quarum prima Schultesii est, quod licet Juris Saxonici statuta obstant, tamen Jus Civile in hoc prævaleat; secunda ex Carpz. P. II. C. XXII. d. 18. & Mev. ad Jus Lubec. L. I. Tit. 3. Art. 1. n. 45. seqq. quod secundum Art. 39. Lib. 3. Land. R. creditor debitorem ad manus ipsi datum, habere debeat gleich seinen Gefind, & exinde sequi sermonem ibi solum esse de vilibus & humilibus, non etiam de egregiis & privilegiatis personis. Verum hanc ultimam supra §. XIII. C. VI. refutavimus, nec prior majoris valoris est, nam si uni vel alteri Doctori Juris Civilis licitum esset, pro lubitu in una materia dispositionem Juris Civilis sibi favorabilem, Juri Saxonico antepone, hujus valor in omnibus reliquis ex mera voluntate Doctorum dependeret. Insuper qui Leges quas Zobelius (quem allegat Schultes) in gl. nov. ad dict. Art. 39. pro fundamento adduxit, evolvit, nempe L. medicos 6. C. de profess. Lib. 10. L. 7. C. de noxal. action. & Auth. qua in provincia. C. ubi de Crim. agi oport. risum vix tenere poterit. Prima quidem professores & Medicos contra injurias omnium tuetur, quid vero reliquæ duæ hic agere possint, nemo videbit, tantum abest ut omnes distinctionem quandam inter debitores faciant, aut unum alterumve a debitis eorumque solutione aut satisfactione legitima quacunque liberent. Dubio procul debilitas aut potius nullitas rationum DD. proniores fecit ad faciendas suæ opinionis limitationes, quando pempe personæ privilegiatæ intra metas suæ vocationis non manent, sed mercaturam exercent, aliave negotia dignitati ac professioni suæ haud convenientia tractent, vel etiam privilegio suo nimis confidentes, dolo ac fraude (imo etiam prodigalitate, ignavia) interveniente facultatibus suis lapsæ fuerint, quod tunc omnibus privilegiis indignos sese reddant. De quibus vid. Stryck. d. l. & supra Cap. VI. §. XII. XIII. adde quoque in quibusdam §. LVII. d. Cap. §. VI. Mors omnia solvit, ita etiam addictum ex additione & la-

& labore, quæ tunc penitus finiuntur, licetne dimidia quidem pars per laborem sit compensata. Nam in Art. 39. Lib. 3. Land. R. expresse dicitur: *So ist er, der an Hand gegebene Schuldner, des Gläubigers Pfand, bis er ihm vergolten.* Debitore vero sine culpa creditoris (quam alias hic præstare tenetur) pereunte, ipsum pignus, imo & tota obligatio quoad pignus, quod hic singulare est, perit. Quod etiam, ratione pignoris, statuit Jus Civile, in L. 8. ff. quib. modis pign. solv. nec obstat L. 27. ff. de pign. utpote quæ expresse de homine seu servo oppignorato qui culpa vel dolo creditoris perit, loquitur, quod nempe exhibendus sit, quod etiam de addicto, sed hoc casu solummodo, vult Jus Saxonicum. Nec tunc quoad reliqua hæres addicti ultra vires hæreditatis tenebitur, de quo vide supra §. XIX. Cap. VI.

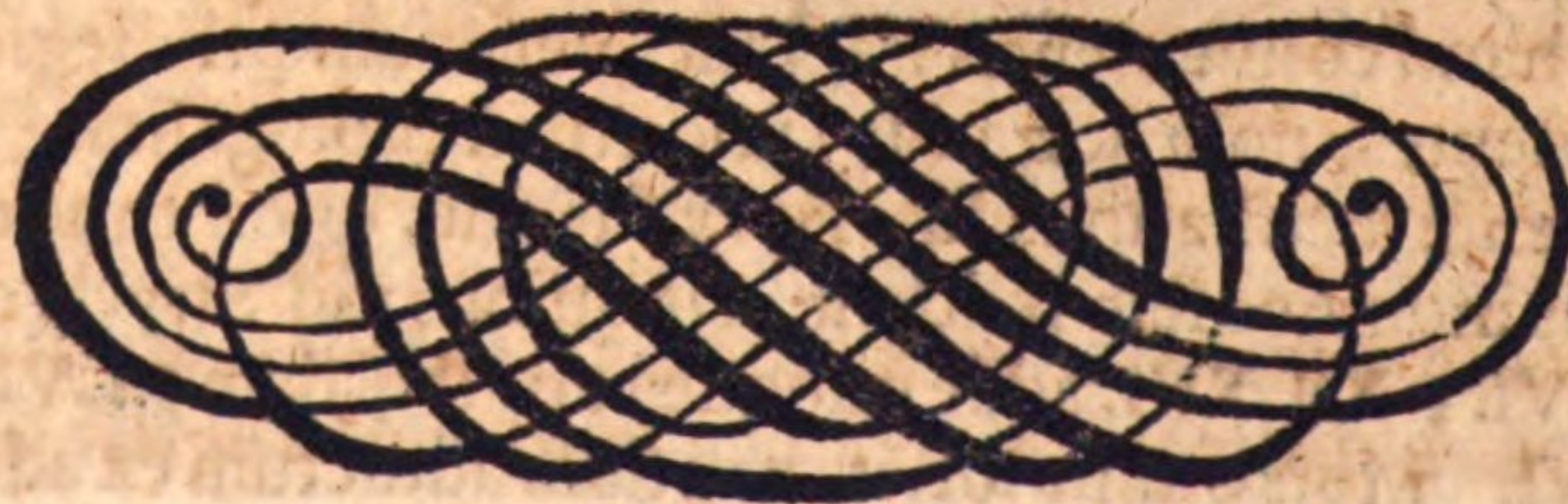
§. VII. Si debitor addictus delinquat, interventio creditoris a pœna corporis aut mortis eum liberare non poterit, nam præponendum interesse publicum, quod magnam partem in coërcitione delictorum consistit, privato. Itaque si vindicta publica addictum maleficum occidit, ejus morte addictio cum suis effectibus itidem finitur. Sed si addictus pœna tantum corporis aut relegatione punitur, addictio (debitor sit ubicunque sit) superstes manet, nam pignus non perit, & interesse publicum privatum non tollit, quando hoc adhuc locum & effectum suum habere potest. Et cum, si manus amputatio dictatur, non nisi una manus, nempe ea quæ debilior est, quaque reus facilius carere potest, amputetur. Carpz. qu. 129. n. 35. labori in commodum creditoris, qui etiam in aliis locis per cessionem, aliisque modis, eum percipere potest, præcautum est.

§. VIII. Præscriptio debiti, quæ de Jure Saxonico fit, per lapsum 30. annorum anni & diei, 30. Jahr, Jahr und Tag, quod tempus a termino solutioni destinato currit. vid. Freyer. de solut. Cap. IX, n. 86. & 89, ipsam quoque additionem excludit, cui non nisi debito vere existente datur locus.

§. IX. Inter ficta & falsa contraria additionis Saxonice numeramus (1.) modicitatem debiti, de qua Carpzov. P. II. C. II. d. 16. & Martini Tit. 52. n. 40. loquitur, ob rationes refutantes supra in Cap. VI. §. 53. (2.) literas moratorias (de quibus late Schvvederus introduct. in jus public. part. spec. Sect. 1. Cap. XV.) quarum admissio etiam dict. C. VI. §. LV. cum rationibus reprobata.

Concludimus hæc & offertur

S, D, G,

INDEX

INDEX.

INDEX.

- A**ddictionis vocabuli notio generalis C. 1. §. 1.
 Additionis notio specialis ex iure Civili & Saxonico C. 1. §. 2.
 Additionis origo ex sacris literis, cum modo C. 2. §. 1.
 Additionis transmigratio a Judæis ad Ægyptios, Græcos, Romanos, &c. incerta. C. 2. §. 2.
 Addictio ratione materiæ est juris naturalis. C. 2. §. 2.
 Additionis forma tam ex bona argumentatione quam libris Mosis fieri potuit. C. 2. §. 2.
 Addictio apud Athenienses ante Solonem in usu fuit. C. 2. §. 3.
 Additionis usus apud Ægyptios, cum declaratione aliarum eorundem Legum ad solutionem debiti pertinentium. C. 2. §. 4.
 Additionis nostræ, in quantum veram servitutem non efficit, apud Athenienses progressus, C. 2. §. 6. & 7.
 Additionis illius transitio ad Romanos. C. 2. ibid.
 Addictio apud Romanos nunquam mutata. C. 2. §. 22.
 Additionis effectus proprius. ibid.
 Additionis loci insignes apud Livium, Valerium Max. Terentium, Ciceronem & Suetonium. C. 2. §. 23.
 Addictos non fuisse veros servos probatur. C. 2. §. 24.
 Addicti vera descriptio Quintiliani. C. 2. §. 25.
 Addictio & addicti fuere etiam post L. Juliam. C. 2. §. 25.
 Addicti medium quoddam inter vere servos & vere liberos obtinuerunt. C. 2. §. 25.
 Additionis exercitium perpetuum usque ad Theodosium M. C. 2. §. 31.
 Additionis usus Polonorum, Hispanorum, Prussorum, Africanorum & Indorum. C. 2. §. 32.
 Addictio Justiniano quoque jure licita. C. 2. §. 33.
 Addictio, servitia & carcer post resurrectionem juris Romani a DD. agnita.

R

INDEX.

- agnita. C. 2. §. 36.
- Addictio a Romanis ad Saxones per-
venit. C. 2. §. 37.
- Addictio Saxonica Civili, quam
Quintilianus descripsit, aliquan-
to mitior est. C. 3. §. 2.
- Addictionis Justitia e jure naturali.
C. 3. §. 3.
- Addictio ignavia hominum exosa.
C. 3. §. 4.
- Additioni Saxonicae falso imputa-
tur iniquitas. C. 3. §. 9.
- Æquitati cerebrinae respondetur.
C. 3. §. 10. & 16.
- Æquitas si qua hic statuenda sit, re-
linquenda est discretioni credi-
torum. C. 3. §. 10.
- Æquilibrium Carpzovii refutatum.
C. 3. §. 13. 14. 15.
- Addictio nupiam nisi in Electora-
tu Saxonico abrogata. C. 5. §. 2.
- Addictionis exercitium cur adeo ra-
rum sit factum. C. 5. §. 3.
- Addictionis definitio seu descriptio.
C. 6. §. 1.
- Addictionis genus cum remotione
objectionum. C. 6. §. 2.
- Addictionis subjectum. C. 6. §. 3.
- Actio ad additionem heredibus
competit. C. 6. §. 6.
- Actio hæc cedi potest. ibid.
- Addictus ipse cedi potest cum omni
jure. C. 6. §. 7.
- Addictionis objectum. C. 6. §. 11.
- Æquitas juris Saxonici. C. 6. §. 19.
- Addicti status honestus. C. 6. §. 40.
- Addicendi vetus modus non satis
notus. C. 6. §. 56.
- Addicitur hodie debitor ipso facto,
dum judex sententiam publicat
debitorem addici. C. 6. ibid.
- Addictio plenariam satisfactionem
requirit. C. 6. §. 68.
- Actio ex jure Saxonico ad addictio-
nem an sit civilis an vero crimi-
nalis. C. 7. §. 1.
- Actiones quibus debita ipsa petun-
tur, cum actione ad additionem
neque confundi, neque inepte
conjungi, neque nimis a se in-
vicem separari debent. C. 7. §. 2.
- Articulorum quorundam Land-
Rechts und Weichbilds expli-
cationem vid. sub. lit. L.
- Appellatio contra additionem non
admittitur. C. 7. §. 18.
- Appellatio contra processum carce-
ris publici in Electoratu non ad-
mittitur. ibid.
- Addicitur adhuc debitor in ducatu
Saxo-vinariensi. C. 8. §. 3.
- Addictionis usus Gallorum & Flo-
rentinorum, Wisigothorum,
Suecorum, C. 8. §. 11.
- Addictio per solutionem finitur. C.
9. §. 1.
- Addictio finitur per laborem, ope-
ras & servitia. C. 9. §. 3.
- Addi-

Addictio finitur ex voluntate creditoris. *ibid.* §. 4.

Addictio morte finitur. C. 9. §. 6.

Addictus delinquens. C. 9. §. 7.

Addictus delinquens a poena corporis aut mortis per additionem non liberatur. *ibid.*

Addictio superstes manet, debitor sit ubicunque sit, si hic tantum poena corporis, vel relegatione punitur. *ibid.*

Additionem contra persona nulla privilegiata. C. 9. §. 5.

Addictio praescriptione finitur. C. 9. §. 8.

Bergeri locus ad materiam de hærede luxurioso & nocenti pertinens. C. 6. §. 19.

Creditorum crudelitati per L. Serviliam & Poetiliam terminus tantum positus. C. 2. §. 20.

Cessio bonorum ex L. Julia altera. C. 2. §. 29.

Corasius notatus. C. 2. §. 27.

Catamidiari quid sit. C. 2. §. 31.

Carcer hominis aut tædialis aut poenalis est. C. 2. §. 35.

Carcerem, servitia & additionem post resurrectionem juris Romani DD. iterum agnoverunt. C. 2. §. 36.

Confusio Juris Saxonici & civilis,

& interpolatio illa DD. ex propria imperiosa autoritate. C. 4. §. 5.

Competentiae beneficium. C. 6. §. 4.

Creditores plures si unicum habeant debitorem cui addicendus. C. 6. §. 8.

Creditor invitus non tenetur eum an die Hand zu nehmen. C. 6. §. 9.

Creditor secundum jus commune carceri publico includi debitorem petere potest, neglecta mancipationis petitione. C. 6. §. 11.

Cautela ratione fidejussoris certificationis. C. 6. §. 20.

Casus 8. in quibus de jure civili contra hæredem debitoris & fidejussoris agi nequit. C. 6. §. 22.

Creditor debitorem capiens, si illum ultra 20. horas penes se detinet, crimen privati carceris incurrit. C. 6. §. 29.

Creditor si absque ulla resistantia debitori vim inferat, de jure civili debitum amittit. C. 6. §. 30.

Cautela conditionis ex Lege loci, in quo negotium gestum fuit, non satis in additione secuta. §. 35. C. 6.

Cautio creditoris extranei adductum abducentis, & ad quid. C. 6. §.

INDEX.

6. §. 37.
 Creditor cum debitore sub ejusdem
 judicis territorio vivens hanc
 cautionem non præstat. *ibid.*
 Cautio hæc præstat per fidejus-
 sores & pignora. C. 6. §. 38. non
 per juramentum.
 Cautio hæc si non præstat, addi-
 ctus apud judicem in vinculis te-
 netur. C. 6. §. 39.
 Cautio hæc non ante additionem
 sed ante abductionem sub aliam
 jurisdictionem, præstanda est.
ibid.
 Cautela pro creditore, ut pateat
 an debitor sit solvendo. C. 6.
 §. 47.
 Carceratus ob debitum liquidum, de
 jure civili, non liberatur a car-
 cere, præstando fidejussores. C. 6.
 §. 48.
 Cautio juratoria tempore additio-
 nis nullatenus admittenda. C. 6.
 §. 51.
 Colerus refutatur. C. 6. §. 53. 55.
 Cessione bonorum nullo tempore
 in foro Saxonico debitor & fide-
 jussor ab additione se liberare
 possunt. C. 6. §. 54.
 Cautela pro creditore de jure civi-
 li, antequam debitor se ad bono-
 rum cessionem præpareret, aut di-
 lationem quinquennariam pe-
 tat. *ibid.*

Cessionem bonorum & literas mo-
 ratorias non possunt quærere de-
 bitores, qui partim sua culpa, par-
 tim fortunæ vitio decoxerunt
 etiam de jure civili C. 6. §. 55.
 Carcerem & compedes debitoris pro
 satisfactione debiti, juxta Saxoni-
 cum ignorat. C. 6. §. 58.
 Carcerem textus Saxonici ignorant
 imo prohibent C. 6. §. 60.
 Conjectura de occasione carceris pu-
 blici in Sax. Elect. C. 6. §. 62.
 Cautela pro debitore. C. 6. §. 68.
 Citationis spatium temporis ad de-
 bitores in §. 3. C. 7. memoratos
 in jure Saxonico definitum non
 est. C. 7. §. 6.
 Citationis hujus spatium arbitrio
 judicis relinquendum. C. 7. *ibid.*
 Citatio siue verbalis siue scripta sit.
 C. 7. §. 7.
 Citatio causam in se contineat. *ibid.*
 Citatio recte insinuetur. *ibid.*
 Comparitio a parte debitoris debet
 esse personalis. C. 7. §. 8.
 Comparitio hæc per procuratorem
 aut mandatarium fieri nequit, li-
 cet speciali mandato munitum.
ibid.
 - - - etiam in foro Electorali
 ratione *Schuld-Thurns.* *ibid.*
 Carcer publicus, *Schuld-Thurn*
 in Elect. Sax. C. 8. §. 4. *vid.*
Schuld-Thurn.

Cessio-

Cessionis bonorum malitiosæ contumeliosi ritus in Gallia, Italia, Roma, Padua, Sabaudia, Mediolano &c. C. 3. §. 12.

Compensationis exceptio debet esse clara in continenti. C. 9. §. 2.

Compensare volens, si debitum non potest probare, juramento actoris compensationem in summario & executivo committere non potest. *ibid.*

Compensatio in ipso termino additionis probari debet, *ibid.*

Debitores præfacti, & qui laborare recusabant, in vinculis semper habiti. C. 2. §. 20.

Differentia inter obæratos qui per infortunia & tales qui sua culpa non solvendo sunt facti, raro observata. C. 3. §. 1.

Differentia hæc in additione Saxonica nulla est. *ibid.*

Debitorem infortunia a solutione non liberare evincitur. C. 3. §. 6.

Debitor ex vulneratione addicatur. C. 6. §. 3.

Donator reciproctus, remunerans & Dotis promissor non addicuntur. C. 6. §. 4.

Differentia juris Saxonici Electoralis ratione carceris publici, & communis ratione additionis, in reversalibus. C. 6. §. 5.

Debitori permissum per cessionem bonorum a carcere publico se liberare, quando creditor neglecta mancipationis petitione, illum includi petiit. C. 6. §. 11.

Differentiam nullam jus Saxonicum inter personas admittit. C. 6. §. 12. 13.

Differentiæ editionum *Landrechts*. C. 6. §. 19. C. 6. §. 52.

Debitor fugiens, & de eo textus juris Saxonici. C. 6. §. 24.

Debitor a creditore sine reservatione debiti expressa dimissus non liberatur. C. 6. §. 25.

Debitor de fuga suspectus. C. 6. §. 26.

Debitor ob debitum liquidum creditori statim addicatur. *ibid.*

- - - etiamsi dies solutionis nondum venerit. *ibid.*

Debitor fugitivus vel de fuga suspectus quis sit. C. 6. §. 27.

Debitor actu fugiens propria creditoris autoritate retrahi potest. C. 6. §. 29.

Debitor retractus statim judici exhiberi debet. *ibid.*

Debitor fugiens si resistat, a creditore, præter voluntatem tantum vim repellente vulnerari imo occidi potest. C. 6. §. 30.

Debitor in territorio alterius judicis comprehensus de necessitate non

INDEX.

- te non remittitur, de jure civili & Electorali. C. 6. §. 31.
- Debitor talis neque etiam addendus de jure Saxonico communi. C. 6. ibid.
- Debitor addictus creditori necessario restitui debet. ibid.
- Debitor ab operis creditoris, per fugam ad loca sacra se defendere nequit. C. 6. §. 32.
- Debitor non renitens lenius, renitens vero durius tractari debet. C. 6. §. 40.
- Debitor domicilium post publicatam sententiam mutans, in foro, ubi addictio non est in usu, non addicitur C. 6. §. 34. Si nempe addictio nondum sit facta, qui casus tamen aut negligentiam creditoris, aut processum non recte institutum præsupponit.
- Debitor in domo judicis compede inclusus vel aliter custoditus ne possit effugere, se ipsum per suum laborem alere debet. C. 6. §. 42.
- - - quod etiam in carcere publico *Schuld-Thurn* Saxonico obtinet. ibid.
- Debitor confessus, aut convictus quis. C. 6. §. 45.
- Debitor qui non est solvendo quis. C. 6. §. 46.
- Debitori incumbit probatio, quod sit solvendo. C. 6. §. 47.
- Debitum non tantum pecunia, sed quibusvis debitoris & fidejussoris bonis solvi potest. C. 6. §. 52.
- Debitor offerens solutionem particularem, vel nomina particularia *Erb- oder Tagezeit Geld* ab additione se liberare non potest, cum limitatione. C. 6. §. 53.
- Differentia nulla inter debitum ingens & modicum. C. 6. §. 53.
- Differentia juris civilis & Saxonicæ ratione literar. morator. C. 6. §. 55.
- Dignitas non personarum sed operarum in æstimationem venit. C. 6. §. 63.
- Debiti descriptio. C. 6. §. 65.
- Distinctio inter debitores malæ famæ & vitæ, de fuga suspectos, fraudulentos, & qui notorie solvere non possunt, & tales qui quodammodo possessionati sunt, & quibus dicta vitia & defectus non inhærent. C. 7. §. 3.
- Debitorum qui realiter citari & statim addici possunt. C. 7. §. 4.
- Debitorum quodammodo possessionati & in §. 3. h. C. non notati,

INDEX.

- tati, citra metum actionis inju-
riarum, realiter vix citari po-
terunt. C. 7. §. 5.
- Debitor apparens aut recognoscat,
aut pure debitum confiteatur,
aut secundum rem judicatam
solvat C. 7. §. 9.
- Debitor si non recognoscat, nec
confiteatur procedendum con-
tra eum secundum ordinem do-
nec debitum liquidum sit, at-
tentis tamen omnibus quæ de
debitore de fuga suspecto mo-
nita sunt. ibid.
- Debitor si recognoscat aut confi-
teatur, habere debet exceptiones
solutionis aut compensationis
claras, alias creditor solutio-
nem petit. ibid.
- Debitor tunc, quod solvendo sit
monstrare, aut solvere aut fi-
dejussoribus cavere in continenti
debet. ibid.
- Debitor si hæc non potest statim
addicitur. ibid.
- Documenta quæ negari non pos-
sunt, proximam ad addictio-
nem aperiunt viam. C. 7. §.
11.
- Debitoribus qui solvendo sunt,
aut pignora dant, aut fidejusso-
ribus cavent, ac fidejussoribus
ipsis de jure Saxonico datur spa-
tium 14. dierum, quo effluxo
fit executio in bona. ibid.
- Debitor vero qui in termino non
solvit, nec dicta præstare pot-
est, statim addicitur. ibid. §.
12.
- Declaratur §. 10. C. 6. in C. 7.
§. 15.
- Debitor statim ab initio, ubi in
termino solvere jussus, bona
sufficientia offerre non potest,
addicitur, & quomodo ratione
ejus bonorum insufficientium
procedendum. C. 7. §. 15.
- Debitor talis etiam in Elect. foro
carceri mancipatur. ibid.
- Defensio auctoris contra inculpa-
tas novitates. C. 7. §. 19.
- Diffamationis pactum. C. 8. §.
18.
- Diffamationis exemplum rarum. C.
8. §. 19.
- Debiti præscriptio a tempore solu-
tioni destinato currit. C. 9. §.
8.
- E**dictum P. Servilii Consulis,
in cujus intellectu notatur
Wegnerus. C. 2. §. 12.
- Edictum M. Valerii dictatoris. §.
13. C. 2.
- Error Boceri, Heighi & aliorum
in duritie addictionis Saxoni-
cæ. C. 3. §. 2.

INDEX.

- Error practicum. C. 6. §. 5.
 Error Coleri & aliorum, qui cautionem a creditore cum debitore sub eadem jurisdictione vivente, requirunt. C. 6. §. 37.
 Error Coleri & multorum aliorum DD. in puncto temporis quando cautio a creditore præstanda. C. 6. §. 39.
 Error practicum. C. 6. §. 39.
 Error maximus. C. 6. §. 41.
 Error practicum. C. 6. §. 44.
 Error Carpzov. Köppen. Böer. Berlich. C. 6. §. 53.
 Error maximus plurimorum Doctorum ratione vinculorum & carceris. C. 6. §. 58.
 Error Theodorici particularis ratione carceris, ibid.
 Error ex glossa. C. 6. §. 60.
 Error Coleri circa carcerem. C. 6. §. 61.
 Expensas propter debitorem etiam addicitur, cum refutatione Coleri. C. 6. §. 67.
 Expensas taxationis laborum debitor ferre debet. C. 6. §. 68.
 Explicationem multarum Legum civ. & Articul. Saxon. vid. sub lit. L.
 Error Jac. Schultzi & aliorum ratione termini 14. dierum. C. 7. §. 19.
 Error Schultzi ratione arrestationis debitoris. ibid.
 Exceptiones in continenti liquidabiles in hac materia non dicuntur, quæ in termino Saxonico probentur. C. 9. §. 2.
Fortunæ omnia committere factum est. C. 3. §. 9.
 Fragilitati humanæ respondetur. C. 3. §. 10.
 Forum ubi addictio quærenda. C. 6. §. 5.
 Fœminæ addici non possunt de jure civili. C. 6. §. 14.
 Fœminam inter honestam & meretricem hoc casu distinguitur. C. 6. §. 15.
 Fœminæ an pro debito fiscali incarcerari possint, remissive, ibid.
 Fidejussor additionem pati debet. C. 6. §. 20.
 Fidejussorem ante fidejussionem de additione certiorare non est necesse, ibid.
 Fidejussoris hæres, in hunc de jure civili jus executivum transit. C. 6. §. 21.
 Fide-

INDEX.

Fidejussores secus de jure Saxoni-
co. *ibid.*

Forenses & advenæ debitores ad-
ditionem etiam pati debent,
certo modo. C. 6. §. 36.

Forum deprehensionis sufficit con-
tra eum, qui nullum habet do-
micilium. *ibid.*

Fidejussor interveniens ab initio
contractus distinguitur ab in-
terveniente tempore additio-
nis. C. 6. §. 48.

Fidejussoris ab initio contractus
bona excutienda, antequam
debitor addicatur. C. 6. §. 50.

Glossa & DD. textus Saxoni-
cos per Leges Civiles de-
clarare & limitare voluerunt.
C. 4. §. 5.

Glossam Legem corrigere absur-
dum est. C. 4. *ibid.*

Gefängniß verbum in textu
Weichbilds improprie sumtum
C. 6. §. 41.

Gefängniß verbum proprie ac-
ceptum, maximum illum er-
rorem disjunctivum, aut de-
bitor operas præstat, aut in
vinculis & carcere tenetur,
cum multis aliis peperit. C. 6.

§. 41.

mit Gefängniß siset einer seine
Schuld ab, falsum est. C. 6.
§. 60.

Glossæ falsitas & audacia ad Ar-
tic. 91. Weichbild. C. 7.
§. 13.

Hand und Halffter, an Hand
und Halffter geben, quid
sit. C. 2. §. 2.

Halffter in textibus non inveni-
tur, sed tantum in glossa &
sententiis. C. 4. §. 3.

Halffter est species compedis. *ibid.*
§. 4.

Halffter qua occasione a doctori-
bus introducta. *ibid.*

Hæres debitoris an addici possit. C.
6. §. 17.

Hæres debitoris Jure Longobardi-
co & Civili addici potest. C.
6. §. 18.

Hæres debitoris de Jure Saxonico
addici nequit. C. 6. §. 19.

Hæres luxuriosus & nocens addici
potest. *ibid.*

Hæres ultra vires hæreditatis non
tenetur. Regula Juris Saxoni-
ci. C. 6. §. 23.

S

Judex

INDEX.

Judex relaxans debitorem, in territorio, apud se, a creditore, deficientibus fidejussoribus aut pignoribus, relictum tenetur ad interesse. C. 6. §. 33.

Instrumentum in terris Saxonis, ubi addictio viget, confectum, productum hanc non efficit in terris ubi Jus Civile in usu est. C. 6. §. 34.

Judicis sumtus, ex labore addicti, apud illum relictus, solvuntur, & quod remanet, creditoris est. C. 6. §. 42.

Justitiam qui in parvis non sentit, in magnis postea eam non curat. C. 6. §. 53.

Judici incarceration a creditore debitor tradi non potest in foro Saxonico communi. C. 6. §. 59.

Judicis arbitrium in quantum locum habeat in æstimatione operarum. C. 6. §. 63.

Judex spatium citationis in hac materia magis coarctare quam dilatare debet, pro ratione circumstantiarum a creditore propositarum. C. 7. §. 6.

Judex, his neglectis, facile ad interesse actoris tenetur. ibid.

Judex quæstionem decidere debet

per taxationem, an bona debitoris sint sufficientia. C. 7. §. 10.

Judicatae res proximam ad additionem aperiunt viam. C. 7. §. 11.

Judex imploratus creditorem contra addictum refractarium omni sua vi juvare debet. C. 7. §. 17.

Lex Bochoridis & Solonis rejicitur certo modo. C. 2. §. 5.

Locus Livii declaratur. C. 2. §. 11.

Lex 12. tabularum expressa. C. 2. §. 13. 14.

Lex 12. tabb. duas partes habet. C. 2. §. 15.

Legis 12. tabb. ultima pars nunquam venit in usum, & cur? ibid.

Lex Poetilia, & ejus tenor. C. 2. §. 17. & 18.

Lex Poetilia non diu vixit. ibid. §. 19.

Lex Syllana, fabula. C. 2. §. 19.

L. 6. pr. ff. de contrah. emt. & **L.** 34. §. 2. eod. sibi non contradicunt. C. 2. §. 24.

Lex

INDEX.

- Lex Portia & Sempronia. *ibid.*
 Legis 2. & 3. ff. de usu & usufruct. Leg. genuina explicatio & conciliatio. C. 2. §. 26.
 Leges quæ addictos & eorum operas attinent, cum illis quæ servos proprie sic dictos & eorum servitia concernunt, confuderunt JCr. C. 2. §. 27.
 Leges duæ C. Iulii Cæsaris in hac materia. §. 29.
 Lex prior valere non potuit & cur? *ibid.*
 Lex ejus posterior de cessione bonorum in usum venit. *ibid.*
 Lex hæc excludit malignos debitores. *ibid.*
 Lex hæc explicatur. C. 2. §. 30.
 Lex Hadriani. C. 2. §. 31.
 L. 2. C. de exact. tribut. & L. 12. C. de O. & A. resolvuntur. C. 2. §. 34. 35.
 Laborum æstimatio vetusta. C. 3. §. 5.
 Legis major vis quam pacti. C. 3. §. 8.
 Legem a glossa corrigi absurdum est. C. 4. §. 5.
 Legum civilium confusio cum Jure Saxonico, & DD. imperiosa interpolatio. C. 4. §. 5.
 Locus notabilis Molleri. C. 5. §. 4.
 Lex Ælia Sentia. C. 6. §. 17.
 §. 1. quibus ex causis manumittere non licet explicatur. C. 6. §. 17.
 L. 10. §. 16. ff. quæ in fraudem credit. notabilis. C. 6. §. 29.
 Limitatio a casu extremæ mendicitatis & famis rejecta. C. 6. §. 43.
 Labor debitoris sit honestus, gleich einem Gesinde. 2c. C. 6. §. 52.
 Artic. 43. Land-Recht Lib. 3. declaratur. C. 6. §. 66.
 Artic. 91. Weichbilds explicatur. C. 7. §. 12.
 Leges duæ novæ optantur. C. 7. §. 15. §. 19.
 Leuteratio contra additionem non admittitur. C. 7. §. 18.
 Leuteratio, appellatio, in foro Electorali, in processu carceris publici non admittuntur. *ibid.*
 L. 6. C. de profess. Lib. 10. & L. 7. C. de noxal. action. it.
 Auth. qua in prov. C. ubi de crim. agi oportet, declarantur. *ibid.*
MOratoriæ literæ. Jus Saxonicum has ignorat, C. 6. §. 55. & C. S 2.

INDEX.

55. & C. 9. §. 9.
Modicitas debiti. C. 9. §. 9.

Nervus quid sit. C. 2. §. 13.
Notificans debitori de captu-
ra, si hic ad talem notificatio-
nem aufugiat, ille tenetur cre-
ditori ad solvendum debitum.
C. 6. §. 33.

Nothrecht quid sit? C. 7. §.
12.

Occultans debitorem non te-
netur ad solvendum debi-
tum de jure Civili. C. 6. §.
33.

Operæ debitoris æstimantur. C. 6.
§. 63.

Ordinatio Saxo-Isenacensis huc per-
tinens. C. 8. §. 1.

Ordinatio Saxo-Gothana. C. 8.
§. 2.

Ordinatio processus Altenburgica.
ibid.

Ordinatio provincialis Saxo-Vi-
nariensis. C. 8. §. 3.

Ordinatio Elector. ratione carceris
publici, des Schuld-Thurns.
C. 8. §. 4.

Ordinatio Juris Magdeburgici. C.

8. §. 6.

Ordinatio Lusatiae. C. 8. §. 7.

Ordinatio Bavariae. ibid.

Ordinatio Bohemiae. ibid.

Ordinatio Vratislaviensis. ibid.

Ordinatio Hamburgica. ibid.

Ordinatio Norimbergensis. ibid.

Ordinatio Austriaca. C. 8. §. 8.

Ordinatio Lubecensis. C. 8. §. 9.

Ordinationes hæ omnes quid ha-
bent, quod creditorem gravat.

C. 8. §. 10.

Obstagium quid fuerit. C. 8. §.
13.

Obstagium nullo creditorum com-
modo fiebat. ibid.

Obstagium interdictum & plane
abrogatum est, etiam in foro
Saxonico Electorali. ibid.

Obligationis ad obstagium exem-
plum sine exemplo. C. 8. §. 14.

Obstagium in Holfatia toleratum,
& quo modo. C. 8. §. 15.

Obstagium Holfaticum, & pactum
debitoris ad certum locum, cre-
ditori non satisfacit. C. 8. §.
17.

Prudencia Legislatorum in com-
minatione poenarum. C. 2. §.
16.

Pactum

INDEX.

- Pactum valet quo quis se obligat ad carcerem. C. 3. §. 8.
- Pactum valet, quo quis creditori ad operas diurnas, donec debitum dissolvat, deductis tamen quotidianis alimentis, se obligat. *ibid.*
- Praxin additionis attestantes DD. veteres recensentur. C. 5. §. 1.
- - - Noviores, praesertim Richter. & Struv. cum praepjudiciis. §. 2.
- - - Novissimi & inter hos Dn. Baro de Lyncker. *ibid.*
- Pactum licet tale sit factum, quod debitor capi posset pro debito tamen hoc fieri debet autoritate judicis. C. 6. §. 2.
- Pauper non est, qui laborare potest. C. 6. §. 43.
- Procuratores in jure Saxonico minus cogniti. C. 7. §. 8.
- Processus additionis in C. 7.
- Pileus flavus. C. 7. §. 5.
- Pileus talis ob negligentiam quoque debitori impositus. *ibid.*
- Pileus hic in praxin non venit. *ibid.*
- Pactum quo debitor vel fidejussor se, si in solutione cesset, obligat ad certum locum etiamnum hodie in Saxonia Electorali in usu est. C. 8. §. 16.
- Pactum diffamationis. C. 8. §. 18.
- Pactum hoc cum obligatione ad obstagium plerumque conjunctum fuit. *ibid.*
- Pactum hoc prohibitum est. *ibid.*
- Persona nulla contra additionem privilegiata. C. 9. §. 5.
- Personae nec illae praesertim, alias privilegiatae, quae intra metas suae vocationis & status non manserunt. *ibid.*
- Prascriptio debiti a tempore solutioni destinato currit. C. 9. §. 8.
- Prascriptione finitur additio. C. 9. §. 8.
- R**edemptus ab hostibus aut litrum restituere, aut labore vel opera quinquennali compensare debet. C. 3. §. 5.
- Redempti talis collatio cum libero homine multa debita contrahente *ibid.*
- Resolutio Consiliariorum Saxo-Electoral. maxime notabilis contra quoslibet debitores. C. 3. §. 11.
- Regula: quoties de damno vitando cer.

INDEX.

- do certat creditor, toties additio ad manus contra quemcunque habebit locum. C. 6. §. 4.
- Reversales literæ C. 6. §. 5.
- Reversales literæ ab alio magistratu sub cuius territorium additus abducitur, posci nequeunt C. 6. §. 44.
- Reversales literæ ratione des *Schuld-Thurns* in Electoratu Saxonico ab alio magistratu requiruntur. C. 6. §. 44.
- Regulus in puncto carceris declaratur. C. 6. §. 60.
- Remediorum appellationis, leuterationis, deplorandus abusus nostro tempore. C. 7. §. 18.
- Remedium Juris contra pactum difamationis, C. 8. §. 18.
- S**ervitutis personalis propter debita Romanorum mos, a Romæ ultima origine. C. 2. §. 8. & 9.
- Sectio bonorum quid fuerit & unde orta sit. C. 2. §. 21.
- Sectio bonorum defenditur contra Salmasium relative. *ibid.*
- Servire in L. 12. C. de O. & A. proprie de servo vero accipitur. C. 2. §. 35.
- Stipulans in Textu Saxonico, quis C. 6. §. 48.
- Stipulans in futurum, de hoc consilium Coleri. *ibid.*
- Stipulans paratam pecuniam. C. 6. §. 49.
- Status & professio debitoris ratione laboris non semper attendi debent. C. 6. §. 52.
- Servitia debitoris æstimantur. C. 6. §. 63.
- Satisfactionis plenariæ probatio debitori incumbit. C. 6. §. 68.
- Spatium 14. dierum quali debitori indulgendum vel non. C. 7. §. 11. 12.
- Schuld-Thurn* in Electoratu Saxonico. C. 8. §. 4.
- Schuld-Thurns* intentio bona sed non obtenta *ibid.*
- Schuld-Thurn* creditorem nil juvat. *ibid.*
- Schuld-Thurn* in Italia, Hispania, Gallia, Anglia & Belgio. C. 8. §. 12.
- Solutio additionem finit. C. 9. §. 1.
- Solutio quolibet tempore debitorem ab operis & additione liberat. *ibid.*
- Solutionis exceptio debet esse clara in continenti. C. 9. §. 2.
- Solutionis exceptio in ipso termino

I N D E X.

mino additionis debet proba-
ri. *ibid.*

Textus Juris Saxonici im Land-
Recht. C. 4. §. 1.

Textus Weichbilds *ibid.* §. 2.

Terminus. *vid.* Spatium.

Terminus 14. dierum ad terminum
Saxon. 6. Sept. 3. dier. in hac
materia redactus non est. C. 7.
§. 19.

Vsuras propter debitor addici
potest. C. 6. §. 66.

Vsuras propter in Electoratu Sa-
xonico ex Molleri & Wessenbe-
cii opinione debitor carceri pu-
blico non mancipatur. C. 6.
ibid.

de Usuris Jus Saxonicum expresse
nil disponit. *ibid.*

Zobelius cum affectis refutatur.
C. 6. §. 16.

S. D. G.

Errata typographica extantiora.

Pag. 41. lin. 12. & ab eo. & , delendum. *ibid.* lin. 18. liberatur;
lege liberatus. p. 77. in fin. §. 46. pro Cap. XXII. leg. Constitut. it. p.
80. in fin. §. 41. pro Cap. Constit. *ibid.* in §. 52. lin. 5. L. 4. Cap. leg. Codi-
cis. & in lin. 11. P. 1. Cap. lege constitut. pag. 89. lin. 28. pro confirmamus
lege confirmamur. pag. 90. lin. 11. ligatum, compedibus tamen, lege: li-
gatum compedibus, tamen. p. 108. lin. 24. pro dicitur lege dicuntur. pag.
111. lin. 1. Cap. XXII. lege constitut.

Cetera corrigit B. L.

1771

1771

1771

1771

1771

1771

1771

1771

1771

1771

1771

1771

1771

1771

1771

1771

1771

1771

Commentatio iuris germanico-saxonici de addictione ad manus seu Von der
Gebung an die Hand und Halfter ex historia et antiquitatibus eruta nec non
observationibus practicis et indice instructa

Jena 1737

4 Diss. 402#Beibd.12

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10651479-7

VD18 10090258-005